

BULLETINE 2-11

UTGITT AV SENTER FOR TVERRFAGLIG KJØNNSFORSKNING

UiO • **Senter for tverrfaglig kjønnsforskning**
Universitetet i Oslo

Klimaendringer i kjønnsforskningen?

Det du holder i hendene nå er BULLETINES Festspecial i anledning Senter for tverrfaglig kjønnsforskning 25-års-jubileum. Nyt det!

Vi har hatt diskusjoner i forkant: Skulle vi virkelig lage en stor 25-års-markering kun fem år etter 20-års-feiringen? Blir det ikke litt i overkant festlig? I så fall: hvor mye skal vi slå på stortromma? Løsningen ble en slags middelvei: Vi har hatt et behov for å markere vår plass på universitetet i 1/8 av de 200 år som universitetet har feiret i 2011. Og etter et par strie runder de siste par årene der vår eksistens og aktivitet har blitt gjenstand for mye kritisk, offentlig søkelys, har vi også hatt et ønske om å feire oss selv og alt STK har fått og fortsatt får til. Et STK som er i stadig forandring. Så får leserne ha oss tilgitt om de synes at dette nummeret til tider bikker over fra å demonstrere stolthet over egne prestasjoner til å bli selv-gratulerende.

Dette BULLETINE er en minnebok over noen av aktivitetene i jubileumsåret, noen av de hilsener som har kommet, innlegg fra eller om noen av gjestene som har besøkt oss og noen "ønskerepriser" fra BULLETINE-numre gjennom 25 år. I tillegg gir nummeret et tverrsnitt av forskningen som pågår ved senteret i dag.

En av de mer ambisiøse planene som foreløpig ble skrinlagt, er planen om å skrive senterets historie. En slik plan vil kreve flere års forberedelse. Det er dessuten mulig at litt flere år vil gi flere perspektiver på historien, litt mer å skrive om. Men herved er ideen lansert, så om noen med kompetanse i historiske disipliner leser dette og ønsker et lite tilleggsprosjekt så er det fint om dere tar kontakt. En begynnelse på slik historieskrivning er definitivt Ingeborg Owesens plassering av senterdannelsen ved UiO innenfor rammen av internasjonale akademiske trender og internasjonal feminisme. Kjønnsforskningens utspring i feministiske bevegelser kan og må ikke glemmes. STK er del av en mye større historie og et resultat av mye bredere bevegelser.

Flere av artiklene i dette nummeret reiser spørsmålet om hvorvidt kjønnsforskning er én disiplin eller et tverrfaglig felt. Ulike bidragsyttere lander på ulike fortolkninger av hva som er saken, problemstillingen, og hva kjønnsforskning bør være. Fortolkningene har ulike konsekvenser for STK. Mot slutten av sin gjennomgang av BULLETINE gjennom 24 år refererer Beret Bråten et utsagn fra 2003 om at "moderne kjønnskamp foregår først og fremst i akademiske kulisser framfor politiske aktivistiske organisasjoner". Utsagnet var muligens ment å beklage nedgangen i hvit feministisk grasrotaktivisme, men det bevitner også kjønnsforskningens forskningspolitiske betydning. Viktige

slag i kunnskapssamfunnet står nettopp i det akademiske feltet, noe kjønnsforskningstiljøene "føler på kroppen" akkurat nå. Vi registrerer med stor bekymring at Norges forskningsråd vurderer å ikke videreføre kjønnsforskningens programmet etter at nåværende periode går ut i 2012. Det vil i så fall si at de forlater den doble strategien som har hatt bred oppslutning i Norge hittil: både 'mainstreaming' av kjønnsperspektiver i forskning, og oppbygging av spesialkompetanse på dertil etablerte enheter og prosjekter. Det er utallige eksempler på at 'mainstreaming' ofte innebærer at kjønnsperspektivet gradvis blir visket ut (eller reduseres til opptelling av kvinne/manns-andel) om det ikke samtidig støttes opp av mer spesialiserte tiltak. Vi frykter derfor for konsekvensene om kjønnsforskningens programmet forsvinner. Ikke minst er dette trist fordi vi er i en periode der perspektivene for alvor utvides i retning av menn og likestilling, og det har tatt lang tid å komme hit. Forening for kvinne- og kjønnsforskning og Nasjonalt Fagråd for kjønnsforskning arbeider for tiden med saken. Det er på tide å mobilisere.

Videre har Nordisk Ministerråd vedtatt å legge ned STKs samboer gjennom mange år, Nordisk institutt for kunnskap om kjønn (NIKK), med virkning fra nyttår. Dette vedtaket er beklagelig. Igjen ligger et 'mainstreaming'-argument bak. Det sies at feltet NIKK har dekket vil bli tilfredsstillende ivaretatt på andre måter. Men foreløpig finnes ingen plan for hvordan dette skal skje, ingen gjennomtenkt strategi som hindrer at opparbeidet nettverk, informasjon, menneskelige ressurser og verdifull kunnskap går tapt på veien mot nye strukturer. STK har tilbudt seg å inkorporere deler av NIKKs virksomhet og slik sikre kontinuitet, men uten å vinne gehør.

Hvorvidt disse to skyene på kjønnsforskningens horisont er uttrykk for et nytt lavtrykk eller hvorvidt de bare er skyer som driver forbi, er for tidlig å si noe om. Men på STK har vi også brukt jubileet til å tenke framover. Vi bekymrer oss litt for mulige klimaendringer.

Selv om jeg allerede har nevnt dem, hører det med denne gang å takke Beret Bråten og Ingeborg Owesen spesielt, og dessuten Nina Heilmann. Dette BULLETINE er på flere sider enn det pleier og de har lagt ned mye arbeid, Nina i et semester som er mer hektisk enn vanlig for henne fordi hun også har beskjefteget seg med nye nettsider for senteret. De nye nettsidene vil for øvrig bli lansert 4. november, samme dag som dette nummeret kommer ut og samme dag som vårt 4. og siste jubileumsseminar avholdes på Litteraturhuset. Vel møtt!

Jorunn Økland, senterleder, STK

BULLETINE 2 - 11, 24. årgang
ISSN 1891-1420 (print)
ISSN 1891-1439 (online)

UTGITT AV:
Senter for tverrfaglig kjønnsforskning
Universitetet i Oslo

ANSVARLIG REDAKTØR:
Jorunn Økland

MEDREDAKTØRER DENNE UTGAVEN:
Beret Bråten og Ingeborg Owesen

REDAKTØR:
Nina Heilmann

FORM:
Alien Design

ABONNEMENT (GRATIS):
Tlf/Faks: 228 58930/228 58950

E-post: n.m.heilmann@stk.uio.no
Nettside: <http://www.stk.uio.no>

REDAKSJONEN AVSLUTTET:
25. oktober 2011
Neste utgave: Våren 2012

REPRO, SATS OG TRYKK:
07 Gruppen AS, Oslo
Opplag: 2000

FORSIDEN (SE OGSÅ BAKSIDEN):
IRIS, tegnet av Finn Graff i 1987, har i alle år vært et av senterets viktige kjennetegn.

LEDER Klimaendring i kjønnsforskningen?	2
STK 25 - GRATULASJONER	4
STK GJENNOM 25 ÅR Kvinneforskningen og kjønnets genesis – feminismens andre og tredje bølge Et kraftsenter i kjønnsforskningen Et forargelsens hus? Bjellekua i norsk kjønnsforskning Om menn, kjønnsbalanse og kjønnsforskning Navnet skjemmer ingen - fra kvinneforskning til kjønnsforskning Likestillingsforskning like viktig som petroleumsforskning Veien hit	6 8 10 12 14 17 18 21
STK I JUBILEUMSÅRET Women and Philosophy - A Conversation with Linda Alcoff A panel discussion: Whence and Wither? Historier om kjønn og universitet 1811-2011	26 32 34
STK - DAGENS FORSKNINGSGRUPPER Politics, Feminism and the Multicultural Canonicity, Gender and Critique: The Hermeneutics of Feminsim and Canon Transformations Nye rom for nye kjønn? Being together - Remaking Public Intimacies Veien videre	36 40 44 47 49
GJESTEFORSKERE VED STK Coming and Going - A Selection of Visiting Scholars	50
STUDENTLIVET PÅ STK OG TKS En smak av Blindern - slik det bør være Om Churchill og bachelor i tverrfaglige kjønnsstudier Do we need a Feminist Society at the UiO?	56 57 58
SAKSET FRA BULLETINES ÅRGANGER Klipp fra Bulletine	59
ANDRE BEGIVENHETER I 1986	62
TAKK FOR FØLGET!	64
NOTIS Invitasjon til nominering av årets STK-pris	64

Vi gratulerer!

Hilsen fra rektoratet

Det er en glede å få sende en hilsen til Senter for tverrfaglig kjønnsforskning (STK) i anledning 25-års jubileet.

STK er en tverrfaglig og tverrfakultær forsknings- og undervisningsenhet ved Universitetet i Oslo (UiO). Senteret er organisert direkte under universitetsstyret, uavhengig av fakultetsstrukturen ved UiO. For universitetsledelsen har STK gitt uvurderlig råd og kunnskap om ulike kjønnsperspektiver, både innenfor rekruttering til akademisk, herskende kjønnsstereotyper, maktanalyse og fagkritikk.

Et universitet som Universitetet i Oslo er grunnleggende avhengig av et forskningssenter for kjønnsforskning, kvinne- og mannsforskning som aktualiserer, fremmer og undersøker kjønnsperspektiver. Vi er glade for og stolte av den utvikling som senteret har hatt i de senere år når det gjelder både det å hevde seg internasjonalt, men også det å legge til rette for et godt studie- og forskningsmiljø.

I forlengelsen av kvinnekampen på 1970-tallet, med fremvekst av det som da ble kalt Kvinneforskning, ble Senter for kvinneforskning midlertidig etablert høsten 1986. Blant annet som et resultat av svært positive evalueringer i 1991 og 1996, ble senteret etablert som en permanent enhet ved UiO fra 1997. I begynnelsen var senteret et rent forskningssenter, men fra 1999 har senteret også tilbudt undervisning, og tilbyr i dag

undervisning på alle nivåer. I tillegg har senteret mange gode doktorgradskandidater.

I 2001 skiftet senteret navn til Senter for kvinne- og kjønnsforskning, og i 2008 skiftet senteret igjen navn til Senter for tverrfaglig kjønnsforskning. Forskning fra senteret har stått sentralt i utvikling av policy for likestilling mellom kjønnene både lokalt her ved UiO og nasjonalt. På den måten har UiO gjennom senteret ytt svært viktige bidrag til utviklingen av det norske samfunn. Senteret er også i sitt vesen tverrfaglig. Tverrfaglig forskning har blitt mer og mer sentralt ved hele UiO de senere årene, her har STK vært et foregangssenter da det har vært tverrfaglig i alle de 25 årene det har eksistert. I jubileumsåret fremstår STK som vitalt og sterkt, og vi gratulerer med 25-års jubileet!

Hilsen prorektor Inga Bostad og viserektor Ragnhild Hennem, Universitetet i Oslo

Forskningsrådet gratulerer

Forskningsrådets historie i arbeidet for og med kvinne- og kjønnsforskning er på mange måter overlappende med historien til Senter for tverrfaglig kjønnsforskning. NAVFs sekretariat for kvinneforskning ble opprettet i 1977, og ni år etter oppsto senteret ved Universitetet i Oslo. NAVFs første samfunnsvitenskapelige program for kvinneforskning, Program for grunnleggende kvinneforskning, gikk i perioden 1989-1994. Parallelt løp Program for grunnleggende humanistisk kvinneforskning.

I det nyetablerte Norges forskningsråd forente vi krefter og startet i 1995 det første i rekken av flere felles kjønnsforskingsprogram for humaniora og samfunnsvitenskap; Kjønn i endring. Flere fra STK bidro

aktivt i planleggingen av dette og senere programmer.

Senteret har hatt en sentral betydning for utviklingen av kjønnsforskningen i Norge. En slik senterdannelse er særlig viktig for å konsolidere forskningsfelt som går på tvers av etablerte fag- og instituttstrukturer, men også som inspirasjon og korrektiv for disiplinforskere.

Forskningsrådet har hatt gleden av god kontakt med STK opp gjennom årene; i utvikling av vår programaktivitet og med senteret som søker og bevilgningsinnehaver, både i kjønnsforskingsprogrammene og andre programmer og aktiviteter. Mange navn kunne ha vært løftet fram, men når ingen er nevnt er heller ingen glemt. Forskningsrådet gratulerer en høyst oppegående 25-års jubilar!

Hilsen Arvid Hallén, adm. direktør, Norges forskningsråd

Storesøster i kjønnsforskningen er blitt 25 år!

Foreningen for kjønnsforskning i Norge gratulerer Senter for tverrfaglig kjønnsforskning og dere som jobber der med dagen og med 25 års formidabel innsats!

Senter for tverrfaglig kjønnsforskning har vært og er en sentral og viktig aktør på kvinne- og kjønnsforskningsfeltet i hele Norge. Vi oppfatter dere som en positiv kraft og et ressurscenter som strekker seg langt utenfor Universitetet i Oslo, og som en sentral enhet i å bygge opp kvinne- og kjønnsforskningen i Norge. Selv fant jeg Bulletine både på bibliotek og hjemme som tenåring. Jeg leste med stor interesse om fremmedartede tema, spennende seminarrekker, internasjonale konferanser og små utdrag fra pågående kjønnsforskning. Både for etablerte kjønnsforskere rundt om i landet og for interesserte lek-kvinner og -menn tror jeg senteret har vært inspirerende, og noen ganger misunnelsesverdig. Som det største miljøet i Norge har dere kunnet være profesjonelle og aktive! Dere har løftet nye, annerledes og utfordrende problemstillinger. Dere har evnet både å synliggjøre og trekke til dere et mangfold av kjønnsforskere, og dermed spennende perspektiver.

Særlig i tidligere år preget dere både den offentlige og den faglige debatten, og det er en rolle jeg kunnet ønske meg litt mer av fremover. Den store søstera står nemlig alltid i fare for å bli selvcentrert og selvtilstrekkelig: dette kan jeg – dette har jeg tenkt på før! Når de små søstrene og brødrene drar i gang aktiviteter de synes er viktige, og reiser spørsmål fra sine ståsteder, vil de gjerne ha storesøster med, og ikke bare det – de setter pris på at storesøster tar litt ekstra ansvar.

Vi er mange kjønnsforskere i Norge, og vi er spredt rundt på en rekke små og litt større institusjoner. Senter for tverrfaglig kjønnsforskning ved Universitetet i Oslo vil vokse, for storesøstre blir også klokere, ved å se seg selv som et søsken blant flere – med flere roller i et nettverk av venner og familie. Kanskje kan både erfaringen og ikke minst størrelsen, fortsatt komme hele slekta til gode. Det betyr å dra på besøk og oppdage at det foregår spennende teoretisk og empirisk utvikling i kjønnsforskingsmiljøene rundt i hele landet.

Jeg forlater metaforen og konstaterer helt enkelt at i et felt preget av mange og til dels svært små miljøer, er senterets sentrale posisjon verdsatt, men også etterspurt. Foreningen for kjønnsforskning i Norge ser gjerne at dere engasjerer dere enda mer i saker og aktiviteter også utenom senterets aktiviteter, og utvikler den rollen dere på mange måter allerede har. Det kan

bidra til enda mer utvikling på vårt felles fagområde. Tusen takk for det dere allerede har gjort og gjør. Lykke til videre med arbeidet!

Med hilsen fra Marit Aure, leder i Forening for kjønnsforskning i Norge, søskenbarnet som fokuserer på forskningspolitikk

KILDEN Informasjonssenter for kjønnsforskning gratulerer Senter for tverrfaglig kjønnsforskning med 25 år! Lenge leve STK!

Foto: Lars Grue

Hit til Ullevålsveien 105 ønsket senteret oss velkommen fra 1986 -1994, da vi flyttet til Sognsveien 72. I 2009 fikk senteret nye lokaler i Gaustadalleen 30D, i "eget" hus et hakk nærmere campus.

Kvinneforskningen og kjønnets genesis – feminisms andre og tredje bølge

Verdens første kvinneforsknings sentere så dagens lys i USA i 1970. SUNY-Buffalo i New York og San Diego State University åpnet hvert sitt. Samme år kom også de første undervisningsprogrammene i ”women’s studies”. Europas første kvinneforsknings senter, Centre d’Études féminines, i Paris startet opp i 1974, på initiativ av Héléne Cixous ved Paris VIII (Vincennes) universitet. Det første norske kvinneforsknings senter ble opprettet i Bergen først i 1985, før Universitetet i Oslo fikk sitt Senter for kvinneforskning i 1986.

Av Ingeborg W. Owesen, postdoktor, STK
i.w.owesen@stk.uio.no

Kvinneforsknings sentre vokste ut av feminisme og av aktivisme, og er slik del av feminisms historie. En historie som gjerne blir presentert i en metafor om tre bølger. Første bølge beskrives som den der kvinner kjempet for rett til utdanning, økonomisk selvstendighet og politiske rettigheter, dvs. stemmerett. Den andre feministiske bølgen oppstår når kvinner *har* fått borgerrettigheter og stemmerett, og bunner i frustrasjonen over at like rettigheter ikke avskaffet kjønns hierarkiet. Da Simone de Beauvoir i 1947 bestemte seg for å skrive *Det annet kjønn* hadde kvinner i Frankrike fått stemmerett to år tidligere. Like rettigheter for kvinner var formelt sett oppnådd, men det at Beauvoir så seg nødt til å skrive denne boken kan tolkes som et signal om at formelle rettigheter på langt nær er nok for å gi kvinner og menn *reelle* like livsbetingelser og muligheter. Og som et apropos; Virginia Woolfs ”*Et eget rom*” er også skrevet få år etter at engelske kvinner fikk stemmerett.

Simone de Beauvoir satte seg fore å skrive en bok der hun analyserer alle de sider ved en kvinne som gjør henne forskjellig fra menn. Hun kom fram til at alle disse forskjellene ikke kan tilskrives ontologiske forskjeller eller uforanderlige essenser, og konkluderte med at ”man fødes ikke som kvinne, man blir det”. Beauvoirs andre hovedtanke i boken er at idet mannen utgjør normen for hva det vil si å være et menneske, gjøres kvinnen til den Andre, og det på en så kraftfull måte at det påtvinger kvinner en selverkjennelse som er formet av denne. Denne favoriseringen av det mannlige kalles innen feministisk teori for *androsentrisme*, hvilket innebærer at kvinner og alt som anses for å være kvinnelig eller feminint blir som sekundært eller underordnet å regne. Det mannlige står i sentrum og utgjør målestokken alt og alle vurderes opp mot.

Kvinneforskning

Den andre feministiske bølgen ruller i vinden fra kvinnefrigjøringen (Women’s Lib) på 60- og 70-tallet. Simone de Beauvoir befant seg slik sett i forkant av den andre bølgen, og tilskrives ofte en posisjon som den som både initierte

og inspirerte denne. Like rettigheter ga kvinner adgang til universitetene, og den andre bølgen er også uttrykk for kvinners møte med akademien. Som protest mot mye av akademias ensidige fokus og forskning på menn, ble det etablert begreper som kvinneforskning, kvinnekunst, kvinnelitteratur og så videre. Fokus rettes på ’kvinnen’ både som forskningsobjekt og forskningssubjekt, og de første kvinneforsknings sentre ser dagens lys.

Den andre bølgen er med få unntak svært anglo-amerikansk dominert og marxistisk inspirert. Marxismen ble forsøkt koblet til feminisismen, noe som førte til en svært aksjonspreget feminisme, av enkelte oppfattet som ”militant”. Denne koblingen av marxisme og feminisme gjorde at et utall revolusjoner ble spådd å være på trappene. Kate Millets bestselger, *Sexual Politics*, fra 1970 tar til orde for en seksuell revolusjon som ville bringe patriarkatet som institusjon til ende en gang for alle. Millet ser heteroseksualiteten som en viktig ingrediens i en patriarkalsk ideologi, og en måte å bekjempe denne på er å velge å leve lesbisk. Millets bok er skjellsettende ved det at den peker på den politiske dimensjonen ved kjærligheten. Seksuelle relasjoner speiler like mye politiske maktforhold som romantikk og kjærlighet. Millets forståelse av politikk som personlig, og som noe som inkluderer seksuallivet, la premissene for mye av den andre bølgens slagord om at det personlige er politisk.

Et annet eksempel på tidlig kvinneforskning er Ann Oaklys *The Sociology of Housework* (1974). Her kritiserer hun sosiologien for å trivialisere og neglisjere husarbeid som et seriøst forskningsfelt, samtidig som hun selv foretar en vitenskapelig analyse av husarbeidet. Husarbeidet er enda mer monotont og repetitivt enn industriarbeidet, hevdet Oakly, og derfor er husarbeidet også desto mer fremmedgjørende. Slik avdekkes en av de mange sosio-kulturelle faktorer som bidrar til kvinners underordnede stilling.

Kvinne- og kjønnsforskning

Et av de mest sentrale spørsmålene i feminisms andre bølge var spørsmålet om hvorfor kvinner blir kvinnelige og menn mannlige, eller hvordan man ”blir kvinne”? Dette fører etter hvert til at ikke bare kvinner og kvinners livssituasjon blir belyst,

men at også menn inkluderes i det som endrer karakter fra kvinneforskning til kjønnsforskning.

Spørsmålet om hvordan man blir kvinne og mann ble forsøkt besvart med å differensiere mellom *sex* og *gender*, biologisk kjønn og kulturelt kjønn. Forholdet mellom *sex* og *gender* ble forstått som ikke-kausalt, det er ikke biologien som skaper kvinnelige kvinner, men kulturen eller sivilisasjonen, som Beauvoir formulerer det. Ved å anta at kjønn består av to komponenter, en biologisk og en sosio-kulturell komponent, kunne man argumentere for at for eksempel interesser og oppførsel ikke kan tilskrives uforanderlige essenser, men at samfunnet utgjør en del av forklaringen på den tilsynelatende forskjellen mellom kvinner og menn. Dette var imidlertid ikke en helt ny innsikt. En slik en forståelse finner vi allerede hos Poulain de la Barre (1673) og Mary Wollstonecraft (1792).

På norsk skiller vi ikke mellom biologisk *kjønn* (*sex*) og kulturelt *kjønn* (*gender*), men lar ordet *kjønn* dekke begge, som det franske *sexe*. Det er i den anglo-amerikanske feminisismen at *sex/gender* begrepet har vært sentralt, og således markerer det også et skille mellom anglo-amerikansk og kontinental feminisme. *Sex/gender* skillet er irrelevant for så vel Julia Kristevas teorier som for Irigarays begrep om *difference sexuelle*. Kjønnsforskjellen er for Irigaray både den mest grunnleggende forskjell og den fundamentale erfaringsbakgrunn i menneskets liv. Samtidig utgjør kjønnsforskjellen et slags blindpunkt i filosofien. Filosofien baserer seg først og fremst på menns erfaringer som framstilles som universelle. Dette fører igjen til en devaluering av kvinners erfaringer. Vi tror at filosofien er kjønnsnøytral, mens den egentlig er svært kjønn, hevder Irigaray.

Å skille mellom *sex* og *gender* oppstod først innen forskning på transseksualitet (Robert Stoller), der det syntes å være en uoverensstemmelse mellom ens biologiske kjønn og det kjønn man identifiserte seg som. For feminister utgjorde dette skillet et fruktbart utgangspunkt for å argumentere mot all form for biologisk determinisme. Formålet med å skille mellom *sex* og *gender* var først og fremst å minimere forskjellene mellom kjønnene.

Sex/gender-skillet er viktig for å forstå at for eksempel Carol Gilligans analyser av kvinners moralforståelse, der hun utvikler begrepet *omsorgsetikk*, ikke er av en essensialistisk karakter. De ulikhetene Gilligan finner mellom kvinner og menns moralforståelse må tilskrives *gender*, og ikke *sex*. Feministiske biologer som Anne Fausto-Sterling (1985) har på sin side påvist at heller ikke biologien er skrevet i steintavler. Biologiske kjønnsforskjeller kan både påvirkes, forsterkes og reduseres av

sosiale omgivelser, og følgelig er *sex* like interaktivt som *gender*.

Tverrfaglig kjønnsforskning

Moderne teknologi bidrar også til at biologiske begrensninger oppheves. Biologi som vitenskap er en del av *kulturen*, og ikke bare knyttet til den *naturen* den foregir å skulle beskrive. *Sex* ble etter hvert mer og mer *gender* inntil distinksjonen til slutt nærmest undergravet seg selv, og Judith Butler i *Gender Trouble* (1990) foreslår å forkaste hele distinksjonen. Inspirert av Nietzsches begrep om genealogi via Foucault, og ”French Theory” hevder Butler at det er fåfengt å operere med noen som helst slags ”kjerne” når vi snakker om kjønn, kjønn er verken noe vi *er* eller noe vi *har*, men noe vi *gjør*. Kjønn er performativt, hevder Butler. Ettersom det ikke er noe kausalt forhold mellom *sex* og *gender*, fungerer ikke begrepsparet til å forklare hvorfor kvinner blir kvinnelige og menn blir mannlige. Dersom forholdet mellom *sex* og *gender* er så kontingent som dets forsvarere hevder, burde vi hatt flere kjønn, både kvinnelige menn og mannlige kvinner, skriver Butler.

Med Judith Butler beveger feminisismen seg over i den *tredje* bølgen, som også gjerne kalles postmoderne feminisme. Under innflytelse av blant annet strukturalistiske språkteorier, psykoanalyse, postkolonialisme og queer-teori hevdes det at ”kvinnen” ikke finnes, dvs. begrepet ”kvinne” har mistet sin analytiske troverdighet. Det som derimot finnes er svarte kvinner, lesbiske kvinner, pakistanske tenåringsjenter, middelklassekvinner, eldre kvinner osv. Feminisms subjekt, altså ”kvinnen”, har måttet tåle en like gjennomgripende kritikk som filosofiens nøytrale (les: maskuline) subjekt. Feminisismen har blitt anklaget for å ta utgangspunkt i en hvit, heteroseksuell, vestlig middelklassekvinne og dermed ekskludere alle som faller utenfor denne kategorien.

Mange feminister framholder samtidig at det *politisk* sett er viktig å opprettholde termen ”kvinne” da det er som *kvinner* at kvinner blir forskjellsbehandlet, noe som ofte omtales som *strategisk essensialisme*. Den moderne feminisms paradoks synes å være at man både må benekte termen ’kvinne’, og samtidig identifisere seg som kvinne. Den tredje bølgen innebærer et fokus på *forskjell*, både kjønnsforskjell, og forskjeller kvinner imellom. Pluralisme, mangfold og forskjell førte fra kvinneforskning til kjønnsforskning. Hvorvidt kjønnsforskning er et eget felt eller om kjønn først og fremst er et perspektiv innen et annet fagområde, ja derom strides de lærde. Herværende jubilerende senter har valgt å kalle seg for Senter for *tverrfaglig* kjønnsforskning og her kan man også ta en bachelor i tverrfaglige kjønnsstudier eller en mastergrad i Gender Studies.

Et kraftsenter i kjønnsforskningen

I henhold til mandatet skal Senter for tverrfaglig kjønnsforskning ”drive tverrfaglig forskning, undervisning og formidling innen kjønnsforskningsfeltet, samt [...] stimulere til kjønnsforskning ved universitetets grunnenheter.” Utfordringen for senteret i de neste 25 årene kan være å forbli et kraftsentrum i kjønnsforskningen ved UiO, men uten å bli enerådende på feltet.

Av Anne Birgitte Rønning, styreleder STK, førsteamanuensis ILOS, a.b.rønning@ilos.uio.no

trivelige lokaler med kontorplasser, seminarrom og bibliotek, og vi lyttet til gjesteforelesere og gjesteforskere av internasjonalt format, som Joan Scott, Helen Longino og Evelyn Fox Keller. Senere, og til andre og større lokaler, kom Hélène Cixous, Sandra Harding, Toril Moi, Luce Irigaray, Julia Kristeva, Nancy Chodorow og mange, mange flere. I evalueringsrapporten for årene 1996-2006 listes 671 forelesere på seminarprogrammet, så de jeg husker er et ørlite utvalg.

Tverrfaglig møteplass med faglig påfyll

Den gang, på slutten av 80-tallet, tok jeg nok ikke egentlig inn over meg at senteret var en ny del av organisasjonsstrukturen; jeg tok det som en selvfølge at det fantes, siden jeg også hadde tilbrakt en del tid på seminarer på Senter for humanistisk kvinneforskning de siste studieårene mine i Bergen. I ettertid ser jeg jo at det faktisk ganske nylig hadde startet (formelt 1.1.1987, men i praksis høsten 1986), og at Nina (Heilmann) og Helle (Pedersen Granum) var nesten like ferske som senteret selv – og som min tilknytning til UiO. At senterets eksistens ikke var naturgitt, men universitetshistorisk og -politisk argumentert frem, og derfor med jevne mellomrom måtte opp til debatt, har jeg også siden blitt klar over. Som nærstående tilskuer og deltaker har jeg vært med på to store evalueringsprosesser, i 1996 og 2007/2008 (mens den første, i 1991, gikk meg hus forbi).

Det var altså i første omgang som tverrfaglig møteplass med seminarer som gav påfyll av feministisk vitenskapsteori og kjønnteori at Senter kvinneforskning (SFK/SKK/STK) ble viktig for meg. I mitt eget fagmiljø var kvinneforskningen også kommet langt; vi arbeidet med å skrive kvinnelitteraturhistorier, og vi fikk også tidlig en egen professor på fagfeltet (Irene Iversen), så det var ikke nød som drev oss til senteret, men interessefellesskapet med andre forskere og muligheten til tverrfaglige perspektiver. Utover 1990-tallet, etter hvert som det ble ansatt flere forskere, og større forskningsprosjekter ble igangsatt, bød senteret på seminarer og forskerutdanningskurs som jeg også hadde glede av å gå på. I de siste årene har jeg igjen opplevd STK som faglig påfyllstasjon og samarbeidspartner – ett semester med forskningsstermin fikk jeg ha min arbeidsplass der, og i

forbindelse med den europeiske COST-aksjonen gleder jeg meg nå over både sterk faglig interesse og innsats, og en proff og fleksibel administrasjon.

Selvstendig forsknings- og undervisningsenhet

Likevel har nok min viktigste og hyppigste kontakt med senteret i lang tid vært mindre faglig og mer fagpolitisk og universitetspolitisk. Blant annet har jeg i flere runder vært med å diskutere spørsmålet om, og hvordan, senteret kan tilby undervisning i tverrfaglige i kjønnsstudier. En arbeidsgruppe laget i kjølvannet av evalueringen fra 1996 et første felles undervisningsopplegg der senteret bidro med tre ukers innføringskurs for studenter som skulle videre til fakultetsvise semesteremner. Med kvalitetsreformen i 2003 ble det laget et eget bachelorprogram i tverrfaglige kjønnsstudier, og etter flere runder i programråd og senterstyre settes det nå i gang masterstudium i samme. Både bachelor- og masterprogrammet har samme samarbeidsmodell, der senteret tilbyr emner i både feministisk vitenskapsteori, kjønnteori og noen tematiske problemstillinger, mens institutter som har kjønnsforskningskompetanse, tilbyr sine faglige (og tverrfaglige) spesialiseringer som studentene så kan velge blant.

Så vidt jeg vet, var det aldri omstridt om senteret skulle tilby forskerutdanningskurs, kanskje fordi det så opplagt kunne forstås som et bidrag til å ”initiere og stimulere kvinne- og kjønnsforskning ved universitetets grunnenheter” slik det het i det første leddet av senterets forrige formålsparagraf. Formålsparagrafen ble reformulert etter den siste evalueringen og gjør at senteret nå er mer likt en vanlig universitetsenhet enn tidligere, med egen forskning, undervisning og formidling i første rekke. Når det gjelder gradstudiene, har det imidlertid alltid blitt debatt rundt forslagene om at senteret skulle tilby undervisning. I første omgang har det vært et ressursspørsmål, som for eksempel i 1990 da senteret selv ønsket å tilby undervisning, men styret sa nei til en slik prioritering. Men kanskje er det også slik at spørsmålet om studier og egen undervisning blir kontroversielt fordi det aksentuerer noen av særtrekkene ved senteret, både dets historiske forutsetninger og dets forhold til andre enheter ved UiO. I innværende styreperiode ga dette seg utslag i diskusjonen av forslag til masterprogram, der det springende punktet var om det gav mening og var strategisk klokt å lage et rent kjønnteoretisk studium, uten faglig fordypning i en tradisjonell fagdisiplin. Problemstillingen dukket også opp, i et litt annet perspektiv, i diskusjonen av et punkt i Strategisk plan. Med den felles malen for Strategisk plan kom mellomtittelen ”Et grensesprengende

senter” av seg selv, og det ble lagt frem et forslag om at senteret skulle drive forskning som ”sprenger disiplingrensene”. Etter diskusjoner i styret ble det omformulert til ”forskning [...] både innenfor og på tvers av disipliner” og ”disiplinoverskridende forskning og undervisning”. Visst ønsker vi tverrfaglig kjønnsforskning og -undervisning, men ikke slik at den underminerer den kjønnsforskningen og -undervisningen som foregår i disiplinene ved instituttene! Både vedtektene og styresammensetningen – der flertallet består av representanter fra fakultetene og UiO-eksterne, og ikke av ansatte og studenter ved enheten – viser at senteret både når det gjelder struktur og legitimitet er forskjellig fra de andre enhetene i universitetssystemet: Senteret er avhengig av at det også finnes forskere med samme interessefelt andre steder.

Tordenskjolds soldat for kjønnsforskningen ved UiO

Som medlem av arbeidsgruppen for organisatoriske spørsmål i 1996 og i arbeidsgruppen for undervisningsopplegget i 1997, HF-representant i styringsgruppen for de fakultetsvise semesteremnene, medlem av Programrådet i halvannen periode, styremedlem i to perioder og styreleder i én, har jeg ofte følt meg som en Tordenskjolds soldat for kjønnsforskningen ved UiO. Og jeg har nok ikke vært den eneste: I løpet av alle disse årene har jeg møtt mange flotte forskere fra andre institutter som også tilhører kretsen av senterets trofaste støttespillere og samarbeidspartnere. Men de fleste jeg har møtt har tilhørt min forskergenerasjon, eller den før meg, og det bekymrer meg litt. Mens senteret stadig har fornyet sin stab, og har en fortløpende rekruttering av nye stipendiater, ser jeg ikke så mange nye ansikter fra fakultetene i sentrets styrende organer. Og slik Senteret er bygget opp og drevet frem, selv med den nye formålsformuleringen i vedtektene, holder det ikke at senteret selv har god rekruttering. Det må også rekrutteres til det nettverket av kjønnsforskere ved grunnenhetene som senteret kan samarbeide med. Vi på god vei, om enn ikke i stor nok målestokk ennå: Forskere som har hatt sin stipendperiode på senteret får ansettelse ved grunnenhetene, og nyordningen i samarbeidet med HF gir institutt-tilsatte forskere anledning til vikarstipend på senteret. Slikt kan det sikkert gjøres for flere fakulteter!

Mine beste ønsker for senteret de neste 25 årene er derfor både at Senteret skal fortsette å være et kraftsenter i kjønnsforskningen ved UiO, og at kjønnsforskningen ved instituttene styrkes!

Foto: Lars Grue

Da jeg kom som stipendiat til Universitetet i Oslo høsten 1988, holdt Senter for kvinneforskning til i kokkelaugets hyggelige, lille hus på hjørnet av Ullevålsveien og Pilestredet. Dit gikk jeg med kolleger på allmenn litteraturvitenskap; jeg husker vi ble vist rundt og lot oss imponere over ganske trange, men

Et forargelsens hus?

Senter for kvinneforskning åpnet 4. september 1986, etter at arbeidet for å få faglig anerkjennelse pluss ressurser hadde pågått siden tidlig på 1970-tallet – hvis vi da ikke skal gå lenger tilbake og si at kjønnsrolleforskningen fra 1950-tallet var starten på kvinneforskningen.

Av Beatrice Halsaa, professor, STK
beatrice.halsaa@stk.uio.no

Senteret i Oslo var ikke det første i Norge. Det ble faktisk åpnet ved Universitetet i Bergen allerede i mai 1978: *Senter for kvinneforskning* ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap. Kvinneforskningsmiljøet i Bergen utmerket seg allerede i 1973 med en grundig utredning om kjønnskvotering til vitenskapelige stillinger, og det fikk i 1985 sitt *Senter for humanistisk kvinneforskning*. Senteret i Oslo ble imidlertid det første tverrfaglige senteret i Norge.

Spørsmål av betydning for alle

Professor Harriet Holter la i sin åpningstale vekt på at kvinneforskerne endelig hadde fått 'et eget hus', et sted for miljø og sosialt fellesskap (Harriet Holter s. 37-40). Kvinneforskningens vekt på dialog, gjensidig støtte og samarbeid ble framhevet som et særpreg ved dette 'society of outsiders' og en "verdensomspennende intellektuell bevegelse" (ibid:38) – Kvinneforskningen balanserte den gangen på en "særlig tynn knivsegg mellom manglende anerkjennelse og små ressurser," kvinners vitenskapelige bidrag har historisk sett hatt en nesten utrolig tendens til å glemmes og gjemmes bort, sa Holter. "I den akademiske verden er taushet en av de viktigste hersketeknikker, og få har vel fått lære dette grundigere enn kvinneforskere." (ibid:39). Hun mente at kvinneforskningen har utviklet seg fordi den har imøtekommet *behov* i tiden,

den bruker kvinnelige intelligensreserver og arbeider med problemer som på sikt er "livs- og samfunnsproblemer av betydning for alle". Holter var opptatt av at kvinneforskningen ikke må miste sine *vesentlige kjensgjerninger* av syne, så som fattigdom og reproduksjonens sekundære status, og hun avsluttet med et håp om at senteret skulle "bli et forargelsens hus - først og fremst i betydningen av et fornyelsens hus. Men litt forargelse skader ikke."

Inspirasjon for periferien

For meg som tilhørte Distriktshøgskolen på Lillehammer i mer enn 20 år, var Senter for kvinneforskning en stor inspirasjonskilde. Kunne de få det til i Oslo, kunne vi kanskje få til et senter på Lillehammer også? Sammen med kolleger reiste jeg til senteret for å få faglig påfyll fra kjente norske og utenlandske forskere, ikke minst om framveksten av feministisk vitenskapskritikk. Senteret var et sted for faglig påfyll, en viktig møteplass. Forargelse vakte det også, for eksempel gjennom sine tiltak for å få flere fag ved universitetet til å inkludere kvinneforskning på pensum, og ved forskningsprosjekter om kontroversielle emner.

På 1970- og 80-tallet var kvinneforskningsmiljøet mer oversiktlig enn i dag, og det nasjonale Sekretariat for kvinneforskning bidro til miljøbygging på tvers av fag for alle universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter med kvinneforskere. Det var nasjonale konferanser som samlet store deler av miljøet, miljøer som samtidig arbeidet for å sikre sin stilling ved de enkelte læresteder. Oslo var tidlig ute med institusjonalisering av Kvinne retten i 1974, men det nye universitetsmiljøet i Tromsø hadde allerede drevet sitt tverrfaglige kjønnsrolleseminar et års tid. Det var også Tromsømiljøet som nesten tjue år seinere fortsatt ikke hadde fått senterstatus, men som hadde mot nok til å søke om å få arrangere Women's Worlds i 1999, noe de gjennomførte med bravur.

Lite, men godt

Oslo-miljøet har med andre ord ikke alltid vært verken det sterkeste eller mest markante kvinne- og

kjønnsforskningsmiljøet i Norge. Men med etableringen av et eget senter – delfinansiert av forskningsrådet og bare midlertidig – ble senteret raskt en markant aktør både forskningspolitisk og faglig. I løpet av 1990-tallet ga samlokalisering med NIKK ytterligere tyngde til senteret, og med tre professor II stillinger i tillegg til Harriet Bjerrum Nielsen (faglig leder) var senteret blitt det største i landet. Dertil kom at senteret ved Harriet Bjerrum Nielsen manøvrerte så kløktig gjennom undervisningsreformens vanskelige farvann at det ble belønnet med retten til å gi undervisning i 1999, og en egen bachelor i 2003. På Lillehammer hadde vi allerede prøvd oss med Kjønn og politikk som et fjernundervist grunnfag, men måtte dessverre legge det ned etter noen år grunnet sviktende søkermasse. Tverrfaglige kjønnsstudier (tidligere Kjønn, feminisme og likestilling) har imidlertid vist seg levedyktig, kanskje også fordi det inneholdt et praksishalvår der studentene var utplassert i en bedrift og utførte et prosjektarbeid for denne. Dette prosjektarbeidet var mulig takket være senterets samarbeid med daværende Humanistisk prosjektsemester – ett av mange eksempler på senterets bevisste samarbeidsstrategi. Ved årtusenskiftet var kvinneforskningen omsider blitt et undervisningsfag med egen grad også i Norge, og senteret i Oslo var et sted for tverrfaglig samarbeid om pedagogikk og pensum på sitt beste. Det burde ikke overraske at det var nettopp senterets lærere som laget den første læreboka i tverrfaglig kjønnsforskning: Wencke Mühleisen og Jørgen Lorentzen: *Kjønnsforskning. En Grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget, 2006.

Fra periferi til sentrum

Da jeg kom til senteret i 1998 var det ikke bare blitt et veletablert 'hus', det var også et sted med stor entusiasme og selvbevissthet. Fast forankring ved universitetet var oppnådd, og ekspansjonsplanene var klare med undervisningsreformen som døråpner. Seinere skulle også mannsforskningen gi muligheter for ekspansjon. Det var en fantastisk opplevelse å få komme til senteret, fra "periferien" på Lillehammer, fordi det rommet et stort, levende og mangfoldig kvinne- og kjønnsforskningsmiljø. Fra hele tiden å måtte forklare og/

eller forsvare egne forskningsinteresser – var jeg nå et sted der forskningsfeltets legitimitet var ubestridt. Der spennvidden blant de rundt tjue forskerne var stor, og takhøyden ikke mindre. Dertil kom at jeg var kommet til et sted med en administrasjon som visste at jobben deres var å gjøre forskerne og forskningen bedre, og som sammen med forskerne hadde skapt et trygt, romslig og stimulerende miljø. Helt i tråd med Harriet Holters forhåpninger i 1986. (Holter, Harriet. *A House of One's Own - et eget hus. Nytt om kvinneforskning*. [5], 37-40. 1986). Forarge gjorde senteret fortsatt, men ikke mer enn det vi måtte forvente. Viktige problemstillinger ble utforsket, kunnskap ble formidlet gjennom seminarer, massemedier og undervisning. Nettverk for forskning om seksualisert vold ble driftet av senteret i mange år. Fattigdom har riktignok ikke stått på dagsorden, men det har emner som

barn og kjærlighet, hysteri, kvinners ubestemte helseplager, tvangsgifte, skilte fedre og omsorg, kjønn og IT-teknologi, samliv og seksualitet i ungdomsskolen, samt maskulinitet på Balkan.

Økende anerkjennelse

Senteret fikk anerkjennelse og flere stillinger av universitetet, og arbeidet målbevisst for å bevare senterets unike plassering direkte underlagt universitetets styre, og for å bevare sin egenart, på tross av at bachelorgraden gjorde det mer likt et institutt. Men så slapp hjernevaskdebatten om kjønn og biologi og mye mer løs uante mengder kraftfulle, kritiske røster, og bidro til en slags unntaksstemning i kjønnsforskningen generelt, og ikke minst på senteret. Kanskje var det et snev av hybris som slo tilbake på senteret, stort og synlig som det var blitt. Sikkert er det at det å si 'Jeg er kjønnsforsker' ikke er helt det samme som det var før denne debatten. Vi må forklare oss, og selv om det kan være slitsomt, er det ikke så dumt. Det har vært et godt stykke vei fra kjønnsrolleforskerne på 1950- og 60-tallet, via kvinneforskerne på 1970- og 80-tallet til kvinne- og kjønnsforskerne på 1990-tallet og fram til dagens kjønnsforskning. En hel del ressurser, en hel del politikktutvikling, og en masse nye innsikter. Noe å forarge seg over for noen og enhver.

Bjellekua i norsk kjønnsforskning

Norsk kjønnsforskning har ikke hatt et søskenbarn på Gjøvik, men ei bjelleku i Oslo. Som sindig har ordnet opp, samlet flokken til stadig nye aktiviteter og rolig forblitt seg selv gjennom tykt og tynt. Kanskje litt irriterende med sin størrelse, dominans og prektighet, men også et stabilt og viktig holdepunkt for norsk kjønnsforskning. Hvor hadde vi vært uten STK?

Av Harriet Bjerrum Nielsen, professor, STK
h.b.nielsen@stk.uio.no

STK har gjennom sine 25 år vært preget av vekst og forandring innen ganske faste organisatoriske rammer. Målsetting og strategi har vært omtrent den samme. Det samme har den interne strukturen: ukentlige husmøter og faglige lunsjer, internasjonale gjesteforskere på besøk, et senterseminar med jevne mellomrom for å gjøre opp status og retning, et utadvendt seminarprogram og et halvårlig Bulletin som nå er inne i sin 25. årgang, og en meget stabil administrasjonsgruppe hvorav noen har vært på STK i nesten hele senterets levetid. Organiseringen av forskningen i paraplyprosjekter og forskningsgrupper kom på 1990-tallet og undervisningen på 2000-tallet – og også dette fant raskt en stabil form. Forandringen har kommet gjennom nye aktiviteter og nye forskningstemaer, men først og fremst gjennom stadig nye mennesker som er kommet til senteret for en kortere eller lenger tidsperiode. Kulturen sitter i veggene sier de som kommer, og så er det de selv som fører den videre. Kulturen kombinerer en åpen og flat struktur for informasjon og debatt med en tydelig myndighets- og beslutningsstruktur. Det er lite syting og få konflikter. Alt dette er tankevekkende i en tid hvor omorganiseringer ser ut til å være et mål i seg selv og hvor uro, manglende motivasjon og personkonflikter blomstrer i deres kjølvann. De faste organisatoriske rammer og stabiliteten har

gjort at senteret har kunnet bruke sin vekst, energi og ressurser på faglige aktiviteter og på å fange opp nye utfordringer. Samarbeid med et stort nettverk av kjønnsforskere på UiOs institutter har også vært en viktig faktor i denne utviklingen. Det samme har det gode og konstruktive forhold senteret hele sin levetid har hatt til UiOs skiftende ledelser.

Nasjonal pådriver

Et repeterende sukk på de årlige nasjonale kontaktmøter/fagrådsmøter gjennom årene: "Åh, alltid er Oslo størst og best i klassen! Tenk å ha så mye ressurser! Tenk å være så store! Dere vet ikke hvor privilegerte dere er!" Det er sant, Senteret i Oslo – sammen med et stort antall kjønnsforskere rundt omkring på instituttene på UiO og i Oslo ellers – har vokst seg stort og etter hvert større enn de andre nasjonale miljøene. Vi har hatt suksess med våre søknader om forskningsfinansiering, vi har fått ressurser, og vi har ikke kastet dem bort på teoretisk kamp eller interne konflikter. Størrelsen betyr også – på godt og på vondt – at STK i offentligheten ofte identifiseres med "norsk kjønnsforskning". Det er STK som er mest synlig i mediene, og ut fra antall telefoner som daglig kimer virker det som om STK står ganske høyt oppe på listen når journalister, politikere, byråkrater, skolelever og andre interesserte vil snakke med norsk kjønnsforskning. Mange tenkte nok også at STK var skyteskiven i biologidebatten i fjor, selv om det bare var en forsker herfra

som ble intervjuet i det mye omtalte TV-programmet. Likevel var det STK som ble avkrevd svar – som "bjellekua" i norsk kjønnsforskning.

STK har på grunn av sin størrelse og tyngde ofte fungert som den nasjonale koordinator og pådriver i forskningspolitiske og likestillingspolitiske spørsmål. Ikke minst i takt med at Sekretariat for kvinneforskning i Forskningsrådet mistet ressurser og etter hvert ble omorganisert og til sist nedlagt. STK har deltatt i evalueringer av de andre sentrene og vi har blitt spurt til råds i mange saker. Mange fag- og forskningspolitiske initiativer har kommet fra, og delvis blitt koordinert fra STK: forskningsrådsprogrammene i kvinne/kjønnsforskning, kontakt med kvinnelige stortingspolitikere, kontaktmøter, det nasjonale fagråd for kjønnsforskning, tidsskriftet NORA, de nasjonale seminarne på Vatnahalsen, og ikke minst initiativene til opprettelsen av NIKK og Kilden kom herfra. Noen ganger har denne storesøsterrollen vært litt slitsom både for oss selv og antakeligvis også for andre. Sett utenfra kan STK helt sikkert oppleves som for dominerende, som et velfødd senter på et hovedstadsuniversitet som usynliggjør innsatsen til andre. Opplevd innenfra kan storesøsterrollen undertiden skli over i et martyrium. Begge deler er uttrykk for at vi faktisk har hatt bedre betingelser enn de fleste andre til å dra lasset, også nasjonalt.

Empirisk og tverrfaglig

STKs faglige profil er preget av empirisk forskning, tverrfaglighet og bredde. Vi har vært mindre teoridrivende enn Bergen og

Senteret er i Bulletin (2/93) blitt beskrevet som et knutepunkt og forslått som et "norgesnett" for kjønnsforskning - både som fristed og kraftsenter.

Trondheim. Mindre aktivistiske enn Tromsø. Tyngdepunktet har ligget på samfunnsvitenskap, helse, vitenskapsteori og historie. Mannsforskning har stått sterkere her enn andre steder, og etter litt innledende grensetrefninger med Senterets kvinneforskere har man levd sammen i fred og fordragelighet som kjønnsforskere. Poststrukturalistisk kjønnsforskning har vært debatttema siden Senterets fødsel (f.eks. på seminarprogrammet for første gang i 1987), men teoretisk sett har senteret først og fremst vært eklektisk og sammensatt. Det har givetvis noe med størrelsen å gjøre, et stort senter kan og bør ikke bli endimensjonalt hverken tematisk eller teoretisk. Vi har trofast fulgt Karin Widerbergs parole fra de årene hun var senterleder: "Senteret skal ikke være et sted som fastlegger hva kvinneforskning eller feminisme er, men et sted hvor det foregår en kontinuerlig diskusjon om hva det kan være".

Kanskje er dette også grunnen til at vår internasjonale kontakt primært har vært knyttet til pågående empirisk forskning, og i mindre grad til fagpolitiske aktiviteter i det internasjonale kjønnsforskningstiljøet? Våre samarbeidspartnere sitter nok oftere på utenlandske faginstututer enn på kjønnsforskningssentrene. Sammenlignet med sentrene i Bergen og Trondheim har STK spilt en relativt tilbaketrukket rolle i forhold til den nordiske og europeiske organiseringen av kjønnsforskningen, og vi har hatt mye mindre samarbeid med både lokalmiljø og tredje verden enn senteret i Tromsø. Kanskje bjellekua har en viss tendens til å holde seg på egen seter? Sterk i nasjonalt samarbeid og i samarbeid med kjønnsforskere på fagene og instituttene på UiO, mens den internasjonale orienteringen har vært mer akademisk og fagspesifikk.

Egen disiplin eller tverrfaglig forskningsfelt?

Det foregår i dag en debatt om hvorvidt kjønnsforskning bør forstås som en egen disiplin eller et tverrfaglig forskningsfelt. Dette debatteres selvsagt også på STK, og det finnes ulike syn også om dette. Men det er kanskje ikke så rart at STK som institusjon har vært tydeligst på tverrfaglighetslinjen. Senterets bredde, tyngde og historiske rolle i norsk kjønnsforskning har gjort at vi ser kjønnsforskningen som et tverrfaglig vitenskapskritisk og vitenskapsgenererende prosjekt, hvor samarbeid og dialog med fagene er helt sentralt. Tross veksten i faste stillinger og nå også som undervisningsgivende enhet, kjemper vi imot å gro fast som et fag og et institutt. Det er et tverrfaglig og bevegelig senter vi vil være. Kjønnsforskningen har mange objekter og dette bringer oss i nærkontakt med andre fag og gir oss styrke. Ei bjelleku vet at den ikke er noe uten de andre.

Om menn, kjønnsbalanse og kjønnsforskning

Hvordan er det å jobbe på Senter for tverrfaglig kjønnsforskning, der menn er i mindretall? Hvordan har dette vært for meg? I denne teksten vil jeg belyse betydningen av kjønnsbalanse for STKs arbeidsmiljø, og positive og negative sider ved å få flere menn til senteret. Jeg skriver ut fra min bakgrunn, både som relativt ny mann på STK, og som arbeidslivsforsker.

Av Øystein Gullvåg Holter, STK
o.g.holter@stk.uio.no

Da jeg ble ansatt på STK i 2008, kom jeg fra en stilling som forskningsleder ved Nordisk institutt for kunnskap om kjønn (NIKK), og før dette igjen, mange år som arbeidslivsforsker ved Arbeidsforskningsinstituttet (AFI). Jeg hadde jobbet som kjønns- og likestillingsorientert forsker i miljøer med ulik kjønnsblanding. Spørsmål om kjønnsbalanse i arbeidsmiljøet har derfor lenge interessert meg.

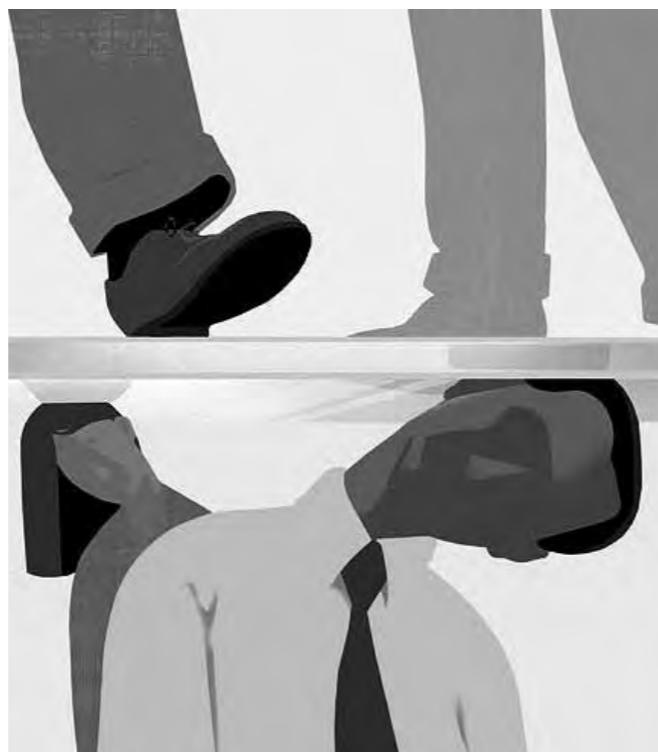
I en artikkel om kjønn i arbeidslivsforskning har jeg beskrevet hvordan kjønn og likestilling kunne bli oppfattet som problematisk i arbeidsforskningstradisjonen som oppsto på 1960- og 70-tallet, selv om dette ellers var en ganske nytenkende forskningsretning. Jeg beskriver barrierer og avvergemekanismer, og hva slags endringer som gradvis åpnet seg for å få inn kjønns- og likestillingsperspektiver (Holter, Ø 2008).

Å være i mindretall

Det er velkjent, ikke minst innen kjønnsforskning i arbeidslivet, at det å være i et lite mindretall kan være en belastning. Kanter (1977) beskriver "oversynlighet", mer eller mindre skjult "negativ oppmerksomhet", og andre mekanismer, i en klassisk artikkel. Samtidig er det kjent at visse mindretall kan ha det enklere enn andre – menn, for eksempel.

I noen kvinnedominerte arbeidsmiljøer kan menn oppleve at de blir plassert i periferien av "det kollegiale rommet", gjennom en slags "sentrifugal prosess" (Nielsen, S. 2005). Eller, at de ikke når opp til standarden på arbeidsplassens "husmorkultur" (Svare, H 2009). Men menn kan også høste fordeler av en slik særbehandling. Et stikkord er "glassheis", altså tilgang til opprykk tvers gjennom det "glasstaket" som ellers preger organisasjonen (mannsdominert ledelse, kvinnedominert arbeidsplass). Det kan se ut som mottakelsen av menn i slike arbeidsmiljøer ofte er preget av ambivalens og doble budskap.

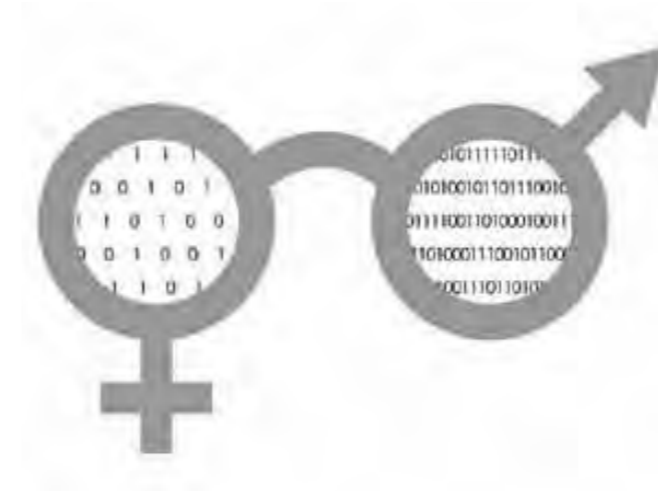
STK er forskjellig fra mange andre miljøer i den forstand at en viss skepsis til menn har vært bygget inn i selve

forskningstradisjonen – ikke implisitt, men eksplisitt. STK vokste fram på grunnlag av kvinneforskning, en tradisjon som i hovedsak ble båret fram av kvinner, med kritisk søkelys på mannsamfunn og mannsdominans. Derav også et fagkritisk blikk på menn.

Jeg tror at mange utenfor senteret fortsatt antar at denne profilen dominerer. Virkeligheten innad er en annen. Kjønnsforskningen har utviklet seg også når det gjelder et kritisk blikk på kvinner, eller iallfall i forhold til forenklinger

om kvinner som gruppe, kontra menn som gruppe. Dagens kjønnsforskning har et kritisk perspektiv som i og for seg omfatter alle forskere på feltet. Alle har en posisjon, en kjønnsutforming, seksualitet, etnisitet etc. som blir berørt av den forskningsmessige agendaen. Slik sett er det ingen steder å gjemme seg. Dette elementet av selvkritisk belysning er, etter mitt syn, også tradisjonens styrke, og en viktig for faktor metode- og teoriutvikling.

Er enkjønnete arbeidsplasser problematisk?

Ut fra en del kjønnsforskning er enkjønnete arbeidsmiljøer i seg selv et problem. Slike miljøer vedlikeholder en kjønnssegregering som er del av kjønnsordningen. Men er all segregering negativ og hierarkisk? Det er ikke gitt. Det er mulig å tenke seg mannsforskning, i en periode, som et viktig skritt fram – på linje med kvinneforskning. Mer problematisk blir det hvis en slik organisering blir varig. Hvert kjønn sin selvinnsett – eller mangel på selvinnsett.

Denne kritikken av eksisterende forskning om menn og maskuliniteter har jeg utdypet i en artikkel om makt og struktur på dette forskningsfeltet (Holter, Ø 2009). Jeg ser en fare i at forskning om menn trekker kvinner for lite inn i bildet, og omvendt at forskning om kvinner ser for lite på menn. Sosialt kjønn er ofte et produkt av samhandling, selv når det fortrinnsvis er ett kjønn som er synlig – og skal man gå mer i dybden, bør man få med begge.

Dermed er det også diskutabelt hva man skal mene om at STK i hovedsak er en kvinnearbeidsplass. Det er rett og

rimelig, ut fra én synsvinkel, men uheldig, ut fra en annen. Standpunktet vil variere blant annet ut fra hvordan man tenker seg forholdet mellom kvinne- og mannsinteresser, og kjønn som identitetsgrupper. Det man kan hevde, er at balansen iallfall bør være større enn i dag, og økt rekruttering av menn er da også et område STK jobber med. Poenget her er at dette også blir et faglig spørsmål, på et forskningscenter der kjønnskritisk analyse står sentralt.

Det er kanskje riktig å si at STK er "faglig innstilt" på å få med flere menn – men likevel ikke så innstilt på dette, vurdert som arbeidsorganisasjon. Arbeidsmiljøet kan ha trekk av "flinke jenter", "kvinner som holder ut", "orden på sysakene". Fra det praktiske, til det faglige. Bord skal tørkes av. Avtaler skal huskes. Alt skal fungere knirkefritt. En slags urmakervirksomhet. Er dette spesielt "kvinnelig"? Nepppe, men det kan fungere slik, dersom det andre kjønn er lite synlig.

Selv opplevde jeg at arbeidsmiljøet ble mindre "kjønnet", slik jeg tolket det, etterhvert som jeg ble bedre kjent både med oppgavene og med miljøet. Slik tror jeg STK fungerer for mange. Miljøet har blitt mer åpent, selv om det gjenstår en del.

Kjønnsbalanse og stereotypier

Dermed blir det et misforhold mellom den faktiske ubalansen, og hva man ønsker. Dette må sees i forhold til senterets situasjon, som del av et universitet med ganske sterk kjønnsdeling på fag og nivåer. STK er i ferd med å forandre "budskapet", men det er fortsatt ofte en gammel "kommunikasjonsform" som rår. For eksempel, en underliggende tanke om at kjønn egentlig er noe som mest gjelder kvinner. Menn? Nei menn må da få tid til viktigere saker! Så sitter kjønnsforskerne der, da, på sine seminarer, og opplever støtte fra kvinner på universitetet, men vesentlig mindre oppmøte fra menn.

Kan man vinkle det annerledes? Utvilsomt. STK har samarbeidet med biologistudentene om flere arrangementer med omtrent 50/50 kvinner og menn i salen. Men det handler også om at omverdenen må legge bort forestillinger om senteret som i beste fall var gyldige for femten år siden, og anerkjenner at "når det gjelder kjønn, er det to av dem", som min tidligere kollega Jorun Solheim uttrykte det. For eksempel, kjønn og demokratisering som en prosess som ikke bare gjelder kvinner. Totalitære strømninger og maskulinitet. Ydmykelse og skam. En hel rekke viktige fagområder, som blir for lite utviklet, fordi universitetet sliter med sine egne kjønnskiller og stereotypier.

Norsk forskning om kjønnsbalanserte arbeidsmiljøer

Navnet skjemmer ingen – fra kvinneforskning til kjønnsforskning

Kjært barn har mange navn, sies det, og i så måte har Senteret bidratt til å gjøre seg kjær. Men navneendringene på Senteret har ikke bare med smak og behag å gjøre, det er også relatert til faktiske endringer i selve forskningen og organiseringen av den.

Av Jørgen Lorentzen, forsker, STK
j.l.lorentzen@stk.uio.no

Da Senteret ble etablert i 1986 var det ingen tvil om at det skulle hete Senter for kvinneforskning. Både i navn og gagn var det et senter for kvinner som skulle forske på kvinner. Universitetet var mer enn mannsdominert, og kvinneperspektiv var fremdeles noe odd og truende for mange etablerte mannlige forskere. Senteret ble som et fristed der kvinneforskningen kunne utfoldes. Utover på 90-tallet endret forskningsperspektivene seg, både teoretisk og empirisk. Kvinnebegrepet ble kritisert for å være essensialiserende og harmoniserende, samtidig med at både mannsforskningen, forskningen på homofile og lesbiske og postkoloniale studier utvidet perspektivet på kjønn, både internasjonalt og nasjonalt. Kvinneforskningsbegrepet kunne ikke stå i mot en slik utvidet kritisk forskning. Rundt år 2000 stod valget enkelt og greit mellom enten å utvide senterets profil eller implisitt bidra til oppsplitting.

Navnedebatter

Når Senterets første navnedebatt kom i 2000-2001, var både det første mannsforskningsprosjektet og det første queerforskningsprosjektet så vidt etablert på senteret. Blant de som var der på den tiden var det derfor flertall for å endre navnet til Senter for kjønnsforskning. I debatten kom det imidlertid fram en rekke motstridende interesser og meninger og konklusjonen ble at styret vedtok på møtet 15. juni 2001 at senteret skulle hete Senter for kvinne- og kjønnsforskning, som et kompromiss av de forskjellige forslagene. En av grunnene til dette valget var at forskningsfeltet gradvis hadde inkorporert annen kjønnsforskning enn kvinneforskning ved å begynne å kalle forskningen for kvinne- og kjønnsforskning. Å institusjonalisere begrepet virket imidlertid pussig, for det ble etter hvert vanskelig å forklare den semantiske meningen i navnet: var kvinne kjønn, eller var kjønn noe annet enn kvinne osv. Som mann ved senteret opplevde jeg å få mye sympati fra utenforstående over senterets forunderlige navn.

Navnet kunne derfor ikke leve evig, og bare etter få år presset navnedebatten seg på igjen. I 2007 inviterte så

senterleder Harriet Bjerrum Nielsen alle til ny navnedebatt. Debatten ble kort. Ingen innlegg kom, og på senteret ble det blant de ansatte kort votert over to forslag: Senter for kjønnsforskning eller Senter for tverrfaglig kjønnsforskning. At det nå skulle hete kjønnsforskning var klart for alle. Spørsmålet var om navnet også skulle tydeliggjøre det tverrfaglige elementet ved senteret, som jo er overmåte viktig. Tverrfagligheten vant klart, og på styremøtet 23. mai besluttet Senterets styre at Senteret skulle hete Senter for tverrfaglig kjønnsforskning fra og med 1. januar 2008.

Et ledende nordisk senter

Navnet er imidlertid ikke bare et navn. I denne perioden har senteret blitt både betraktelig utvidet og forskningen er blitt mer profesjonalisert. STK er blitt et ledende senter i Norden med fokus på tverrfaglig forskning av høy kvalitet. Navnet – og navneendringene vitner også om et senter som er åpent for fornyelse og kritisk drøfting om Senterets virksomhet. Jeg var selv en del av en gruppe som for vel ti år siden ønsket å opprette et alternativt forskningssenter. Nå tror jeg vi kan være glade for at vi har ett kjønnsforskningssenter som kan vise til pluralisme, både når det gjelder empirisk nedslagfelt og teoretiske posisjoner, slik vi finner det på dagens STK.

Noen av navneforslagene i 2001:

- Amazonia
- Senter for feministisk forskning
- Senter for feministiske kjønnsstudier
- Senter for kjønnsforskning
- Senter for tverrfaglige kjønnsstudier
- Senter for kjønnsrolleforskning
- Senter for kvinneforskning
- Senter for kvinne- og mannsforskning
- Senter for kvinne- og kjønnsforskning

peker i retning av bedre trivsel og samarbeid, sammenliknet med miljøer med sterk kjønnsbalanse (Sørensen & Grimsmo 2001). Bakgrunnen for dette kan være at kjønnsbalanse gir større mangfold og flere bidrag til oppgaveløsning. Det ser også ut til at økt kjønnsbalanse gjør det mer nødvendig å sette ord på tidligere taus og implisitt kunnskap, og problematisere stereotypier om kjønn, ikke bare om det "andre" kjønn (mindretallet) men også vanetenkning om det "egne" kjønn (flertallet).

Dette er lite utforsket når det gjelder forskningsmiljøer, som en særegen type arbeidsorganisasjon. I en 2007-survey om likestilling spurte vi kvinner og menn om de foretrakk kjønnsbalanserte arbeidsmiljøer (Holter, Svare og Egeland 2009). Tendensen var, her som i andre studier, at de høyt utdannede var noe mer klare i sin preferanse for dette, i forhold til middels og lavere utdannede. Dette var imidlertid ikke en detaljstudie av akademiske miljøer, eller miljøer med høye krav til kompetanse og stor grad av konkurranse.

Fungerer kjønnsblandete miljøer best?

Et nytt funn var at menn, ikke bare kvinner, var mer tydelig enige i at kjønnsblandete miljøer fungerer best, sammenliknet med tidligere holdningsstudier. Denne oppfatningen så ut til å ha med erfaringer å gjøre, ikke bare generell holdning til likestilling. Enkjønnete arbeidsmiljøer, altså med ett kjønn i stort flertall - ble blant annet assosiert med høyere sjans for konflikt, baksnakking og mistrivsel, både blant kvinner og menn. Det var særlig kvinnedominerte miljøer som fikk negativ attest i denne studien, men vi har grunn til å tro at en del av dette henger sammen med andre variabler (dårligere jobber, lavere lønnsnivå i yrket, mindre innflytelse).

Den generelle trenden går i retning av at kjønnsblandete miljøer blir mer "normalisert", iallfall som ideal. Dette kan stemme med at Norge i ny EU-forskning er blant land med målbar desegregering på arbeidsmarkedet (EC 2009), med utvikling i retning av mer balanse i arbeidsdelingen i hjemmet (som i den norske 2007-surveyen), og generelt mer lik tidsbruk blant kvinner og menn (Gershuny 2003).

Det er ikke gitt at kjønnsblandete miljøer fungerer best i enhver sammenheng – men i dag er dette et viktig fokus, og en viktig utfordring for STK. Jeg opplever miljøet som positivt innstilt, i forhold til å trekke med flere mannlige studenter og forskere, men det gjenstår å gi enda tydeligere signaler, som kan motvirke stereotypier i omverdenen om hva STK "er". Hva er

STK, spurte jeg nye BA-studenter for en stund tilbake. "Jeg har inntrykk av at det er en slags støttegruppe for kvinner", skrev en av dem. Senteret har nok fortsatt en god del å rydde opp i, for å få frem dagens åpnere profil og fokus på begge kjønn. Ett av stikkordene her er *likestilling*. Mange mener jo at man "er" kjønn, det handler om å "være" - men likestilling derimot, er noe alle kan "gjøre".

Les mer

EC 2009 2009: *Gender segregation. Root causes, implications and policy responses in the EU*. European Commission's Expert Group on Gender and Employment (EGGE). Publications Office of the European Union, Luxembourg

Gershuny, Jonathan 2003: *Changing Times. Work and Leisure in Postindustrial Society*. Oxford University Press, Oxford

Holter, Øystein Gullvåg 2008: Gender and action research. In Berg, Anne Marie; Eikeland, Olav (eds): *Action Research and Organization Theory*. Peter Lang, Bern (p 167-190)

Holter, Øystein Gullvåg 2009: Power and structure in studies of men and masculinities. *NORMA* 4, 2, 132-150

Holter, Øystein Gullvåg; Svare, Helge & Egeland, Cathrine 2009: *Gender Equality and Quality of Life - A Norwegian Perspective*. NIKK (Nordic Gender Institute), Oslo

Kanter, Rosabeth Moss 1977: Some effects of proportions in group life. *American Journal of Sociology* 82, 965-90

Svare, Helge 2009: *Menn i pleie og omsorg: Brødre i hvitt*. Universitetsforlaget, Oslo

Nielsen, Steen Baagøe 2005: *Mænd og daginstitutionsarbejdets modernisering*. PhD-avhandling, Institutt for utdanningsforskning, Roskilde Universitetscenter, November 2005

Sørensen, Bjørg Aase; Grimsmo, Asbjørn 2001: Varme og kalde konflikter i det nye arbeidslivet. *TIDEN*, Oslo

- Likestillingsforskning er like viktig som petroleumsforskning

Gunn Karin Gjøl er stortingsrepresentant for Arbeiderpartiet og leder av Stortingets familie- og kulturkomité. Hun har stadig saker som angår kjønn og likestilling på sin dagsorden. Noe som innebærer at hun behøver kunnskap, informasjon og forskning. Kjønnforskning har hun imidlertid sjelden kontakt med.

Av Beret Bråten, sosiolog, STK
beret.braten@stk.uio.no

Foto: Stortinget

Stortingsrepresentant Gunn Karin Gjøl

- Vi bruker stort sett det som kommer fra departementet. Og så søker vi enkelte ganger etter svensk forskning. Det er ofte at rådgivere i vår stortingsgruppe tar en telefon til sine kolleger i Riksdagen i Sverige og spør om de har ett eller annet. Når vi tar kontakt til Sverige er det for å få kunnskap, men også fordi vi ofte er på leit etter tiltak og nye måter å gjøre ting på som kan lede til noe positivt. På likestilling og likestillingspolitikk

er det ikke så mange land å se til. Det er kanskje det mest frustrerende, sier Gunn Karin Gjøl.

Den siste kjønnforskeren hun snakket med, var Jørgen Lorentzen. Han møtte hun riktignok først og fremst fordi komiteen Gjøl leder også arbeider med kultursaker og Lorentzen er leder i den Faglitterære forfatterforeningen.

- Men når jeg har mulighet til å få en sånn ressursperson til å komme til meg på jobben, så sier jeg at OK nå snakker vi halvparten om kultur. Og så snakker halvparten om forskningen di på kjønnforskning. Så da gjorde vi det. Vi snakket en god del om mansrollen og utviklingen av mansrollen i Norge, og om menn og vold, forteller Gjøl.

Ikke det samme fellesskapet i dag
Synes du norsk forskning om kjønn og likestilling er lett å få tak i?

- Når jeg skal ha tak i det, er jeg mye på nettsider. Både hos Senter for tverrfaglig kjønnforskning, på KILDEN og hos andre. Men jeg finner ofte ikke det jeg leiter etter. I tillegg bruker jeg for eksempel rapporter fra OECD og statistikk fra Statistisk Sentralbyrå. Og så er jeg inne på sidene til Likestillings- og diskrimineringsombudet for å se om de har noe. Der finner jeg i alle fall nytt fra likestillings- og diskrimineringsmenma og utviklingstrender i arbeidslivet og den slags.

Men vil du si at du har god kontakt med kjønnforskningen og god oversikt over det som foregår?

Nei, egentlig ikke. Senteret kunne nok gjort seg mer kjent blant oss som driver med politikk. Men det er ikke bare forskningsmiljøene sin feil at kontakten og oversikten er dårlig. Det er like mye min feil. Jeg burde hatt bedre oversikt. Og jeg har tenkt flere ganger at jeg burde tatt et initiativ. At jeg burde tatt kontakt.

Hvorfor tror du det er sånn?
Inntrykket mitt er at den gangen kvinneforskningen startet opp var det mer kontakt og nære relasjoner mellom forskning og politikk.

- På 80- og 90-tallet, da man bygget opp likestillingspolitikk og institusjoner, hadde man et kvinnefellesskap som var mye sterkere. Og det var tverrpolitisk. Du hadde kvinner både på høyresiden og venstresiden som hadde et mål om likestilling. Du har ikke det samme fellesskapet rundt dette i dag. Noen mener at vi har full likestilling. Og at man ikke trenger holde på med så mye forskning, og at man ikke behøver likestillingsombud og likestillingslov. Det er blitt mer konfrontasjon i slike saker enn det var tidligere. Derfor har man ikke samme nettverk på tvers, og heller ikke samme kontakt mellom forskere og politikere.

Er prioriteringen av disse sakene og trykket for å få til ting blitt borte?

- Ja, jeg tror det. Vi tror at vi er verdensmestre i likestilling, ergo det ikke så viktig å ha trykk på dette området lenger.

God kontakt med forskere om miljø og naturvern

Gunn Karin Gjøl har, før hun kom til Familie- og kulturkomiteen, sittet to stortingsperioder i miljø- og energikomiteen. Derfor arbeidet hun over flere år mye med miljø og energispørsmål. Da var kontakten med forskere mye nærmere.

- Innenfor miljø hadde jeg mye tettere kontakt med forskningsmiljøene. Definitivt. For eksempel med CICERO, NINA og Fridtjof Nansen Instituttet i Bergen.

Hva brukte du den kontakten til?

- Kunnskapsinnhenting på alle områder.

Var det mest tekniske ting du søkte kunnskap om – eller mer om forholdet miljø og resten av samfunnet?

- Begge deler. Tekniske ting, fordi du må kunne de tekniske tingene hvis du skal diskutere med, og matche oljeindustrien. Men også det samfunnsmessige. CICERO for eksempel, jobber jo samfunnsvitenskapelig også. Det var kunnskap om klima og om klimaforhandlingene. Og om rovdyr! Bjørneforskere og de som kan ulv.

Hvordan kom du i kontakt med enkeltforskere og forskningsmiljøer innenfor miljø og naturvern?

CICERO var veldig aktive i forhold til å gjøre oss oppmerksomme på

sine publikasjoner. De sendte dem til oss. Og så var det flere møtepunkter. Konferanser der vi var og der forskere også var til stede. Slik fikk man personlige relasjoner til mange av de som jobbet med forskning på miljø. Gjøl mener kjønnforskere burde lære av miljøforskerne og bruke noen av de samme metodene for å informere om sin forskning.

- Det er så enkelt som å informere oss om det dere holder på med, jevnlig – når dere har noe nytt. Send mail om forskningsprosjekter dere jobber med, eller ha et informasjonsblad, slik CICERO har. Ta kontakt og si; hei, vil du komme og høre på presentasjon av en rapport, eller har du lyst til å treffe meg? Og da vil vi som er interessert i likestilling, sannsynligvis si ja.

Kunnskap om motiver - forslag til tiltak

Dersom Gunn Karin Gjøl skal tenke i forhold til tema likestilling – er det flere ting hun savner forskningsbasert kunnskap om:

- Jeg savner nok mest forslag til tiltak som kan gjøre at vi kommer oss videre i likestillingspolitikken. For eksempel, hva må vi gjøre for å få til likestilling på lokalt og regionalt plan? Hvordan kan vi integrere likestillingstankegangen i hele samfunnet? Her behøves kunnskap som ligger i grenselandet mellom forskning og byråkrati. Når det gjelder familiepolitikken, vil jeg si at vi har mye kunnskap. Men vi vet ikke så mye om hvorfor folk velger som de gjør. For eksempel i forhold til foreldrepermisjon. SSB lager jo en del statistikker i forhold til fedrekvoter, hvor mange som tar ut dette og hvor mange som lar være. Men

vi vet for lite om hvorfor foreldre tar de valga de gjør. Og så trenger vi mer kunnskap om hvorfor kvinner velger deltid, og hva som kan gjøres for å få kvinner til å jobbe heltid. Hvorfor det ikke er noe særlig forskjell på deltidsarbeidende småbarnsmødre og kvinner i 40-50 års alderen? Hvorfor jobber de like mye deltid da, som de gjør når de har små barn?

Kvinner forhold til yrkeslivet?

- Ja. Hvis du greier å finne noen svar der og greier å skissere løsninger, så mener jeg man ville komme mange skritt framover når det gjelder likestilling.

Da tenker du forskning som er mer intervjubasert da, forskning basert på at man snakker med folk om valgene de tar?

Ja. For jeg tror for eksempel at småbarnsmødres forhold til deltid har noe med måten arbeidsplassene deres fungerer. At det handler om hvordan de blir behandlet på arbeidsplassen sin i løpet av svangerskapet og hvordan de blir møtt den dagen de kommer tilbake. Jeg tror at hvis kvinnene hadde blitt møtt med blomster den dagen de kom tilbake på jobb, så ville de ikke redusert stillinga si til 80 prosent. De ville fortsatt å jobbe 100 prosent selv om det var slitsomt og det var krevende å ha en liten unge hjemme. Det tror jeg. Men jeg *vet* det jo ikke. Så jeg skulle gjerne hatt forskning om dette.

Likestillingsforskning og likestillingspolitikk

Gunn Karin Gjøl vil gjerne ha mer forskning om likestilling.

- Når unge jenter som jobber i omsorgssektoren får beskjed om at de må skaffe seg en mann som kan forsørge dem, for de vil aldri få en heltidsjobb innenfor den sektoren, da mener jeg at vi ikke er kommet så veldig langt med likestillinga. Jeg mener at likestillingsforskning er like viktig som petroleumsforskning. For hva er det som har gjort at vi har fått velstand i dette landet her? Jo, det er at så mange kvinner er så mye yrkesaktive som de er, og skaper masse verdier og betaler mye skatt. Og vi vet jo at i årene som kommer må enda flere kvinner være yrkesaktive og viktige bidragsytere i samfunnet vårt.

Hva kommer det da av at likestillingsforskning synes å ha lavere status enn petroleumsforskning? Det er en påstand, men det er vel en del som tyder på at det er slik.

- Norge er fortsatt et konservativt samfunn. Likestilling er fortsatt ganske kontroversielt. Selv om vi alle sammen, når vi reiser internasjonalt, smykker oss med at vi er så likestilte og så flinke. Men når vi kommer hjem, og ser hvor mye vi er villige til å ofre på likestillingens alter, så er det egentlig ikke så veldig mye... eller, så er det mange partier som ikke er villige til å være med på det.

Er Arbeiderpartiet villige til det da?

- Ja, vi har jo vært det da. Ja... hvis ikke Arbeiderpartiet vil det, så har vi et stort problem. For jeg mener at likestilling er en viktig del av vårt prosjekt.

Men er likestillingspolitikk en type politikk som Arbeiderpartiet bruker tid og ressurser på å drive?

- Ja.

Og som man bruker tid og ressurser på å utrede, diskutere og setter høyt?

- Jeg mener at vi setter det høyere nå enn for bare noen år tilbake. Noe av likestillingskampen i Arbeiderpartiet forsvant da Kvinnebevegelsen ble lagt ned.¹ Den gangen vi hadde Kvinnebevegelsen, var det kvinner rundt om i hele landet som drev fram saker, så det var mer trøkk på det da. Da hadde man mer makt. Det mangler i dag. Men samtidig så har vi i vår stortingsgruppe en parlamentarisk leder som er kjempeopptatt av dette. Og som for eksempel har sørget for at det er ett av hovedbudskapene både i denne og i forrige års trontaledebatt. Likestilling skal være en av de sakene vi snakker om. Likestilling skal være en av bærebjelkene i det norske velferdsprosjektet.

Men brukes det tid og krefter på politikktvikling?

- Nei, altså... vi er for dårlige på det. Vi er det. Men du spurte egentlig om hvorfor likestillingsforskning har lavere status. Og det har jo noe med at det dreier seg om damer. Og at feminisme er blitt et slik negativt ord i Norge, i motsetning til i Sverige.

¹. Her refereres det til en sideorganisering innenfor Arbeiderpartiet

Hvorfor er det blitt negativt?

- Fordi vi har latt oss bruke av de kreftene som er mot likestilling. Vi har godtatt at de har satt en negativ merkelapp på det. Vi bærer ikke ordet med stor nok stolthet. Og så får vi unge jenter til å tro at de er likestilte. Det kan jo også være en hersketeknikk. I den forstand at det er en fin måte å stagge utviklingen på, og hindre at det blir for mye likestilling. Og derfor så er det jo viktig å ikke gi likestillingsforskning for mye status også, for hvis den har høy status blir det mer likestillingsforskning, og da vil jo utviklinga fortsette å rulle og gå.

Trenger man egne sentre som jobber med kjønnsforskning i 2011?

- Definitivt. For hvis det ikke hadde vært egne sentre, så tror jeg denne forskningen bare hadde forsvunnet. Hvis det ikke satses enkelte steder – og pengene i stedet spres utover, så tror jeg forskning på kjønn og likestilling blir nedprioritert. At man heller satses på andre formål.

Veien hit

Det hender at Tommy, i tegneserien "Tommy og Tiger'n" er i det filosofiske og eksistensielle hjørnet. Dette er et hjørne hvor han som regel har fysisk – dog ikke mentalt, selskap av Tiger'n. Etter å ha ruslet en tur i solskinnet en vakker sommerdag, tar de to; Tommy og Tiger'n, plass under et tre, ved siden av hverandre. Tommy skuer ut over i sommeren og sier: "Hvorfor er vi her, egentlig?" Hvorpå Tiger'n raskt svarer: "Fordi vi gikk hit."

Av Beret Bråten, PhD stipendiat, STK
beret.braten@stk.uio.no

Å gjennomgå Bulletine fra og med nummer 1/1987 og fram til i dag, gir ikke bare et innblikk i smått og stort av Senterets gjøren og laden gjennom tjuet år; som flyttinger, ansettelse, avskjeder, hovedoppgaver, avhandlinger, seminarer, paraplyprosjekter, kronerullinger, bokutgivelser – og de første årene, endog bokinnkjøp til senterets bibliotek, sirlig listet opp, tittel for tittel. En gjennomlesing av Bulletine bidrar også med noen svar på spørsmålet: Hvorfor er vi her, egentlig? Samt i tillegg, hvordan endte vi opp akkurat her?

Svarene kretser rundt hva kvinneforskningen engang var og hva kjønnsforskningen etter hvert er blitt. La oss, i beste Tommy og Tiger'n stil, ta det i tur og orden, bilderute for bilderute, men i redigert versjon. Hovedfokus vil være de første femten årene, fordi en del grunnleggende premisser i praksis ble spikret da.

En kollektiv entreprise

Kvinneforskningen hadde eksistert en stund da Senter for kvinneforskning ble etablert i 1986. Kjønnrolleforskning startet allerede på slutten av 1950-tallet. Deretter balet det på seg, så å si i takt med at en ny feministisk politisk bevegelse vokste fram gjennom 1970-tallet. Men dersom det skulle bli klem på kvinneforskningen kunne den ikke bare være litt her og der på ad hoc og aksjonsbasis. Den måtte bringes i fastere former. Kvinneforskningen måtte institusjonaliseres – her måtte sentre på plass, professorater, akademiske tidsskrifter og forskningsprogrammer. Etableringen av Senter for kvinneforskning (for en prøveperiode på fire år) var en del av en slike institusjonaliseringsplan. Målet for nyvinningen formuleres klart, tydelig, enkelt og greit av daglig leder Fride

Eg Henriksen på første side i det aller første Bulletine: "Kort fortalt er Senteret et tverrfakultært tiltak som skal fremme kvinneforskning og øke rekrutteringen av kvinner i forskning." Deretter fastslås det at begrensede ressurser krever prioritering – og at det er kvinneforskningen som vil bli prioritert. Punktum.

Likevel vies Universitet og akademia stor oppmerksomhet som et sted å være og et sted å arbeide. Det reflekteres og diskuteres rundt det stipendiat Arnhild Taksdal i nummer 1/1990 skriver om under overskriften "Universitet på kvinners vilkår". Utgangspunktet er at "god personalpolitikk må bygge på kunnskap om, og et gjennomtenkt forhold til hvordan kvinners liv ser ut". Liv Finstad, instituttbestyrer ved Institutt for kriminologi og strafferett slår fast at: "Vi kan snakke om to sett av styrende prinsipper for hvordan et universitetsinstitutt kan være – et 'kvinnevennlig' og et 'patriarkalsk' universitetssystem". Sistnevnte er, i følge Finstad, preget av at "enhver er i siste instans sin egen lykkes

smed”. Det kvinnevennlige miljø er for meg et miljø ikke for de ensomme og heroiske heltinner og helter, men et miljø som skapes som en kollektiv entrepris.” Noe som betyr å ta tak i både usynliggjøring, avstand og mangel på faglig respekt.

Ett tiltak Senteret iverksatte med sikte på å gi rom for både flere kvinner og mer kvinneforskning, var å sette institutter på Universitetet i Oslo ”under lupen”. Det vil si sjekke status for kvinneforskning og kvinneforskere. Først ut var Institutt for litteraturvitenskap. Forskningsleder ved Senteret, Karin Widerberg, understreker i nummer 2/1988 at ”hensikten er ikke bare å lage en elendighetsbeskrivelse”. Tvert imot – hensikten er å løfte fram det som har vært av kvinneforskning, hvordan det kunne vokse fram og hva som eventuelt har hindret det fra å utvikle seg videre. Noe som så skal utgjøre underlagsmateriale for en ”strategidiskusjon” med instituttet. Oppsummeringen av tilstanden ved Institutt for litteraturvitenskap, starter slik: ”På Instituttet er det ikke, og har det heller ikke vært, noen kvinner i faste stillinger. Men mange kvinner har vært brukt som hjelpelærere, flere av dem har vært kvinneforskere.”

Senere legges også Institutt for sosiologi under lupen. Her er tilstanden noe bedre, slås det fast i nummer 2/1989. Det er i alle fall ”litt bedre enn ingenting”. Samtlige sju professorer ved sosiologi er menn, men fire amanuensisstillinger fylles av kvinner (1/3), og blant stipendiatene er halvparten kvinner. Dessuten forefinnes kvinneperspektiver i undervisningen. Riktig nok er hovedfagskursene ”Kjønnsroller og familie”, ”Familie og sosialisering” og ”Kvinnesosiologi” ikke så populære, men det er til gjengjeld kursene ”Rasjonalitet og kjønn” og ”Kvinneforskningens teori og metode”. Disse kursene er organisert og finansiert av ”Interessegruppa for kjønn”, som ble dannet i 1988. Ansatte kvinneforskere er bare en garanti for at kvinneperspektivene kommer med, ikke at det blir integrert i fagene – fastslår Karin Widerberg.

Under-lupen aktiviteten synes å opphøre etter at Institutt for sosiologi er sjekket ut. Men forekomsten av undervisning med kjønnsperspektiv på Blindern, registreres og presenteres jevnlig i Bulletine også i årene framover. Det gjør også likestillingssituasjonen ved Universitetet.

Hvordan defineres så kvinneforskning, det prioriterte arbeidsfeltet, disse første årene?

Innenfra og nedenfra

Kvinneforskningen er, skriver faglig leder Karin Widerberg og stipendiat Arnhild Taksdal i nummer 1/1990, etablert som et alternativ til annen forskning, der kvinner tenderte til å bli studert som objekter utenfra (mannsperspektiv) og ovenfra

(styringsperspektiv): ”Som kvinner og forskere ville vi i stedet forstå vår egen situasjon – dvs. med et innenfraperspektiv, og på våre premisser – altså fra et nedenfraperspektiv”.

Etter det Widerberg og Taksdal beskriver som en kritikk av usynliggjøringen innen fagene på 1970-tallet, fulgte en fase med synliggjøring der kvinnesentrert forskning ble prioritert. Etter alt å dømme er denne fasen langt fra over ved inngangen til 1990-åra. Noe som kan illustreres ved en oversikt over de forskningsprosjekter det ble jobbet med på Senteret våren 1992. Det var et prosjekt om forbedring av det offentlige hjelpeapparatets tilbud til voldtekts ofre, det var ”Mødre til incest-utsatte døtre – en ressurs?”, det var kvinner med kroniske diffuse muskelsmerter i et kjønnsperspektiv, kvinner – miljø og utvikling, evaluering av kvinneverrettede tiltak i rusmiddelsektoren og det var, som et unntak, kjønnrolledebatten gjennom tidene. Det vil si stort sett empirinære prosjekter med kvinner som utgangspunkt. Så påpeker likevel Widerberg og Taksdal at de teoretiske utfordringene må tas på alvor og at mannsforskning er ”et logisk svar på kvinneforskning” fordi kjønn skapes ”hele tiden av og mellom kvinner og menn”.

Våren 1994 planlegges da også et besøk av mannsforskeren David Morgan, kunngjøres det i omtalen av det kommende seminarprogrammet i nummer 2/1993. Man legger opp til å ”spørre nordiske mannlige forskere om kjønn er relevant for deres forskning.” Og det meldes om at foreløpig har følgende menn tatt utfordringen og sagt ja til å komme: ”historikeren Knut Kjeldstadli, antropologen Eduardo Archetti og idehistorikerne Trond Berg Eriksen og Rune Slagstad”. For øvrig gjør mannsforskningen lite ut av seg i Bulletines spalter fram mot årtusenskiftet. Unntaket er at det i nummer 2/1999 refereres om avholdt forskerkurs om ”Boyhood – Construction and Experience”. I nummer 1/2001 kunngjøres det så at Netteverket for forskning om menn og Senteret er blitt enige om å utvikle et paraplyprosjekt med tittelen ”Menn og maskuliniteter”, og at dr.art Jørgen Lorentzen er engasjert for å lede utviklingsarbeidet. Han kan i nummer 2/2002 fortelle at prosjektet har fått finansiering og at de er ”i ferd med å etablere det første større samarbeidsprosjektet innen forskning på menn i Norge.” Det skjedde mer enn femten år etter at Regjeringen nedsatte Mannsrolleutvalget.

En begrepsmotsetning i navnet

Begrepet kvinneforskning problematiseres imidlertid nær sagt fra dag en. Allerede i nummer 1/1989 skriver faglig leder Karin Widerberg: ”Kvinnoforskning är i dag mer än forskning om,

av och för kvinnor. Samtidigt låter Senter för könsforskning minst sagt märkligt.” Og, fortsetter Widerberg, vil ikke det å gi slipp på kvinneforskningsbegrepet igjen gjøre at kvinner usynliggjøres?

Diskusjonen synes imidlertid å ha tatt av først i 1993. I nummer 2/1993 skriver Harriet Bjerrum Nielsen (Senterets første professor i kvinneforskning og faglig leder), Gro Hagemann (professor II i humanistisk kvinneforskning) og Jorun Solheim (professor II i samfunnsvitenskapelig kvinneforskning) en artikkel under overskriften ”Et knutepunkt for kvinne og kjønnforskning”. Det handler om hva Senteret skal være og hva Senteret skal prioritere i årene framover. Her framfører de blant annet følgende resonnement: ”Begrunnelsen for kvinneforskningen er at kvinner har vært satt utenfor eller har vært marginale i den vitenskapelige kunnskapsproduksjonen. Dette har betydd både at kvinner som forskningsobjekt og kvinnelige forskersubjekter har vært en mangelvare i normalvitenskapelig aktivitet. Og at menn og menns forskning har kunnet framstå som kjønnsnøytral og objektiv. Slik vi ser det er formålet ikke å etablere en særegen kvinnelig kunnskapsproduksjon (for, om og av kvinner), men å få kvinne- og kjønnsperspektivene i bred forstand på plass i den normalvitenskapelige aktiviteten.” Videre settes det opp fire ønskemål for Senterets aktivitet i årene som kommer:

- 1) Forskning som basisaktivitet – Senteret bør i større grad initiere egne forskningsprosjekter.
- 2) Tverrfaglige dialoger.
- 3) Internasjonalisering.
- 4) Åpenhet og selvrefleksjon.

Dette var en artikkel som skapte reaksjoner. Og reaksjonene var av både positiv og negativ art. To kritiske stemmer gis plass i nummer 1/1994. Beatrice Halsaa er bekymret for det hun mener å se som et ”mønster i kvinneforskningens utvikling, i retning av tilpasning og ufarliggjøring.” Hva med samfunnskritikk ut over den kritikk som rettes mot vitenskapen? Arnhild Taksdal er på sin side ”salig uenig” i en del ”påstander og standpunkter” i den nevnte artikkelen. Og særlig da det hun leser som ”en nedtoning av konflikt og politikk”. Hun skriver: ”For tiden pågår en debatt innen kvinneforskningen om bruken av begrepene ’kjønnforskning’ og ’kvinneforskning’. Mange vil mene at denne debatten er knyttet til ulik vektlegging av makt og politisering/avpolitisering av kvinneforskningen.” Og Taksdal

mener at begrepene – i nevnte artikkel – brukes på en ”svært ladet måte”.

De tre forfatterne svarer, også det i nummer 1/1994, dels med at: ”Det er alltid overraskende når tekster man har skrevet blir fortolket i helt andre retninger enn dem man selv hadde i tankene.” Men de tre professorene forsvarer seg også. De understreker at det å få på plass kvinne- og kjønnsperspektivene i normalvitenskapelig aktivitet, er ment som en særdeles offensiv målsetting. Noe som innebærer at kvinneforskningen også må engasjere seg utenfor sin hjemmebane. De mener dette er det motsatte av en ufarliggjøring av kvinneforskningen: ”Tvert imot er det god grunn til å hevde at et avskjermet og isolert kvinneforskningsmiljø som ikke utfordrer den ’normalvitenskapelige’ debatt, nettopp er noe av det minst farlige som fins.”

I en egen artikkel i nummer 1/1994 argumenterer Bjerrum Nielsen eksplisitt for begrepet kvinne- og kjønnforskning. Framfor kvinneforskning. Hun skriver: ”Kvinneforskningen har fra starten av hatt to parallelle og delvis beslektede formål. Det ene har vært å synliggjøre kvinners erfaringer, produkter, livsløp og levekår. Det andre har vært å vise betydningen av kjønn som generelt organiserende prinsipp i kulturen, i samfunnslivet og i vitenskapen. I debatten om kvinneforskning versus kjønnforskning kan det virke som om disse to formål holder på å selvstendigjøre seg eller at det i det minste er en definisjonskamp i gang om hva som skal være viktigst.” Hun foreslår å løse det hele ved et kompromiss: ”Kombinasjonsbegrepet kvinne- og kjønnforskning kan kanskje virke som et råttent kompromiss. Jeg vil argumentere for at det omvendt kan bidra til en gjensidig destillasjonsprosess hvor det positive aspektene ved de to begreper tydeliggjøres, samtidig som spenningen mellom dem vedlikeholdes. Samlebegrepet fastholder og tydeliggjør kvinneforskningens dobbeltmål, det åpnes opp for at også menn er kjønn, og at forskningsfeltet har kritiske ambisjoner både av vitenskapsekstern og vitenskapsintern art.”

Senter for kvinneforskning vedblir å være Senter for kvinneforskning helt fram til midt i 2001- da styret 15. juni vedtar å endre navnet til Senter for kvinne- og kjønnforskning. Etter nokså intensiv debatt, men da på nett og i form av møtevirksomhet – ikke i Bulletine. Det meldes imidlertid i nummer 2/2001 om i alt ti forslag til nytt navn på Senteret, og om 19 innlegg fra ”inn- og utland” på Senterets nettsider. Begrunnelsen for navnet valget oppsummeres med henvisning til styrets leder Kjersti Ericsson i to punkter: 1) Feltet det arbeides

innenfor på Senteret har endret seg til å omfatta tema og perspektiver som tradisjonelt ikke kalles kvinneforskning. 2) Samtidig er det viktig å beholde den "historiske forankringen". "Synliggjøring av kvinners situasjon og forskning om kvinner er fremdeles både aktuelt og nødvendig!"

Kvinneforskningen blir til kvinne- og kjønnsforskning. "A contradiction in terms" som det heter på engelsk. En begrepsmotsetning. En motsetning det ikke er mulig å avkode uten å ha kjennskap til historien. Når "kvinne" ble med som et foranstående haleheng var det fordi mange var redde for å miste noe viktig på veien. Å miste dette med innenfra og nedenfra, fokuset på kvinner, kvinners vilkår og kvinners frigjørelse. Det alt hadde startet med. Begrepsmotsetningen er slik sett perfekt. Det er noe nær det perfekte kompromiss; mellom tradisjon og fornyelse.

Det var debatt om navnvalget ved årtusenskiftet. Men innholdet i virksomheten på Senteret hadde i praksis endret seg lenge før diskusjonen om hva det skulle hete. Den endringen startet med artikkelen fra 1993 "Et knutepunkt for kvinne og kjønnsforskning". Det var ikke en endring i retning mer mannsforskning – som kvinneforskningens relasjonelle mot- og medpart. Det var en endring der man gikk fra å studere kvinner empirisk innenfra og nedenfra, til å i økende grad anvende kjønnsforskning som et analytisk verktøy til forståelse – enten det man utforsket var av samfunnsmessig empirisk karakter, tekster eller mer teoretisk-filosofiske problemstillinger.

En ny verdensanskuelse

Det som måtte ha vært av tilknytning til kvinnebevegelsen, forsvant etter hver eksplisitt – som en følge av at denne bevegelsen svant hen. I nummer 2/1997 skriver Senterets ledelse; Harriet Bjerrum Nielsen, Kirsti Malterud, Elisabet Rogg, Jorun Solheim og Sidsel Platou Aarseth artikkelen "Nye knutepunkter". Utgangspunktet er at Senteret fra 1997 er etablert uten tidsgrense. De slår fast: "Vi mener fortsatt at Senterets hovedrolle må være å kritisere og korrigere kjønnsblind forskning og universitetet som mannsbastion." De legger opp til "konkrete dialoger med brukere av kvinneforskning innenfor ulike virksomhetsområder, hva enten de befinner seg innenfor eller utenfor Akademia. Vi tror slike dialoger med forskjellige grupper vil være vel så relevant som å forholde seg til en allmenn politisk kvinnebevegelse som i dag knapt nok eksisterer lenger."

De viser videre til at strategien med å sette i gang forskningsatsing er kommet "et stykke på vei". Det

redegjøres for at Senteret på dette tidspunktet har fire større paraplyprosjekter, det vil si forskningsprosjekter. Disse skal utgjøre et rammeverk for aktiviteten. Det dreier seg om prosjekter som etter overskriftene å dømme, i hovedsak dreier seg om "kjønn", men også litt "kvinne":

"Kvinner, kropp og kommunikasjon", "Symptomer som kunnskapskilde", "Kjønnskonstruksjoner og kjønnsidentitet i forandring", "Kjønnes møte med det moderne".

Og to nye: "Reproduktive rettigheter", "Kjønn i arbeid"

Og når det "en midtsommeraftensdag" i 1998 vedtas av Kollegiet ved Universitetet i Oslo at det skal settes i gang undervisning av studenter i regi av Senteret, dreier det seg om "et studium basert på tverrfaglig kvinne- og kjønnsforskning". Studiet har to deler: et semesteremne i kvinne- og kjønnsforskning som gis i ulike fakultetsvarianter, og en rekke hovedfagsmoduler i feministisk teori (nummer 2/1998).

Den teoretiske diskusjonen blir etter hvert mer framtrepende. Stipendiat ved Norges Idrettshøgskole, Heidi Eng, skriver i nummer 1/1998 om "Queer Theory – en ny verdensanskuelse". Innlegget refererer til et endags-seminar som er avholdt på Senteret om "et relativt nytt akademisk begrep". Og Arntfinn Andersen, stipendiat ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap ved NTNU, skriver i nummer 2/2000:

"En kvinne- og mannsforskning som begrenser seg til å studere forholdet mellom familie og arbeid og til de kjønne relasjonene mellom mann og kvinne, bidrar til en begrenset innsikt om kjønns betydning for samfunnsformasjonen. Jeg mener som kjønnsforsker, med en særlig interesse for forskning om menn, at innretningen av forskningen bør rettes mer mot områder hvor vi ikke studerer kjønn innenfor en dualistisk ramme, men hvor kjønn på andre måter benyttes i konstruksjonen av individ og samfunn."

Det er uenkelig et stykke vei herfra tilbake til utgangspunktet – med en innenfra og nedenfra forskning med kvinner i fokus. Kvinner er også, som kategori, noe som problematiseres etter som årene går.

Det understrekes for eksempel i artikkelen "Nye knutepunkter" fra 1997, at: "Kampen for kvinners rettigheter og vilkår kan i dag ikke ses isolert fra andre dimensjoner, som klasse, etnisitet osv." De første seminarene om "multikulturalisme" finnes på "foreløpig høstprogram for SFK" i nummer 1/1998. Det annonseres at Sandra Harding og Rosi Braidotti kommer for å forelese. Men ettertrykkelig satt på dagsorden blir det multikulturelle kanskje først med

etableringen av nettverket "Feminisme og multikulturalisme" (FEMM) høsten 2003 – et nettverk som "tar opp saker i skjæringspunktet mellom feminisme og multikulturalisme" (nummer 1/2004). Og ikke minst med det aller første EU-finansierte prosjektet tydelig tilknyttet Senteret gjennom professor Beatrice Halsaa: FEMCIT "Gendered Citizenship in Multicultural Europe; the Impact of Contemporary Women's Movement". Oppstart våren 2007 (nummer 2/2006). Her er både kvinner og kvinnebevegelse, men i en ny kontekst og med et nytt forskningsanalytisk perspektiv; det multikulturelle.

Fordi vi gikk hit

Når Senteret så bytter navn for andre gang – fra 1. januar 2008 til Senter for tverrfaglig kjønnsforskning går dette "stillferdig for seg", skriver senterleder Harriet Bjerrum Nielsen i nummer 1/2008. Hun fortsetter: "Å skifte ut navnet kvinneforskning med kjønnsforskning ser ut til å ha blitt en ukontroversiell sak. Det skal forskes på kvinners situasjon, på kjønns betydninger og på ulikhet og maktforhold mellom kjønnene, men også på menns situasjon, på seksualitet, på etnisitet og på kjønnsrett i endring."

Calvin and Hobbes © Bill Watterson. Distr. By Universal Uclick. 2011 / Europa Press. All rights reserved.

Senteret har fått en bred portefølge – mange oppgaver. Store oppgaver. Det som begynte med noen få hundretusen i budsjett og et par ansatte, har vokst til millioner og flere titalls arbeidere fordelt på flere etasjer. Dagens Bulletiner er først og fremst preget av de mange og nokså forskjellige forskningsprosjektene som kommer og går.

Det hender jeg snakker med en av de som tilhører generasjonen som startet med det som het kvinneforskning. En typisk uttalelse kan da være: "Jeg her lest gjennom et par av de siste Tidsskrift for kjønnsforskning, og jeg finner ikke så mye jeg har nytte av". Nytt er da, tror jeg i alle fall, nytte som i en strategi for å oppnå noe, politisk. Forandring. Mer kvinnefrigjøring.

Vedkommende har på ett plan, rett. Det er mindre som direkte kan omsettes til politikk i betydningen politiske lovforslag og reformer. Men endring er ikke noe som foregår gjennom reformer alene. Det foregår også ved å nærlese og forstå tankegang, forståelser, kategoriseringer. Det foregår ved å overskride de tankegang, forståelser og kategoriseringer som i utgangspunktet var de hegemoniske.

Samtidig, jeg tar meg i å savne noen av ambisjonene fra den gangen man drev med kvinneforskning. De ambisjonene som gjorde at ingen av de som befolket senteret de første årene, synes å ha vært i tvil om svaret på spørsmålet: Hvorfor er vi her egentlig? Svaret var: For kvinnene. For å øke kunnskap om, og innsikt i, kvinneliv, kvinneerfaringer og kvinnekropp, og for gjennom å forstå, samle og bygge kunnskap, teoretisk og empirisk, å gjøre kvinners liv frigjort. Punktum.

I dag kan vi diskutere og ha nokså lange og motsetningsfylte avveininger knyttet til hvor mange seminarer, hvor mye kjønnsforskning hos oss og hvor mye andre steder, hvor mye undervisning her og hvor mye andre steder – og ikke minst; er kjønnsforskning en disiplin, eller er det ikke? Diskusjoner som er nødvendige og som vi fører fordi kjønnsforskningen er blitt institusjonalisert. Og som en følge av det spesialisert, profesjonalisert og mer kompleks. Men hvis noen skulle finne på å spørre; hvorfor gikk vi hit, egentlig? Hva svarer vi da, i 2011?

I nummer 1/2003 refereres det fra et seminar med tittelen: "Hva er feminisme i dag?" En av innleiderne er Mona-Iren Hauge. Hun presenteres som tidligere hovedfagsstudent ved Senteret. Det refereres til at hun blant annet skal ha sagt: "Moderne kjønnskamp foregår først og fremst i akademiske kulisser framfor politiske aktivistiske organisasjoner." Hva om det nå er slik. Hva har det i så fall å si for Senteret, egentlig?

Women and Philosophy – A Conversation with Linda Alcoff

Professor Linda Alcoff ble æresdoktor ved Universitetet i Oslo og Senter for tverrfaglig kjønnsforskning i august 2011. I den forbindelse laget Ingeborg Owesen dette intervjuet med henne.

By Ingeborg W. Owesen, Post Doctoral Fellow, STK
i.w.owesen@stk.uio.no

In Singing in the fire (2003), a collection of biographical stories of women in philosophy that you edited, you let 12 women philosophers tell their stories of how they entered philosophy, the challenges they met and how they managed to stay on. I am interested in your story; how did you enter philosophy, or more directly put: why philosophy?

Well, I started out in physics actually. I wanted to be a physicist. I was very good at it in high-school and I went to college majoring in physics and worked in a nuclear research laboratory actually for four years. That's how I put myself through college. We have to get ourselves through college if our parents don't pay in the United States, it is not free you know. But there was only one woman in the physics department and she was very unhappy. So, after a year I took a philosophy class and I realized philosophy asks similarly important questions with different methodology. I got hooked on philosophy. I thought it was a place where you could ask any question, no question would be ruled out. And there was a political movement going on in that period in the seventies and the philosophy faculty that I was exposed to engaged very much with political questions, about how to make revolutions in Latin America, how to transform democratic societies, and how to make democratic societies become authentically more democratic. These were questions of knowledge, questions of existence. I think the hardest part for me was having children and being in philosophy. There were a few women starting to go into philosophy, but there were very few with children, and I had children early. I looked around for role models and there weren't really any role models or women who had had children. In the United States, for women in the academy and women professors, the birth rate is half of what it is in the general population, so half as many women professors have children as women in the general population. But men in the academy are more likely to have children and it is more likely they'll have a better career if they have children (laughter).

You are an inspiration to many of your readers. But who inspires you the most, who are your academic, feminist and philosophical ideals or models?

Foto: STK.

Linda Alcoff

Linda Martin Alcoff er en pionér innen feltet feministisk vitenskapsteori. Med bakgrunn fra både kontinental og analytisk filosofi og interesse for latinamerikansk filosofi har hun utforsket en rekke aktuelle temaer innen feministiske rase- og postkoloniale studier. Alcoff har vist hvordan vestlige forståelser av kunnskap har bidratt til å underminere kvinner og ikke-vestlige som autoritative kunnskapsprodusenter og -brukere. Hun har også vært opptatt av å vise hvordan sosial tilhørighet påvirker adgang til kunnskap. Noen har mer tilgjengelig adgang enn andre.

Linda Alcoff er født i Panama og mottok sin Ph.D. i filosofi fra Brown University (1987) USA. Hun har seinere hatt stillinger ved Syracuse University, der hun også har vært leder for Women's Studies. Hun har hatt en rekke kortere gjesteprofessorater blant annet ved Brown og Cornell i USA, samt ved universitetet i Aarhus i Danmark. Fra og med fjoråret er hun Graduate Centre Professor of Philosophy ved Hunter College, CUNY.

Alcoff er viseredaktør for *Hypatia: A Journal of Feminist Philosophy* og vise-president (fra neste år, president) for American Philosophical Association, Eastern Division. Alcoffs liste over utmerkelser inkluderer verv i filosofilauget, redaktøransvar, bokpriser, samt priser for undervisningskvalitet. Hun fikk utmerkelsen "Distinguished Woman in Philosophy" for 2005 fra Society for Women in Philosophy. I 2006 var hun på listen over "100 Most Influential Hispanics in the United States", kåret av Hispanic Business Magazine.

Alcoff har influert og inspirert mange norske forskere og feministiske tenkere gjennom sine skrifter og besøk her i landet. Mange studenter har hatt hennes tekster på pensum.

Fra seremonien hvor Linda Alcoff mottok bevis på å ha blitt utpekt som æresdoktor ved Universitet i Oslo og STK, overlevert ved rektor Ole Petter Ottersen, prorektor Inga Bostad og universitetsdirektør Gunn-Elin Aa. Bjørnebo.

Vandana Shiva, who is here in Oslo this week, is very inspiring because she is so clear about the global political economy and its effects. Alison Jaggar is also very inspiring to me actually because she is also so clear and uncompromising. Sandra Bartky has been very influential because she works in continental philosophy and feminism like I do. I have been drawn to philosophers who are engaged in political questions and are trying to make new questions in philosophy, not just answering the old questions, but actually create new questions. The main male philosophers that I work with are Marx, Gadamer, Foucault, and Merleau-Ponty.

Looking at your publications, it seems your work basically focuses around three topics: feminist epistemology, visible and social identities and women and philosophy. How are these three subjects connected?

I think there is a kind of common understanding that identity does make a difference for knowledge. Before there were women in universities there were certain kinds of questions that never got asked. In the United States at least the question of the wage gap between men and women was just taken as a natural fact, not something that needed to be explained. So when the faculties became integrated from the 1950s forward by class and then gender and then race, new questions arose. So I have been interested in how to understand that phenomena as an epistemologist. What's an account of knowledge that can help us understand the relationship between identity and knowledge? Standpoint epistemology is one sort of view for example. One of the critical parts of the oppression of women is the dis-authorization of women as knowers. Women are generally viewed as hysterics, less objective, overly emotional. Interesting, because in the

Foto: Francesco Saggio, UiO.

Maya culture in Central America, where I am from, the basic idea is that the seat of reason is the heart, not the brain. Very different from the Platonic notion or the Western notion that it's the mind, it's the eye that is the knowing organ. The idea that the heart is the knowing organ, or is the seat or the location of reason I think makes sense based on the idea that the heart orients us, it orients our attention, it directs our attention, our attentiveness. Alison Jaggar has a good paper on this; "Love and Knowledge: Emotion in Feminist Epistemology". But in the Western tradition the heart is seen as an obstacle to knowledge. So I have been interested in the ways that Western epistemology has played a role in supporting that view that women are going to be less objective, less capable of knowledge, because of our supposed greater emotionality and weakness and softness.

Can you reveal something about your ongoing and/or forthcoming projects?

I have three large projects I am working on. One is on rape and sexual violence, trying to formulate a new thinking for feminist theory about rape and sexual violence, and new more effective methods of resistance beyond legal measures, which are limited. I also believe that thinking through rape and sexual violence can inform feminist theory generally. Because from that perspective we can use the issue of rape to test some broad claims in feminist theory.

And then I have a project on political epistemology or politics of knowledge looking at philosophers throughout the 20th century that thought about the relationship between politics and knowledge, like Foucault, like Habermas, like Adorno and Horkheimer and a number of feminist epistemologists. And to look at how each one formulated the relationship between the sphere of the political and the sphere of knowledge and what we can learn from this thinking. Because I think before the 20th century this wasn't addressed, although Francis Bacon was an interesting exception, but generally it wasn't addressed. So this topic is more recent. And I am also developing my own view on how knowledge is politically constituted with political conditions that make knowledge possible and make claims become claims of truth, and how to formulate all of that without skepticism or relativism.

And then the third project I am working on is on whiteness. I am not sure if this is a topic in Norway, but in the United States there is a lot of discussion about post-

racialism. After the Obama election many people ask whether racism remains significant. I argue that whiteness is always in transition. 100 years ago the Irish were not white, the Jews were not white, the Italians were not white and then they became white. I think that today we are in a similar transformation period where the boundaries and the meaning of whiteness are changing. I am working on the future of whiteness and trying to do normative work, not just descriptive work. There is beginning to be a lot of good sociology, good descriptive accounts of how people think about themselves and how whiteness is implicitly manifest in the law and in social interaction. But I am interested in thinking about how we should think about whiteness and not just how people do think about it, for the future and in a way that will be both realistic and anti-racist.

You have called for a "new climate change" for women in philosophy. Women in philosophy can be compared to women in physics, you say. Only 21% of employed philosophers are women, while the average in the humanities as a whole is 41% (numbers in US). What is it with philosophy?

(Laughter) I know, and the numbers are actually worse because only 15% of women philosophers are full time, so the 21% include the part time people, so it is even worse than that. Yes, this is a question that a lot of people are asking today in the United States and in Britain. The British women in philosophy group has just issued a very detailed report that will be made public in about a week. See <http://www.swipuk.org/notices/2011-09-08/>

Philosophy, you are in philosophy, you know! (Laughter) I don't think philosophy has well-developed tools for self reflection in this regard, we think of it as guided by pure rationality, and we don't have a way of thinking of what we do sociologically. So I think we are behind the social sciences in this, because if you look at the social sciences and the actual associations of sociologists and of political scientists and other professional organizations, they have a lot of research projects and policy projects, and prizes and awards, mentoring projects, and so on to advance issues of diversity. By contrast philosophers don't have a tradition of being self reflective about how our cultural context affects the philosophy that we write. We tend to think that philosophy transcends its context, rather than that it is produced by its context. And we tend to think that the philosophical conversation that has been going

on since Plato operates in the world of the forms, completely separate from the world of the everyday. So I think when feminists say, but wait, there is a way in which philosophical ideas are affected by their context, we are seen as trying to say that philosophy isn't really philosophy, that philosophy is just folk knowledge, you know. So there is a talking past each other going on when people make criticisms of both race and gender exclusiveness of philosophy. And I just know so many philosophers who are so incredibly arrogant, they just think that philosophy is a meritocracy, and that the smartest people raise to the top, and that it is just about being smart, and that's all you need to know.

Female philosophers who think they can avoid gender stigma by avoiding feminist philosophy are fooling themselves, you claim?

Well we need to look at how feminist philosophy is doing in the field. Do philosophers generally respect feminist philosophy as a legitimate subfield of philosophy? And then we can look at how women are doing in the field. Many people think these are two separate questions, entirely separate. And they think women who just do philosophy may do fine even if feminist philosophy is ridiculed and disrespected as a subfield. And I think that is not true at all. I don't think every woman in philosophy should do feminist philosophy, I think women in philosophy should do whatever philosophy they want to do, but I think the way in which feminist philosophy is viewed is connected to the way women are viewed. There have been some different sorts of attempts to study this. In some of the top rated philosophy departments in the United States there are a number of women, but there is no feminist philosophy done at Harvard or Princeton or at NYU or at Rutgers or at Pittsburgh. And the conditions for women in those departments are not always good, even though there may be a number of women, in terms of their ability to ask certain kinds of questions in seminars or write on certain kinds of topics. I think the reason why feminist philosophy is disrespected has to do with many philosophers' attachment to the idea that philosophy has nothing to do with its context, that it is a pure meritocracy, that it is a conversation happening in a nether world, in the clouds, and not one that has anything to do with politics on the ground or everyday life. And that view is not a good view for women because we live on the ground. You know, I mean it is very concrete. When I was in graduate school I felt I had basically to hide my children. They didn't

want to be reminded that I had children. One time my kids got sick I had to miss two solid weeks of school because they had chicken pox, first one week, and then the next week the other one got chicken pox. My husband was working in a factory and we needed his salary so he couldn't stay at home so I stayed home. I told my advisors that I needed an "incomplete" because I was home with the children and they said: don't put that down on the form, because if you put this down on the form people will say: "she's should be at home; she shouldn't be doing philosophy". (Laughter) So it is just ridiculous.

Which leads us to the next question. In the "Introduction" to The Blackwell Guide to Feminist Philosophy (2007) you write: "If women had originally been the world's philosophers rather than men, might we not expect a great deal of theorizing about pregnancy?" I love this sentence and have quoted it more than once. Now that more and more women are becoming professional philosophers, there still isn't much theorizing about pregnancy?

There is a little bit though. When I was co-director of SPEP (Society for Phenomenology and Existential Philosophy), I reviewed a wonderful paper called "When Dasein gets pregnant" (Laughter) And Iris Young did some wonderful work on pregnant embodiment. In an issue of Hypatia coming out in about a year we will have a series of five papers on maternity issues. Some of them are very concrete issues such as breastfeeding debates and some of them are more theoretical questions about maternity as a form of hospitality. Because there is a lot of work in political philosophy right now about hospitality, about openness to the other, and what are the conditions of this. Hospitality is being taken as a kind of paradigm of political openness to others who are different from you. But what is a greater experience of hospitality than pregnancy? Because you don't know who this is, who is coming in to your body, who is sharing your body. It is a completely unknown other. The only thing you can do is hopefully to get pregnant with someone you like. (Laughter) So there is beginning to be some theorizing about pregnancy. You see it takes time, although more women are entering philosophy they are not secure enough to write on the topics that that they want to. I mean, I didn't write my dissertation in feminist philosophy because I knew I wouldn't get a job. And these days I think it is still risky to write your dissertation on a feminist topic so people may wait until they get a job, they may wait until they get tenure to write on the topics that they are

most interested in. But watch for the Hypatia cluster of essays: it is not a whole issue, it is a cluster of papers about the issue of maternity and which I wrote the introduction to. It's got some wonderful pieces in it.

Your book Real Knowing (1996) is a defense of coherence theory. Why coherence? Why epistemology?

Well, the coherence theory is an alternative to foundationalism you know, so it is the view that much of what we know is based on its relationship to other things that we know. You can't build knowledge up through a foundation of pure observation reports, so it's a critique of positivism. In epistemology within the 20th century there have been three main traditions; foundationalism, coherentism, and pragmatism. And I was interested in both coherentism and pragmatism because I think they made it possible to understand some of the realities of knowledge in a way that foundationalism didn't. I think coherentism made it possible to begin to think about political questions, sociological questions about how things come to be knowledge in a way that foundationalism made it almost impossible to understand how things could be affected by political context. And I also was intrigued by the fact that coherentism was an epistemological approach that spanned the Anglo-American and the European continental divide. Because I think many times in analytical and in American philosophy they look at what Foucault and Gadamer, Lyotard and Derrida are doing and they say this has nothing to do with epistemology, that it is a different language game and we don't need to engage in it, there is nothing for us to learn from it, they are doing something entirely different. But actually they are talking about knowledge. Foucault talks quite a lot about knowledge, Lyotard wrote whole books about epistemology, Derrida makes numerous claims, and certainly Habermas has his own epistemology. Habermas and Gadamer are more in the ballpark of what American epistemology is doing, but I think there is general commonality between the Continental and the Anglo-American philosophers on coherentist approaches to philosophy. And within post-Quinean analytical philosophy which rejects the analytic-synthetic distinction there's been a more coherentist notion, when Quine says that we have a web of belief and the claims that are at the centre of the web versus the claims that are at the periphery of the web are not determined by pure evidence but we can move the elements within the web around to confirm our hypothesis. This is basically a coherentist approach, so it is a coherentist version of empiricism oddly enough. So

I was interested in coherentism because it makes possible an understanding of the role of politics and knowledge and because it spanned the analytic-continental distinction. I don't think pure coherentist epistemologies quite work, but I think coherentism has added to our understanding of knowledge. And you ask; why epistemology? I have been interested in the dis-authorization of women, working-class people and peasants; you know there is a whole long list of dis-authorized groups in Western philosophical traditions. Western epistemology is so full of contradictions, which is really interesting. Empiricism would say that people with direct knowledge would have more epistemic authority. So if you have direct knowledge of rape you would go to a rape survivor as an authority or expert but we don't do that because we assume rape survivors are a kind of hysteric who see it everywhere, assume every man is a rapist, and are incapable of objective judgment. So we are generally empiricists except when it comes to certain categories. A lot of racial minorities, like the Jews used to be viewed as unreliable sources to talk about things like anti-semitism or racism. In the United States we still consider racial minorities unreliable sources of knowledge of racism because they will over inflate, exaggerate the problem, see it everywhere, in short, they don't understand it at all. So instead of going to the people who might have direct knowledge, we run from them. (Laughter). I am intrigued with these contradictions in epistemology and how we can correct them and how we can develop a better epistemology.

One last question; the terrorist who bombed Oslo and massacred innocent youth at Utøya July 22nd has published a "manifesto" presenting his distorted world-view and right-extremist ideology. The content of this sickening manifesto reveals a misogyny and anti-feminism that is equally strong as its attack on immigration and Islam. In fact women and feminists are blamed for Muslim immigration and the alleged destruction of Europe (thus patriarchy has to be restored). It seems to be a paradox that far-right and Muslim extremism mirror each other not only on their actions of terrorism but also on their view of women and feminism. How can we according to you best confront this misogyny and anti-feminist challenge?

How does he make this argument? How are women and feminism blamed for Muslim immigration?

According to Breivik feminism has led a war against boys that has turned men weak, so men are no longer capable of

defending Europe. And secondly women are emotional and thus embracing immigration and multiculturalism. Women don't understand the danger of Islam.

Ah, I see. I was interested to talk to people here to see what kind of discussions you all are having. And I think a number of people do think he was just a crazy person and has nothing to do with more widely accepted views in the culture. I have noticed that some of the talks by the leading people, like the mayor of Oslo, don't name feminism as part of what he was attacking. It seems it would be really good for the political leadership of Norway and of Oslo and of the university, the male leadership particularly, to talk about this and to give a different characterization of feminism than Breivik gives. To explain why feminism is an influential part of the government here and an influential part of society here. I think that needs to come from the political leadership and instead they are scooting around that issue, they are not addressing it directly which is not good. It is really not good because he makes an argument and then there is no counter argument. And if feminists are the only ones making the counter argument it is not going to have the same effect. The political leadership has to address feminism directly, and I think they are afraid to, and men are afraid to. They are afraid they'll say the wrong things. They think feminism is a war; women against men and they are not supposed to take sides but just be neutral.

But there is another way to characterize feminism. In some ways I do think feminism poses a big challenge. I think the right-wing extremists are right in that sense that it is not so easy to make gender parity and then let everything else stay the same. Like we were talking about pregnancy and philosophy. It is a paradigm shift that goes from the bottom to the top which affects everything we do and everything we think about. Feminism challenges the way we think about ourselves and our families and our relationships with each other, the way our society is organized, the way our ideas operate. But we need it because what we are doing now is not working. As Vandana Shiva said; we are killing the earth, we are killing each other, so clearly the current method is not working. We need new ways to think about how to interact with each other and how to interact with the earth. And feminism has a lot to offer in this regard.

One of the things the right-wing says that is clearly wrong is that it is a zero sum game; if women gain then men lose. This is a point we dispute in our introductory feminism classes, on the very first day. Feminism is not about women gaining and men losing. That is not what women want, women don't want

men to lose because women have men in their lives, in one way or another we all do. And we are connected, so the fate of one affects the other. The oppression of women adversely affects men and the oppression of men would adversely affect women. So I think it needs to be clarified that feminism is not about advancing women but about changing human relationships and human possibilities in positive ways for all. We can clarify why they are wrong at that.

Concerning religion we have Christian fundamentalists, Muslim fundamentalists, Jewish fundamentalists and Hindu fundamentalists in the world today that are all pretty awful. The Christian fundamentalists in the United States have probably killed more people in my view in the wars of the last ten years and before that in the bombing of Iraq in the nineties under Clinton. So Muslim fundamentalism should not be singled out as the biggest problem we have. All fundamentalisms are anti-feminist and a danger to human life. But we don't need to fight Islam and we don't need to fight Christianity either. It is an internal fight within religion rather than a fight between religions. Lots of Christians reject fundamentalism in the United States and I know they reject it here. And lots of Muslims reject Muslim fundamentalism etc. And Jews do not all agree with the state of Israel. Many Jews in the United States and in Israel reject Jewish fundamentalism.

And we need gun control! That is kind of the mundane thing. I can't believe he had automatic weapons. In the United States we have a hunter culture also like you have here, we have a lot of hunters but many of us have argued that hunters do not need automatic weapons. And that would really reduce the number of people you can kill in a second. But I think it is not about the guns as much as it's about the image of masculinity and image of patriarchy and individual freedoms that are connected to the identity of the nation. But automatic weapons are not necessary in private hands.

Linda Alcoff, thank you, and once again; Congratulations!

Selected literature of Linda Alcoff's publications

Real Knowing: New Versions of Coherence Epistemology
Visible Identities: Race, Gender, and the Self
Feminist Epistemologies; Epistemology: The Big Questions
Blackwell Guide to Feminist Philosophy
St. Paul among the Philosophers
Feminism, Sexuality, and the Return of Religion

A panel discussion: Whence and Wither?

‘Norwegian gender studies in a transnational age’ was the topic of discussion for a panel of eminent scholars, following the open lecture by the holder of STK’s first University of Oslo Honorary Professorship, Linda Alcoff at Hunter College, City University of New York.

Foto: Nina Heilmann, STK.

Professor Unni Langås, Norway and Professor Sigridur Thorgeirsdottir, Iceland.

By madeleine kennedy-macfoy, postdoc, STK
madeleine.kennedy-macfoy@stk.uio.no

In addition to Professor Alcoff, the other panellists were: Dr Beata Kowalska, Jagiellonian University, Krakow, Poland, Professor Robin May Schott, Danish Institute for International Studies, Denmark, Professor Sigridur Thorgeirsdottir, University of Iceland and Professor Unni Langås, Universitetet i Agder, Norway. The panel expertly moderated by STK’s newest PhD scholar, Anne Bitsch.

The chosen topic of discussion is closely linked to much of the collective internal reflections, that dominated life at STK in the run up to the summer holidays, when we were all working hard to contribute to the Centre’s application to start a ‘Centre of Excellence’. During this process, as researchers of gender in Norway (in addition to other locations in the Nordic region, and more internationally) we noted a central and interesting paradox: Norway (along with some of the other Nordic countries) is repeatedly ranked at the top of the UN’s

‘gender inequality index’ (<http://hdr.undp.org/en/statistics/gii/>), and feted world-wide for its ‘women-friendliness’. This puts Norway and the Nordic region generally, in a particular power position vis-à-vis gender studies, compared to many other countries. Yet, full gender equality is still a long way from being a reality of daily life in today’s Norway. All of the panellists have some degree of familiarity with gender studies in the Norwegian/Nordic contexts. So they were asked to reflect on this paradox, especially in relation to the transnationality of the era, (as reflected in UiO’s current focus on processes of ‘internalisation’).

Paradoxes all the way!

In her comments, Beata Kowalska noted that gender studies was initially conceived as an ethical and political project, but that it has now become very professionalised and depoliticised, especially in the wealthy global north. She also told us that from the Polish perspective, the Nordic model of gender equality is viewed as ‘inspirational’; yet experiences from Poland also show that ‘democracy is not

that great for feminism!’ Robin May Schott mentioned the fact that although gender mainstreaming is required by law in Denmark, recent research shows that some of the organs of the Danish *government* do not live up to their own laws on

Foto: Nina Heilmann, STK.

Dr Beata Kowalska, Jagiellonian University, Krakow, Poland.

mainstreaming. Professor Langås mentioned research by the Institute for Social Research (ISF), which found that some ethnic Norwegian women, who are stay-at-home mothers, do not experience Norway’s (real and perceived) progress with gender equality in positive terms. Rather, they experience ‘a gender equality pressure’. This contrasts sharply with a key point on which all of the Nordic representatives on the panel were agreed. Which is that gender studies takes on a whole new meaning when gender equality becomes an almost *de facto* marker of who is Norwegian/Danish/Icelandic, in relation to both internal and external ‘Others’.

International image versus national realities

In relation to Norway, the paradox under the discussion international image versus national realities, took on an interesting added dimension during the discussion. A powerful Cabinet official sitting in the audience forcefully argued that current Norwegian gender research is not ‘doing its job’. That is, it is not providing policy makers with the evidence-base they require for developing gender-related policy and legislation. So

in fact, the paradoxical position of gender equality (in its many forms and manifestations) in the Norwegian context is not just about its international image or lived experiences within Norway, but also about how the *study* of gender equality is perceived by differently located stakeholders. From the perspective of this official, gender studies receives more than adequate resources from the government, for little (perceived) return. However, as the response from audience-member Professor Ellen Mortensen (Director of the Centre for Women’s and Gender Research at the University of Bergen), and the applause she received for it showed, gender researchers (at least those in the audience) view gender studies as serving an altogether different purpose. Mortensen pointed out that it is *not* the purpose of gender research (in Norway or anywhere else) to do any kind of ‘job’ for policy makers, but that it is rather an end in itself, with its own intrinsic value.

Whence, indeed, gender research in a transnational era?

Professor Thorgeirsdottir introduced her University’s Gender Equality Studies and Training (GEST) Programme, which seeks to centralise gender studies, social justice, and a critical reflection on the (national) ‘Self’ within encounters with the global ‘Other’. She referenced the warning that rings through much of Edward Said’s work about ‘the Occident drowning in itself’, if it continues to centre its own experiences, and marginalise those of the majority-world, as a key motivation for the establishment of GEST.

Other panellists echoed this type of approach, as the way forward for gender research in Norway (and beyond). For Langås, it comes down to the recognition that the global is not ‘so far out there’, but is actually an element of our own (Norwegian) society. Kowalska stated that an awareness of positionality is crucial in the process of knowledge production; while May Schott made the point that in being situated, research is not just local, but is also cognisant of global and transnational knowledges that situate us.

In Alcoff’s view, gender studies in a transnational era needs to develop a ‘feminism without borders’, as Chandra Talpade Mohanty urged us already in the 1980s; and to conceive ways to make feminist theory truly global. This calls not only for a postcolonial critique of feminism, and a reflexive analysis of such concepts as autonomy, rationality or secularism. But equally for dialogue: between women from diverse positionalities and cultures, with the goal of dialogique encounters being the search for understanding, and not mere tolerance.

Seminarrekke i UiOs jubileumsår: Historier om kjønn og universitet 1811-2011

Som bidrag til feiringen av Universitetet i Oslos 200 års jubileum, har STK arrangert en tverrfaglig seminarrekke med fellestittelen *Historier om kjønn og universitet 1811-2011*.

Av Tone Brekke, postdoktor, STK
tone.brekke@stk.uio.no

Gjennom fire seminarer, har innledere fra forskjellige fag satt søkelys på hvordan ulike forestillinger om kjønn og intellektuelt arbeid har preget universitetets historie.

Et tverrfaglig blikk på kjønn og kunnskap

Tanken bak seminarene har vært å ikke begrense seg til pionerer og enkeltbegivenheter, men å sette et bredere søkelys på UiOs rolle i forhold til det å koble kjønn og kunnskap. Universitetets håndtering av spørsmålet om kvinners adgang og de ulike fags syn på kjønn speiler sin tids oppfatninger. Samtidig har det vært viktig å se på hvordan universitetet har vært med på prege og forandre samfunnets forståelse av kjønn, også utenfor universitetets institusjonelle rammer. UiO har, gjennom sin 200-årige eksistens, både hatt en konserverende og en pådrivende rolle.

Cecilie Thoresen blir immatrikulert som første kvinne ved universitetet i Kristiania i 1882.

Mer enn milepæler og statistikk

Norges første kvinnelige professor og en av UiOs fremste foregangskvinner, biologen Kristine Bonnevie, pekte tidlig på viktigheten av å gå bak tallene og milepælene. I artikkelen "Kvinderne ved universitetet" (*Norske Kvinder*, 1914) diskuterer hun utviklingen siden kvinner fikk adgang til universitetet i 1884. Hun konkluderer med et "nedslaaende billede av kvindernes virksomhet ved universitetet". Selv om de immatrikulerte kvinnelige studentene det siste tiåret har

utgjort en fjerdedel av "det samlede studentertal", er det for få som fullfører, påpeker Bonnevie. Etter en gjennomgang av datidens gjennomstrømningsstatistikk viser Bonnevie til at "blant de kandidater, som i det sidste 10-aar har fuldført sin embedseksamen, utgjorde kvinderne kun 2,8 pct av det samlede antal". Bonnevie forsetter sin analyse med å peke på et likestillingsparadoks som fortsatt preger norske universiteter:

"Ved bedømmelsen av disse resultater maa det imidlertid tas i betragtning, at selv om likhetsprincippet ved universitet er fuldstændig gennemført, saa arbeider den store masse av kvindelige studenter dog under forhold, som paa væsentlige punkter er forskjellige fra mændenes indenfor de samme samfundslag". (Kristine Bonnevie, "Kvinderne ved universitetet" i *Norske Kvinder* 1914, s. 135).

Pioneren Bonnevis oppfordring til å gå inn i disse bakenforliggende, sammensatte "forhold" som eksisterer parallelt med universitetets offisielle "likhetsprincipp (...)" er en av flere utfordringer som seminarrekken *Historier om kjønn og universitet 1811-2011* har søkt å belyse.

Fire seminarer - fire nedslagsfelt

Under den felles tittelen, "Historier om Kjønn", har hvert enkelt av de fire seminarene tatt for seg en femtiårsperiode. Formålet med periodiseringen og årstallene har ikke først og fremst vært å "dekke" en periode, derimot har idéen vært å gi plass for ulike historiske nedslagsfelt som bidrar til å belyse forholdet mellom kjønn og kunnskapsproduksjon på tvers av de forskjellige fagdisipliners egne historier. Seminarrekken har med dette ønsket å åpne for et mer nyansert blikk på UiOs tilnærming til kjønn, ved å belyse kontinuiteter og diskontinuiteter mellom de ulike fagtradisjonenes forståelser av kjønn. Gjennom dette tverrfaglige blikket på UiO har "Historier om Kjønn" også hatt som ambisjon å bidra med perspektiver på betydningen av kjønn i norsk vitenskapshistorie.

Fokus på institusjonens randsoner

Mens noen årstall og hendelser har vært viktige milepæler for UiO som institusjon, griper også noen inn i en videre debatt

Seminarrekken i UiOs jubileumsår: Historier om kjønn og universitet 1811-2011

- Vitenskap, dannelse og samfunnsbygging 1811-1870 (4. februar)
- Kjønn i kunnskap og kunnskapens kjønn: 1870-1920 (8. april)
- Døråpnere i mannsbastionen, modernisering, likestilling og fagutvikling 1920-1970 (23. september)
- Fra periferi til senter? Kvinne- og kjønnsforskning 1970-2011 (4. november)

rundt kjønn, likestilling og kunnskap. Eksempelvis har det tredje seminaret, "Døråpnere i mannsbastionen, modernisering, likestilling og fagutvikling 1920 - 1970." 1920 markerer året for den første store internasjonale kongressen i International Federation of University Women (IFUW). Norge hadde delegater til stede på denne første kongressen i London, og sluttet seg nokså raskt til denne organisasjonen for kvinnelige akademikere (Norge ble medlem i 1921). Årstallet 1920 markerer på denne måten overgangen fra pionérfasen og de enkelte foregangskvinner ved UiO. Fra nå av finner den mer organiserte kvinnebevegelsen veien inn i academia. Interessant er det også at Norge veldig raskt kom til å spille en aktiv rolle i IFUW. Dens tredje konferanse, som ble holdt i Kristiania/Oslo i 1924, blir beskrevet som å ha fått fart i organisasjonen for alvor. Norske kvinnelige akademikeres rolle i IFUW illustrerer viktigheten av å inkludere hendelser ut over UiOs offisielle milepæler når man skal belyse de endringene i forståelser av kjønn i academia som kvinner ved UiO har bidratt til. Kvinnelige akademikere og intellektuelle opererte ofte i institusjonens randsoner.

Kjønn på timeplanen ved universitetets opprettelse

Viktig har det også vært å bidra til forståelse av hvordan kjønn er teoretisert av akademikere som ikke regnes med blant feminismens kanoniske bidragsyttere. Et eksempel er UiOs første professor i filosofi, Niels Treschow. I verket *Lovgivnings-Principier, eller Om Staten i Forhold til Religion, Sæder og Cultur* (1820), som oppsummerer grunnsynet i Treschows første forelesningsrekke ved det nyopprettede universitetet i Oslo, diskuterer han hvorvidt kvinner bør ha adgang til universitetet. Hans konklusjon er ikke oppsiktsvekkende for sin tid. I "Om fruentimmers skoler" konkluderer han med at disse fruentimmer ikke bør være en del av universitetetsliv.

Årsakene er flere. Kvinners tilstedeværelse kan forvirre og friste de mannlige studentene. I tillegg mangler kvinner rasjonell kapasitet. På mange måter sto Treschow for en import og videreføring av et europeisk (kontinentalt) dannelsesideal som ekskluderte kvinner fra academia.

Niels Treschow. Litografi av Fleischmann etter pastell av Christian Horneman. Stortingsarkivet.

På tross av dette er Treschow likevel interessant som kjønnsteoretiker. I den nevnte teksten problematiserer han også denne ensidige ekskluderingen. Dannelsesstenkingens kjønnsideologi har ofte begrenset kvinner til rollen som muliggjørere for menns rasjonalitet og kunstnerlige utfoldelse, men Treschow nyanserer denne modellen. Ekte dannelse må ikke bli for innsnevret og avhengig kun av den profesjoniserte, homososiale akademiske sfæren. I stedet ønsker Treschow å balansere dette snevre, mannlige kunnskapsidealet med et mer egalitært og affektivt sympatibegrep, noe han mente kvinner representerte i større grad. Den jevnbyrdige evnen til medfølelse og utvekslingen av ideer mellom medborgere av begge kjønn, var viktig for utviklingen av den nasjonale dannelseskulturen. Treschow så kvinners deltakelse i Kristianias selskapsliv som et viktig samtaleideal. Dette mente han burde utfylle det nye universitetets tendens til en snever og instrumentell profesjonstenkning. På mange måter omskriver Treschow datidens dannelsesideal med et grep som likner dagens feministiske omsorgsetikk.

Treschows tekst gir oss dermed tilgang til noen av de rådende kjønnsideologiene og dannelsesidealene som ble diskutert og forelest over ved universitetets opprettelse. Kjønnsperspektivet er ikke en nymotens akademisk affære. Det var på timeplanen allerede fra begynnelsen av.

Politics, Feminism and the Multicultural

Inclusiveness has become a 'hot topic' in contemporary European societies, due to several trends, including increased migration and increasing international human rights regulations. Social movements, voluntary organizations, political parties, and other members of civil society are changing in order to accommodate new needs and interests.

By Beatrice Halsaa, Beret Bråten, madeleine kennedy-macfoy, Trine Rogg Korsvik, Cecilie Thun og Stina Hansteen Solhøy

The research group 'Gender, Minorities and Citizenship' addresses some of the burning questions that come to light in the midst of all the shifting and changing, not least of which is the question: what are the conditions for an inclusive democracy in a multicultural society?

Group rights, gender equality and the multicultural

Whilst the population in Norway has become increasingly pluralistic, there is an ongoing struggle over how to deal with religious, ethnic and cultural differences. One of the issues creating tension is how the State should deal with religious discrimination against women and homosexuals in faith communities and in institutions run by faith communities. This tension has been brought to the center of attention through the strengthening of Norwegian legislation on discrimination, arising from the incorporation of international human rights conventions and European Union laws. Various faith communities seek exemption from such laws and the establishment of specific group rights in order to secure what they perceive to be matters of religious freedom and freedom of association.

One of the first theorists to highlight some important challenges these claims of group autonomy can pose for women was Professor of Political Science at Stanford, Susan Moller Okin (Solhøy 2008). She was concerned with women and girls within religious and cultural groups when she asked: 'What should be done when the claims of minority cultures or religions clash with the norm of gender equality that is at least formally endorsed by liberal states (however much they continue to violate it in their practices)?' (Okin, 1997: 9). In her famous, but controversial 1997 essay, 'Is Multiculturalism Bad for Women?', Okin argues that religious and culturally endorsed practices that are oppressive to women can often remain hidden in the private or domestic sphere. Whenever the label "private" is used, this also marks the boundaries for State intervention because it is not possible or desirable for the State to interfere in domestic matters. Thus, Okin claims,

Muslimer i Norge demonstrerer mot vold og undertrykking av kvinner og unge. De demonstrerende ønsket samtidig å sette søkelyset på trakassering og stigmatisering av muslimer i Norge. Bildet viser Lene Larsen (med ryggen til) som henvender seg til demonstrantene utenfor Stortinget, Oslo, 2002.

establishing group rights such as special protection for cultural and religious practices, may not be in the best interests of the girls and women within these groups, even if it benefits the men.

Voice and representation

Okin's contribution is to insist forcefully for the inclusion of different voices – women should be fully represented in negotiations about group rights as the women themselves are in the best position, in any given context, to answer the question of whether 'multiculturalism is bad for women' (Okin 1999: 24, 2005: 72). Contrary to the stark criticism she has received, it is possible to read Okin's essay positively as a plea for a more nuanced view of the tensions between religion, culture and gender equality. This means viewing religion and culture as 'fluid', rather than 'fixed' categories; ensuring that diverse voices are included in democratic processes, and focusing on agency within groups and on the possibilities of changing undemocratic structures and practices.

The research group takes up these concerns by addressing minority and majority women's activism in the women's movements, and the conditions for a politics of voice, presence and inclusion. One project addresses the opportunities that individuals of non-Western minority descent have to succeed as candidates on local election ballots (Bråten 2010). This project asks what it takes (in different parties) to win the ballots and what it takes to get into one of the top positions. It identifies opportunities and barriers in the organizational structure of the different political parties; the possible impact of how 'integration' is framed in the different political programs and how opportunities and barriers are established through the claims and assessments directed at the candidates. The relationship between ethnicity, gender and class, and how this affects inclusion and exclusion in political parties and representative political bodies, is an important aspect.

Mobilizing against a 'common enemy'

Inclusion and exclusion in women's movements, issues of racialization and relations between feminist organizations and the state is addressed in several projects. Political cooperation between activists with different national and cultural background is often challenging. Problems may arise as a result of activists having little understanding of each other's situation, and also from the perception of not being recognized as equals in the working relationship due to colonial history and racism. The absence of alliances and cooperation might also be caused by goals being too theoretical and abstract. For instance, it may be more difficult to mobilize against "patriarchal traditions, norms and values in a culture" than against concrete cases of gendered violence or discrimination. Cooperation is contingent on tangible targets that unite rather than divide.

Crimes against women

The history of women's movements (and certainly of other social movements) shows that cooperation has been most successful when different parts of the movement agree on specific issues (Korsvik 2011). The struggles for women's suffrage and for abortion on demand are typical examples. In the late 1970s, cooperation was established between women activists from Western industrial countries and developing countries in the South on the issue of violence against women.

A triggering event for the development of cross national feminist mobilization was the International Tribunal on Crimes against Women, arranged in Brussels in March 1976 with some 2000 women from 40 countries. The Tribunal was a response to the UN International Women's Year in 1975 that many feminist activists condemned for being dominated by political parties and governments in order to neutralize the revolutionary women's liberation movements. (Russel, Diana E.H. and Nicole Van de Ven (eds.): *Crimes Against Women: Proceedings of the International Tribunal*. Milbrae, California: Les Femmes, 'Preface', 1976).

At the Brussels Tribunal, ordinary women spoke out about abuse they had been subjected to, and agreed that 'crimes against women' included restrictive abortion laws; discrimination against aboriginal, black and immigrant women, lesbians and single mothers; rape; battery; genital mutilation; pornography and prostitution. Solidarity between women from different parts of the world was developed; and after the alternative international women's meeting in Copenhagen 1980, action groups against prostitution were established in all countries (Olsen 1980:4). For the first time, women activists from the West and from developing countries discussed the growing business of "sex trips" to South East Asian countries. This was a very concrete target for political action. Instead of projects where Western feminists 'helped' women in the South, this cooperation was based on a joint fight against a 'common enemy'. An example is the Philippine women's organization *Gabriela's* cooperation with the Norwegian *Women's Front* against Norwegian "sex tourists", who were confronted by feminist demonstrators both when leaving Oslo airport and when arriving in Cebu city.

Us and them

In line with the transnational example above, research on the relationship between organizations within a country, such as Norway, indicates that cooperation and trust can sometimes emerge across seemingly intractable divides. This

has been the case with the issue of violence against women. Generally, however, it is the opposite conclusion of a *lack of cooperation* that is most visible. Interviews with activists from ‘majority’ and ‘minority’ women’s organizations reveal distance, disappointment and mistrust between ethnic ‘majority’ and ‘minority’ women’s organizations even though cooperation is desired by many of those involved. When black feminists organized in Norway during the 1970s and 80s demanded that racism should be included as a feminist issue in the women’s movements political agenda, they felt rejected and let down by the established Norwegian movement. Majority feminists, on the other hand, were irritated and bewildered by the accusations of racism. The relationship between majority and minority feminisms was conflict ridden from the outset, and has left deep marks internally in the Norwegian women’s movement (Thun 2012). A dominant sense of ‘us’ (ethnic ‘majority’ Norwegians) and ‘them’ (‘immigrant/minority’ women) has remained amongst majority and minority women’s organizations alike.

Women’s movements and citizenship

The ‘us’/‘them’ divide is also reflected in public consultation processes: When the state invites organizations in civil society to participate in public consultation processes, the authorities divide women’s issues into majority and minority issues. This is one illustration of practices that have motivated the claim that ‘state feminism’ – women-friendly policy-making based on the broad mobilization of women’s movements from below and the positive responses from women in politics from above – is limping on both legs. This is one of the main findings of the recent PLUREQ/FEMCIT projects, which explored the making of Norwegian gender equality policies at the crossroad of cultural diversity and religious pluralism. (PLUREQ - Gender equality, cultural diversity, religious pluralism: State policies and feminist interventions).

The FEMCIT project concluded that although a number of women’s movement demands have been accommodated throughout Europe, a number of ‘old’ claims have still not been addressed (Halsaa et.al. 2012). The ongoing structural and social changes in Europe and beyond mean that contemporary women’s movements are facing new challenges. For instance, gender equality legislation is often used instrumentally as a tool for other aims (such as economic growth), and gender equality is often framed as a ‘Norwegian’, ‘Nordic’ and/or ‘European’ value which then works as a symbolic marker between ‘us’ (‘native’ Europeans) and ‘them’ (immigrants,

indigenous groups, and national and other minorities). FEMCIT emphasizes that women’s movements claims are actively constructed and not fixed or ‘given’. Therefore, the participatory dimension of citizenship remains crucial. This leads to a final comment on new issues for research.

New questions and issues

‘State feminism’ has been at the heart of the Norwegian ‘gender equality project’ since the 1960s and 70s. Hernes’ (1987) original vision of ‘state feminism’ as feminist activism from below and policy inclusion from above was grand, and also invites a number of research questions: which voices ‘from below’ were and are encouraged to speak, and which voices are heard? What issues are regarded as women-friendly? How do transnational processes of feminist mobilizing and claims-making impact on gender policies? How does international legislation impact on national gender equality policy? To what extent, and how, do women mobilize from below to voice their interests today? To what extent are feminist claims recognized by women and men in politics and in public administration? How do political parties work to develop gender equality today? These questions deserve further attention, preferably within the frame of comparative research, which we would encourage, since the value of learning from other contexts cannot be overstated, notwithstanding the complexities of such research (Kennedy-Macfoy 2012).

The ‘story’ of sameness and cultural homogeneity is a distinguishing aspect of Norwegian society, and it also underpins Norway’s particular brand of state feminism (Holst 2002). The ‘story’ is generally considered to be incompatible with the ‘problem’ of diversity. However, we think it is time to scrutinize this assumption and to resituate Norwegian state feminism within the contemporary political and theoretical landscapes. What happens to the participatory element of state feminism within emerging equality and anti-discrimination policies? What are the actual practices of voluntary organizations and political parties with respect to negotiating diversity and gender equality? How do ordinary people, across ethnicity, class and gender divides, interpret their everyday practices in terms of fairness, freedom and equality? We recommend that new research should explore contemporary tensions between gender equality as a fixed ideal and the need for democratic inclusion and agency that lies at the heart of state feminism.

References

Bråten, Beret. 2010. “Quotas or no Quotas? Including Politicians of Ethnic Minority Descent in Political Parties” in Bengtsson Bo, Strömblad Per and Bay Ann-Helen: *Diversity. Inclusion and Citizenship in Scandinavia*, s. 105-126, Cambridge Scholars Publishing, 2010, 978-1-4438-2574-0

FEMCIT – Gendered Citizenship in Multicultural Europe: The Impact of Women’s Movements, www.femcit.org (Halsaa et.al. 2011a) (accessed June 5th, 2010).

Halsaa, Beatrice, Roseneil, Sasha & Sevil Sümer. 2011. *The FEMCIT Final Report*. (<http://www.femcit.org/files/FEMCIT%20Final%20Report%20Published.pdf>)

Halsaa, Beatrice, Roseneil, Sasha & Sevil Sümer (eds.). 2012. *Remaking Citizenship in Multicultural Europe: Women’s movements, gender and diversity*. Palgrave MacMillan, Houndsmill.

Hernes, Helga M. 1987. *Welfare State and Woman Power: Essays in State Feminism*, Oslo: Norwegian University Press.

Holst, Cathrine. 2002. “Statsfeminismens moralske grammatikk”, i Holst, Cathrine (red.): *Kjønnsrettferdighet. Utfordringer for feministisk politikk*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Kennedy-macfoy, madeleine. 2012. ‘Remaking multi-layered citizenship from the margins: Examples from migrant and minoritised women’s organisations’ *Remaking Citizenship in Multicultural Europe: Women’s movements, gender and diversity*. Palgrave MacMillan, Houndsmill.

Korsvik, Trine Rogg. 2011. Childcare policy since the 1970s in the ‘most gender equal country in the world’: A field of controversy and grassroots activism. *The European Journal of Women’s Studies*; Volum 18.(2) s. 135-153

Okin, Susan Moller 1997: “Is Multiculturalism Bad for Women”, Originally published in the October/ November 1997 issue of *Boston Review* (<http://www.bostonreview.net/BR22.5/okin.html>)

Okin, Susan Moller 2005: “Multiculturalism and Feminism: no simple questions, no simple answers”, in Eisenberg, Avigail and Jeff Spinner-Halev (eds.): *Minorities Within Minorities. Equality, Rights and Diversity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Olsen, Hilde (1980): “Prostitusjon et samfunnsproblem – ikke en privatsak”; *Kvinnefront* 1980

PLUREQ - Gender equality, cultural diversity, religious pluralism: State policies and feminist interventions, (<http://eng.kilden.forskningsradet.no/c74609/artikkel/vis.html?tid=74619>), (<http://kilden.forskningsradet.no/artikkel/vis.html?tid=73160>)

Russell, Diane E. H. & N Van de Ven. *Crimes Against Women: The Proceedings of the International Tribunal*, Millbrae, California: Les Femmes, 1976.

Shacar, Ayelet 2001. *Multicultural Jurisdictions. Cultural Differences and Women’s Rights*. Cambridge: Cambridge University Press.

Solhøy, Stina Hansteen 2008. “Bør trossamfunn være unntatt diskrimineringslovgivningen? En kritisk diskusjon av unntaksargumenter”. *Tidsskrift for Kjønnforskning* 2008, nr. 2, s. 21-41.

Thun, Cecilie 2012. “‘Norwegian women got gender equality through their mothers’ milk, but anti-racism is another story.’ An analysis of power and resistance in Norwegian feminist discourse” forthcoming in *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, Vol. 20, No. 1.

Research projects

The projects have different empirical focus and disciplinary boundaries, but are united by a set of common theoretical concepts and themes. Four projects have been related to the European Union-funded project FEMCIT ‘Gendered Citizenship in Multicultural Europe: the Impact of Contemporary Women’s Movements’, while two PhD projects and the Master’s theses were established independently. The projects focusing on women’s movements are comparative and cover Belgium, France, Norway, Spain and/or the UK.

UMBRELLA PROJECT:

FEMCIT Gendered Citizenship in Multicultural Europe: the Impact of Contemporary Women’s Movement

- PLUREQ (Gender Equality, cultural diversity, religious pluralism; State policies and feminist interventions)
- Ethnic and religious citizenship. Intersections between feminism, ethnic identity and religion in a multicultural Europe
- Inclusive Norwegianness? Women, participatory citizenship, identity and belonging in a multicultural Norway
- Feminist Activism on the Margins: Minority Women and their Demands for Gender-fair multicultural citizenship in a European Context
- Fighting violence against women: a comparative study of women’s liberation movements in Norway and France, about 1970-1983

SINGLE PROJECTS:

- Opportunities and barriers in recruitment and advancement. Ethnic minority representatives and the possibility to be included in political parties in Norway
- Religion and Gender Equality. What is the Norwegian Policy?

Canonicity, Gender and Critique: The Hermeneutics of Feminism and Canon Transformations

Prosjektet med dette lange og tunge, men i detalj dekkende navnet ble unnfanget vinteren 2007/08. En gruppe av senterets tekstlesere fant ut at de hadde en del felles interesser med hensyn til det å utforske tekst og makt, tekst og kjønn.

Av Jorunn Økland, Hedda Høgåsen-Hallesby, Stefanie Schön, Tone Brekke, Ingeborg Owesen, alle STK og Hilde Bondevik, Institutt for helse og samfunn, UiO

Det var ikke snakk om bare å fortsette å lese tekster kjønnskritisk og påpeke deres grunnleggende patriarkalske struktur. Det var heller ikke snakk om bare å synliggjøre glemte kvinnelige forfattere. Også det hadde vært gjort ofte nok.

Utviklingen av feminisme som lesestrategi

I stedet ønsket vi å se framveksten av kvinnelige forfattere og kvinnefokuserte omtolkninger av kanoniserte (patriarkalske) tekster som del av en mye større bevegelse: utviklingen av feminisme som lesestrategi, idéretning og etter hvert politisk bevegelse. Derved er det et grunnpremiss i prosjektet at feministiske lesninger ikke kommer opp som konsekvens av

politisk feminisme, men at feministiske lesninger gikk forut for de feministiske politiske endringsbevegelsene som dukket opp på 1800-tallet. Denne historiseringen av feminismen er helt eksplisitt en reaksjon på mye feministisk teori som prosjektdeltakerne har oppfattet som helt ahistorisk. Så sies det da også allerede i søknaden at prosjektet skal bidra spesielt til historiseringen av feministisk teori og utforske dens forutsetninger i kanonisert, "malestream" tenkning. Det er viktig for at teorien skal være i stand til å forholde seg til endring, til diakrone perspektiver.

Etter et semester med seminarvirksomhet fikk prosjektet støtte på Forskningsrådets nye kjønnsforskningsprogram i 2008, under Jorunn Øklands ledelse. Prosjektet har vært omtalt i *Bulletine* tidligere (nr. 1/09 og 2/10), så vi vil ikke her gjenta det som har vært sagt før. I stedet vil vi her fokusere på hvordan prosjektmedarbeiderne anvender begrepene kanon og kanonisitet i sitt arbeid, nå som vi nærmer oss slutfasen.

Kjønnskritisk lesning av kanoniserte tekster

Etter hvert som prosjektet har gått framover, har det blitt tydeligere utkrystallisert hvordan prosjektet har to tyngdepunkt: "Hermeneutics of feminism" på den ene siden og "canon transformations" på den andre. Prosjektmedarbeiderne spesialiserer seg stort sett innenfor ett av disse tyngdepunktene, selv om det er en pendelbevegelse mellom dem. Innenfor "hermeneutics of feminism" har det blitt arbeidet spesielt med den historiske utviklingen av feminisme og kjønnslikestillingsideen (se spesielt bidragene til Brekke og Owesen nedenfor). Dvs. i de respektive tekstmateriale gruppemedlemmene arbeider med, har vi sporet utviklingen av feminisme og likestilling innenfor rammen av bredere diskusjoner om likhet og likeverd.

Innenfor "canon transformations" (se spesielt Bondevik, Høgåsen-Hallesby, Schön, Økland) har vi hatt et særlig fokus på hvordan feministisk og annen kjønnskritisk lesning av kanoniserte tekster omformer, omdefinerer og skaper ny mening. Jo fastere og mer klart definert kanon, jo mer kreativ plass for lesning og nytolkning, synes det som. Samtidig spør vi hva som eventuelt skiller en feministisk lesning fra andre kritiske og kreative lesninger av kanon. Sammenhengen

Foto: Kristin Engh Førde, Kilden

Noen av medlemmene i kanongruppa: Fra v. Ingeborg W. Owesen, Jorunn Økland, Tone Brekke og Stefanie Schön.

mellom kanon, kjønn og oversettelsesproblematikk har også blitt stadig mer aktualisert.

Selv om prosjektet har to tyngdepunkt, er det et overordnet mål å se disse to i sammenheng, nemlig hvordan feminismen som tankeretning utviklet seg også som en form for nylesing av kanoniserte tekster. Dette sammenholdende perspektivet som var utgangspunktet for prosjektet vil bli tydeligere igjen i den avsluttende fasen.

Hedda Høgåsen-Hallesby: Ever and Never the Same: (Re)Mediations and (Dis)Embodiments in Productions of Strauss' Opera Salome

Opera, bestående av repetisjoner og gjentatte referanser til det samme, kan ses på som kvintessensen av en kanon bestående av døde relikvier der de gamle mestrenes verker stadig bekreftes som mesterverker. En annen måte å se operaens kanon på, er som et arkiv for potensiell skapelse. Gjennom operakanonens arkiver blir det tydelig at det samme aldri er det samme likevel: repetisjonen innebærer alltid en forskjell.

Opera gjør det dermed klart at gjenfortelling aldri bare er repetisjon, det er alltid også en skapelse – riktignok ikke en fri skapelse, ettersom den alltid er bundet opp i flere dimensjoner. Både tekst, musikk og tidligere produksjoner etablerer fysiske, representative og referensielle rammer den nye produksjonen skapes innenfor. Rammene, som både utgjøres av den operatiske kanon og av den begrensede friheten for nyskaping, innebærer alltid en åpenhet: roller som må fortolkes, situasjoner som må iscenesettes og et tekstmateriale i transformasjon gjennom levende kropper og utøvende

musikk. Nyskapingen og radikaliteten skjer innenfor allerede etablerte (historiske, tekstlige og konseptuelle) rom, dermed innenfor det hegemoniske, konvensjonelle og tilsynelatende konservative. Når repetisjonene i seg selv åpner for å gjenta noe som ikke tidligere har blitt sagt, blir kanoniseringen til en pågående prosess for situert gjenskapning. Vi ender opp med et arkiv bestående av mange stemmer i bokstavelig og overført betydning (det Griselda Pollock har beskrevet som et "kreativt barbari") – et resultat av det faktum at en kanon alltid må gjenfortelles og gjenskapes for å leve og eksistere.

Stefanie Schön: Adultery or Adulteration? A Cognitive Analysis of the so-called "Prophetic Marital Metaphors" and the Transformation of Canonized Texts in Reception History

The project aims to highlight the significance of the concept of canon in recent reception of texts of the Hebrew Bible. It questions the significance of a notion of canon that is closely linked with religious tradition and androcentricism and that puts restrictions on scholarly enterprises. Moreover, the project challenges the alleged dichotomy between "traditional" and "feminist studies," by arguing that what primarily distinguishes feminist from non-feminist approaches is neither their methodological tools nor a placement outside - as opposed to within the frame of - (ancient) texts and history.

Canonized materials as well as their recent scholarly reception are scrutinized in the light of analytic philosophy of language and science, as well as cognitive theories. Thus, I show how extra-textual presuppositions, such as e.g. certain convictions about gender, influence the conduct of research, the choice and application of methodology and finally the hypothesis established on the grounds of canonized material. I also demonstrate how particular (contemporary) extra-textual convictions themselves have reached canonical status and determine the content of canonized commentaries.

My textual focus is Hosea 2 and other texts that employ images of sexual violence (referred to as "prophetic marital metaphors"). How come that textual images of prostitution, widow- and orphan-hood are read as cases of adultery or divorce that therefore allegedly justify violence (against a textual woman)? Why should a character whose status is not construed in terms of obligations towards a male custodian be punished for not fulfilling obligations against him? What makes this kind of reasoning coherent?

Sakset fra et av de første informasjonsskrivene fra senteret i 1986.

Tone Brekke: Socializing Philosphy: Gender, Fiction, and Theory in British Romanticism

Feministisk teori var for Harold Bloom (The Western Canon 1994) kanoniseringens antitese. For mange er det derfor paradoksalt at feministisk teoriutvikling anno 2011 skal befatte seg med nettopp kanon. Til forskjell fra en opptatthet av "lister" er vårt prosjekts tilnærming til kanon uttrykk for et ønske om å bruke kanon – eller mer presist de forskjellige kanoner (litterære, medisinske, filosofiske og teologiske) til å videreutvikle feministisk teori. Der Blooms kanon fungerte som angrep på alle forsøk på å situere tekster sosialt, kulturelt og politisk, inngår nettopp situerte forståelser av kanoniseringprosesser, og analyser av de implisitte kvalitetskrav som ligger til grunn for de forskjellige kanoner i vår tilnærming. Her skiller også vårt prosjekt lag med den tidligere feministiske kanonkritikken.

Kanon tilnærmes ikke bare som systemer av ekskluderende grenser, men som historiske (diakrone) og samtidige prosesser der kjønne forståelser forhandles fram når kanonbegrepet trer i bruk. Fordi kanon er med på å tydeliggjøre forholdet mellom kjønne prosesser og tekstlige mekanismer, er kanon også produktiv for feministisk teoriutvikling.

Kanonbegrepets gjenstridighet er viktig i denne sammenhengen. Dets appell til tekstlig orden og autoritet står i spenning med de mer åpne og horisontale tekstteorier som har dominert forståelsen av tekst de siste tiårene. I sin manifestasjon som lukkede lister over de mest eksemplariske verk – en tekstfortolkningens anakronisme – motsetter kanon seg en fullstendig åpen, dialogisk fortolkning. Men nettopp slik kan studiet av kanoniseringprosesser bidra til å tydeliggjøre teksters krav til kjønnsrett på en mer konkret og empirisk måte.

Ingeborg Owesen: Feminismens genealogi fra Descartes til Irigaray – den moderne feminismens filosofiske diskurs

Å skrive feminismens historie innebærer både å skrive feminismen inn i kanon, dvs. inn i den europeiske tenkningens kanon, samt å skrive feminismens egen kanon. Dersom vi skiller mellom feminisme som a) en sosial og politisk bevegelse og b) feminisme som et knippe ideer, er det det siste jeg analyserer i dette prosjektet.

Interessen for likhets- og forskjellsargumenter førte meg til Marie le Jars de Gournays *De l'égalité des hommes et des femmes* fra 1641, som antagelig er det aller første

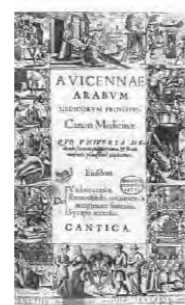
likestillingsforslaget i moderne tid. På dette grunnlaget blir det mulig å argumentere for at det er bruken av likhetsbegrepet (égalité) som konstituerer moderne feminisme og at det er likhetsargumentet som gjør feminismen *moderne*. Moderne feminisme er også moderne i den forstand at den står i en tradisjon som er forbundet med vår egen tid, det vil si at det er en argumentasjon vi kan gjenkjenne og gå i dialog med. All feminisme etter Gournay har vært sentrert rundt begrepene likhet og forskjell.

Feminismens historie er en glemt historie, en kanon som har unndratt seg kanonisering kan vi si. Kjønnslikestilling er et like stort og vesentlig trekk ved vestlig tenkemåte som troen på vitenskapelig sannhet, demokrati, ytringsfrihet og menneskerettigheter.

Prosjektet er ikke utelukkende viet feminismens røtter, hovedhensikten er å forsøke å få samtidsfeminismen i dialog med sine egne røtter, og å vise hvordan forutsetningene for visse av dagens debatter ble lagt for flere hundre år siden. Derfor har prosjektet på engelsk fått undertittelen "Feminism as Historical Present". Slik håper jeg å få fram at historien er en del av samtiden; for å peke ut hvor vi skal, må vi vite hvor vi kommer fra.

Hilde Bondevik: Medisins kanon

Hilde Bondevik ved Medisinsk fakultet, UiO, er interessert i begrepene "kanon" og "kanonisitet" og hvor relevante de er for å forstå medisinske tekster. Med utgangspunkt i psykiatriens historie, og særlig i Freuds *Dora*, kan man si at det finnes en

Canon of Medicine (Latin)

Canon of Medicine (Arabic)

"medisinsk kanon"? Fra gammelt av fantes det selvsagt en slik. Nemlig verkene til den persiske legen og filosofen Avicenna (Ibn Sina) og hans fjorten-binds medisinske encyklopedi *Medisins kanon* fra 1025. (Se illustrasjon.) "Kanonisitet" er her forstått som summen av medisinsk kunnskap på et gitt

tidspunkt. I tråd med et slikt syn kan man hevde at de sentrale medisinske begreper og modeller, lærebøker, læreplaner og manualer som brukes i dag representerer en medisinsk kanon. Medisins historie kan man også bruke "kanon" i betydning "klassikere" som Hippokrates, Galen, Hildegard von Bingen, Pasteur, Ellis, Freud, osv. En slik "kanon" avviker fra kanon i filosofi, teologi, litteratur, idéhistorie, musikk, og andre humanistiske fag fordi medisin er knyttet til naturvitenskap, som opererer ut fra et annet sannhetsparadigme. Moderne medisinsk kunnskap representerer en kumulativ og positivistisk form for kunnskap. Ny kunnskap innebærer at eldre kunnskap og eldre medisinske tekster blir utdatert og forlatt. Likevel kan kanonisitets-begrepet brukes heuristisk for å nærme seg underbelyste problemstillinger i måten medisinsk kunnskap produseres og reproduseres på.

Jorunn Økland: Women and the Bible: An Encyclopaedia of Exegesis and Cultural History

Det store encyclopediprojektet har interessante konsekvenser for hvordan vi forstår kanon.

- Gjennomgangen av feministisk eksegese viser hvordan kjønnskritisk bibellesning har endret måten den kanoniserte teksten forstås og oversettes på i dag – langt utenfor feministenes rekker.
- Den kronologiske gjennomgangen av hvordan kvinner gjennom historien har tilegnet seg bibeltekster viser at selv en fast kanon endrer innhold gjennom kontinuerlig fortolkning.
- Kanon oversettes og transformeres derved.

I Bibelens tilfelle ser vi at oversettelse på mange måter innebærer en hyperkanonisering. Selve encyklopedien utgis på fire språk, og arbeidet med oversettelsene er derfor et hovedfokus for prosjektet. Oversettelse innebærer også oversettelse av kjønnet terminologi. Faren er at kjønn kan miste sin situertethet når kjønne termer oversettes. I mange tilfeller reduserer oversettelsen interessante kjønnsstvedygheter i originaltekstene, og manglende kunnskap om kjønnsmodeller i original kontekst fører til forflatning og stereotypisering i oversettelsene. Mange som har lest Parshleys engelske oversettelse av Simone de Beauvoir vil gjenkjenne dette.

Med bakgrunn fra det fire-språklige *Women and the Bible*-prosjektet (å oversette kjønn og feminisme mellom

spansk, italiensk, tysk og engelsk er en stor utfordring i seg selv!), har jeg også satt kritisk søkelys på hvordan de europeiske oppfatninger av feministiske verdier og likestilling, som er prosjektets hovedfokus, "oversettes" til andre meningsuniverser. Her er det store potensialer for framtidige prosjekter.

Utvalgt litteratur fra prosjektet:

Høgåsen-Hallesby, Hedda. 2011: "Who Are You, Peer? An Anniversary Postlude on Music, Text and Identity Construction" i antologien *Music and Identity in Norway and Beyond: Essays Commemorating Grieg the Humanist*. Fagbokforlaget, 2011.

Høgåsen-Hallesby, Hedda. 2009: "Klanglig kosmos." *Parergon - tidsskrift for samtidsmusikk*.

Owesen, Ingeborg W. 2010: "Om å kanonisere det som har unndratt seg kanonisering: feminisme og filosofihistorie" *Norsk filosofisk tidsskrift* 2010 (4), s. 223-236 (nominert til "Årets artikkel").

Owesen, Ingeborg W.: "Feminismens moderne filosofiske historie og likestillingsformoder Marie le Jars de Gournay." *Tidsskrift for kjønnsforskning* 2010 (4) s. 145-159.

Owesen, Ingeborg W. 2010: "Annerledeshet og likhet" i Eivind Engebretsen og Julia Kristeva (red.), *Annerledeshet – sårbarhetens politikk*. Gyldendal s. 235-247.

Owesen, Ingeborg Winderen 2010: "Ludvig Holberg - en tidligmoderne feminist." *Norsk Filosofisk Tidsskrift* 45 (1) s. 40-54.

Wollstonecraft, Mary. Eds Tone Brekke and Jon Mee 2009: *Letters Written During A Short Residence in Sweden, Norway and Denmark* (1796), Oxford World Classics, Oxford University Press.

Økland, Jorunn 2011: "Skaper ordet hva det nevner? Poststrukturalisme som språk teori og universalforklaring." *Tidsskrift for kjønnsforskning* 2011 (2) s. 141-147.

Økland, Jorunn 2010: "Feminist Exegesis as Liberation Project, Cultural Critique and Cultural Memory Work." *Lectio Difficilior* 11 (2).

Økland, Jorunn; Fischer, Irmtraud; Navarro Puerto, Mercedes; (eds.) 2011. *Torah*. Atlanta: SBL Press

Økland, Jorunn; Fischer, Irmtraud; Navarro Puerto, Mercedes; Valerio, Adriana 2010: "Frauen, Bibel und Rezeptionsgeschichte: Ein internationales Projekt der Theologie und Genderforschung." *Tora*. W. Kohlhammer s. 9-35.

Økland, Jorunn 2010: "Om å oversette religion : tanker etter karikaturstriden." *Nytt Norsk Tidsskrift* 2010; 27 (3) s. 279-291.

Nye rom for nye kjønn?

Senterets prosjekt Nye kjønn, andre krav? ser på hvordan to sosiale endringsprosesser virker sammen: endringer i betydningen av kjønn blant barn og unge, og endringer i de kompetansekrav som stilles i dagens samfunn og som videreformidles i skolen. Hvordan slår dette ut i de nye og omdiskuterte baseskolene?

Av Ingunn Eriksen, Helene T. Godø, Stian Overå og Harriet Bjerrum Nielsen, alle STK

Det er ikke så lenge siden jentene ble sett på som tapere i skolen både av forskere og skolemyndigheter. I et notat fra Grunnskolerådet, datert 28.9.1990 kan man f.eks. lese denne analysen: "Med dagens krav om kreativitet, selvstendighet og kunnskapsproduksjon, er det av stor betydning at også jenter får det minimum av selvtilitt som skal til for å kunne utnytte egne ressurser, og det kan bare skje dersom skolen tar jentene alvorlig og tar vare på deres erfaringer og forutsetninger". Fikk jentene mer selvtilitt i årene som fulgte? Ja, uten tvil, men det viste seg at de nye kravene i seg selv også bidro til denne utviklingen. I Harriet Bjerrum Niensens bok *Skoletid* (2009) møter vi et kull middelklassejenter fra 1990-tallets skole. De trives med kravene til selvstendighet, ansvar og kreativitet, og i denne klasse var det helt klart de som dominerte.

Gjennom Reform 97 og Kunnskapsløftet ble moderne kompetansekrav som tverrfaglighet, prosessorientering og samarbeid institusjonalisert i norsk skole. På noen skoler har denne vektleggingen av prosesskvalifikasjoner også fått materielle uttrykk, og avspeiler seg både i det arkitektoniske uttrykket og i den praktiske og faglige organiseringen av skolehverdagen. I motsetning til klassen fra *Skoletid* som gikk i en vanlig klasseoppdelt skole, finner vi i dagens baseskoler også nye kjønn i nye rom. Reformens arkitekter har ønsket å skape en skole der elevene møter en hverdag som ligner den de kommer til å møte etter endt skolegang. Baseskolene har vært gjenstand for mye debatt. Her skal vi se på en annen side av saken: Hva betyr denne organisasjonsformen for hvordan kjønn kommer til uttrykk i skolen?

I PhD-prosjektene til Stian Overå, Helene Godø og Ingunn Eriksen undersøkes henholdsvis barnetrinnet, ungdomstrinnet og videregående skole på slike baseskoler, eller skoler med en arkitektur som bryter med vanlig klasseorganisering. Hvilke konsekvenser får en slik materialitet og organisering for hva man lærer – og hvilke elever lærer hva? Hvilke nye kjønn skaper disse nye rommene? Hva skjer over tid når elevene beveger seg gjennom skolesystemet?

Arbeidsplaner og fristelser: Østberg barneskole

Østberg barneskole ble opprinnelig bygd som en tradisjonell klasseromsskole, men ble rundt tusenårsskiftet renoveret og gjort om til baseskole. Den pedagogiske profilen ble endret til aldersblanding og nivådifferensiert undervisning. For Stian Overå, som utførte sitt feltarbeid der, var opplevelsen av skolen som å ankomme en flyplass i miniformat der det som ble omtalt som allrommet fremsto som en ankomsthall, og de fire tilstøtende grupperommene som 'gates'.

Det var både synlige og usynlige gutter og jenter på Østberg. Et hovedtrekk ved observasjonene – sett på gruppenivå – var likevel at jentene jobbet mer fokusert og strukturert enn guttene. Dette mønstret ble tydelig da elevene jobbet med arbeidsplanen som styrte mye av undervisningstiden. Arbeidsplanen inneholdt oppgaver og læringsmål for de ulike fagene over de kommende skoleukene. Denne arbeidsformen stilte høye krav til selvadministrering, fordi elevene selv måtte planlegge framdriften med det faglige arbeidet slik at de ble ferdig innen tidsfristen. Mange av jentene hadde et stort repertoar av læringsstrategier til dette arbeidet: En jente sa at hun begynte med de letteste oppgaven for å få den 'gode følelsen', og deretter fortsatte hun med økende vanskelighetsgrad. Noen jenter arrangerte også 'kollokvier' der de hjemmefra diskuterte oppgaver på Skype eller MSN. På skolen jobbet jentene ofte stille og selvgående med oppgavene, enten alene eller i grupper. Det var lov til å høre på musikk i arbeidsøktene, og en gruppe bestående av de mest faglig ambisiøse jentene lyttet til hver sin I-pod mens

de satt ved samme bord og arbeidet. Det er ikke dermed sagt at alle jentene alltid jobbet. Det virket imidlertid som om jentene ofte klarte å kombinere det faglige samarbeidet med eksempelvis å samtidig diskutere den siste Twilight-filmen.

Selv om både jenter og gutter ga uttrykk for at de til tider kjedet seg og opplevde frustrasjon i forhold til skolearbeidet, var det et gjennomgående trekk at guttene var mer urolige og ukonsentrerte. Mange av guttene ga uttrykk for at de syntes arbeidet med arbeidsplanen var ensformig, og de foretrakk derfor å jobbe i grupper. De faglig ambisiøse guttene avsondret seg også fra omgivelsene ved å lytte til I-pod eller ved å sette seg i mindre grupperom. Det virket som om mange av guttene ikke taklet friheten og det store ansvaret like godt som jentene. I guttenes samarbeidsprosjekter ble ofte selve arbeidet satt på pause når temaer som sport, musikk og filmer ble lansert i samtalen. En gutt sa at han syntes det var vanskelig å jobbe effektivt på skolen, fordi det var for mye 'uro og fristelser'. Selv om denne gutten – og flere av hans kamerater – forsøkte å spre oppgavene utover hele arbeidsperioden, endte det ofte opp med at arbeidsmengden tårnet seg opp, og at det måtte en hard sluttspurt til for å bli ferdig med arbeidsplanen. Skippertaksmentaliteten til arbeidsplanen var generelt mer utbredt blant guttene, mens mange av jentene hadde mer utviklede strategier for å håndtere arbeidsplanen som det dynamiske arbeidsverktøyet som det fra skolens side egentlig var ment som. Det er imidlertid viktig også å være oppmerksom på at kjønnsforskjellene ikke var kategoriske, men utspilte seg langs et langstrakt kontinuum av ulike måter å framstå som elev på. Også alder, etnisitet og klasse skapte variasjon i måten "å gjøre" elev på innad i både jente- guttegruppen.

Mestring og trøtthet: Østlia ungdomsskole

På Østlia ungdomsskole er jentene heller ikke redd for å ta plass, verken i undervisningsrommet eller i skolegården. Men det er heller ikke en del av guttene. Helene Godø som gjorde feltarbeid her fant også elever av begge kjønn som ikke mestrer verken det faglige eller det sosiale. Skolens organisering av undervisningen ser ut til å ha betydning for hvordan ulike elever opplever og forstår både faglige og sosiale utfordringer.

Undervisningen ble strukturert ut fra fireukersplaner som både angir faglige mål for perioden, og gir oversikt over lekser og viktige prøvedatoer. I fagene norsk, engelsk og matte deler de elevene inn i nivådifferensierte grupper. De sterkeste og svakeste gruppene er aldersblandet. I løpet av dagen settes det gjerne av litt tid til selvstendig arbeid, og ofte jobber de med gruppearbeid. I hvilken grad elevene klarer å jobbe selvstendig

varierer imidlertid. Skolens organisering av undervisningen gjør at de skolesterke og sosialt orienterte jentene ofte får en sentral rolle, og blir attraktive samarbeidspartnere. Undervisningen stiller nemlig krav til akkurat det disse jentene er gode på: evne til selvrefleksivitet, selvstendighet og emosjonell - og relasjonell kompetanse.

På denne skolen er det imidlertid også en del skolesterke gutter, som både er opptatt av skolearbeid og som oppnår gode karakterer. Flere av disse guttene betoner det sosiale aspektet ved skolen som viktig i intervjuene. De er opptatt av å ha gode relasjoner til både medelever og lærere. Mye tyder på at disse guttene håndterer mange av de samme relasjonelle og faglige utfordringene som flertallet av jentene. Samtidig er det en del gutter som ikke mestrer skolen. For disse guttene blir skolens måte å organisere undervisningen på, med krav til selvstendighet og selvdisiplin, utfordrende. Men selv om disse guttene gir inntrykk av å være skoletrøtte og får dårlige karakterer, har de likevel stort sett gode relasjoner til flere av lærerne, og mange av dem trivdes.

Siden skolen organiserer deler av undervisningen i nivådifferensierte grupper, blir en del jenter og gutter synlig markert som mindre gode i enkelte fag. Disse elevene får undervisning sammen på tvers av alderstrinn. Noen synes dette er vanskelig. De eldste elevene reagerer mer negativt enn de yngre, jentene mer høylydt og emosjonelt enn guttene. Det er både jenter og gutter med minoritetsbakgrunn blant de faglig sterke elevene, men for noen av jentene med minoritetsbakgrunn forsterker det å havne i svak gruppe en opplevelse de allerede har av å være utenfor det sosiale jentefellesskapet i klassen. De tolker den faglige inndelingen til

å handle om mer enn faglighet og setter det i sammenheng med at de har innvandrerbakgrunn.

Når bråk skifter kjønn: Østtun videregående skole

Østtun videregående skole er ikke en baseskole, men dens arkitektoniske utforming kan likevel ses som en manifestasjon av Kunnskapsløftets faglige prioriteringer. For Østtuns del betydde dette for eksempel at elevene ofte ble samlet i et stort auditorium for å få beskjed om å finne arbeidsoppgavene de skulle løse på nettet, og at de skulle sette seg gruppevis på et ledig sted i kantina eller i et av de små grupperommene og som ellers var overlatt til å styre seg selv. Læreren gikk så rundt til de forskjellige gruppene etter tur.

Hvordan håndterte elevene denne romlige og pedagogiske organiseringen? Også her var det jentene som styrte det faglige i klassen – både norske og minoritetsetniske. Guttene, som her også var i mindretall, ble usynlige, og det var flest jenter som tok faglig initiativ, svarte på spørsmål og tok ledelsen i gruppearbeid.

Ingunn Eriksen som gjorde sitt feltarbeid her, merket seg at gruppetilhørighet hadde en innvirkning på synlighet og deltakelse, og hvilke grupper som var i flertall i klassen. Klassen som ble fulgt besto til å begynne med av omtrent halvparten gutter og jenter. En liten minoritet var etnisk norske, mens resten hadde forskjellige opprinnelsesland; Pakistan, India, Afghanistan eller Iran, men alle var født i Norge. Mens noen av de minoritetsetniske elevene var disiplinerte og konsentrerte, var mange av dem svært urolige i timen. De få etniske norske i denne klassen var uten unntak stille og virket arbeidsomme. Elevene forklarte bråket med etnisitet, selv om det var store forskjeller innad i gruppen.

I løpet av de første månedene sluttet imidlertid mange av guttene mens nye jenter kom til, og det ble veldig få gutter igjen i klassen. Bråket fortsatte likevel, nå skapt av en stor jentegjeng med minoritetsetnisk bakgrunn. Guttene dannet en liten gruppe for seg selv, og ble mer og mer stille. Selv om det nå stort sett var jenter som bråkte, forklarte fortsatt elevene bråkets mønster med etnisitet. Kjønn ble ikke tatt fram som en forklaring på jentenes bråk i timen, kanskje nettopp fordi deres bråk brøt med vante forklaringer på klasseromsbråk, ikke bare fordi de var jenter, men fordi de stort sett var muslimske jenter. På Østtun, i en skoleform som gir plass til de som tar plass, og som hjelper til med å skjule de som vil stikke seg unna, ble det imidlertid rom for en gruppe støyende, fargerike, krevende og boblende jenter med innvandrerbakgrunn.

Kjønn i kontekst

Den selvadministreringen og nivådifferensieringen som den moderne skoleorganiseringen inviterer til gir mye mer rom for elevenes egne initiativer, og dermed også for hva de bringer med seg inn i skolen. Elevenes ulike måter å delta i undervisningen på viser hvordan deres ulike subjektive og emosjonelle reaksjoner kan gjøre at den pedagogiske organiseringen kan få andre virkninger enn det som var hensikten. De tre små glimt inn i skolehverdagen som vi har gitt her tyder på at både elevenes kjønn, prestasjonsnivå og minoritets-/majoritetsstatus har betydning for hva de lærer og at dette påvirker deres opplevelse av mestring og måten de blir inkludert eller ekskludert på i skolen. De viser også at selv om jentene generelt ser ut til å håndtere denne nye organisasjonsformen bedre enn gutter, så må også jenter og gutter ses i kontekst: betydningen av kjønn fletter seg sammen med andre dimensjoner som prestasjonsnivå, etnisk bakgrunn og, ikke minst, den konkrete elevsammensetningen på en skole. I et slikt komplisert samspill kan både faglighet og bråk skifte kjønn uten at de tilstedeværende merker det.

Forskningsprosjekter

Prosjektet omfatter ni delprosjekter hvorav arbeidet med følgende tre PhD-prosjekter omtales i denne artikkelen:

Stian Overå: *Kjønn i tid og rom. En antropologisk studie av barns hverdagsliv i barneskolen*, STK, 2008 - 2011

Helene Toverud Godø: *Ungdomskrav, skolekrav, livsrom. Ungdomsskoleelevers håndtering av krav i skole og samfunn*, STK, 2008 - 2012

Ingunn Eriksen: *Etnisitet, bråk og seksualitet i videregående skole*, STK, 2008 - 2011

Prosjektet har organisert internseminarer samt en åpen seminarrekke.

Professor Barrie Thorne, UC Berkeley har vært professor II på prosjektet i 2009 og 2010.

Høsten 2011 vil prosjektet være inne i sin avsluttende skrivefase. Det planlegges en avslutningskonferanse høsten 2012.

Being together - Remaking Public Intimacies

Dette prosjektet handler om 'offentlige intimiteter', det vil si en situasjon der intime, seksuelle og personlige temaer er en del av offentligheten: den politiske, den medierte, kunsten, litteraturen og underholdningen. Kulturelle repertoarer i form av diskurser, representasjoner, estetiske og kommunikative former, handler om nære, intime og seksuelle relasjoner.

Av Anne Lorentzen, Unn Conradi Andersen, Lin Prøitz og Jørgen Lorentzen, alle STK, Fredrik Langeland og Wencke Mühleisen, UiS

I prosjektet undersøkes det hvilke implikasjoner endrende verdier og estetikk knyttet til det nære, har for samtidens forståelser av intimitet, seksualitet og kjønn. Hvilke konsekvenser har dette for sosiale fellesskap og nære relasjoner? Og: hvordan endrer offentlige iscenesettelser og representasjoner av intimitet det offentlige landskapet? La oss med denne himmelen over vårt paraplyprosjekt avlegge noen kortvisitter til de ulike prosjektenes 'work in progress', eller tekster i tilblivelse, ettersom vårt forskningsprosjekt er underveis, uavsluttet og ikke ennå på konklusjonsnivå.

Intimitet som transformerende kraft

Postdoktor Anne Lorentzen undersøker forskning om intimitet, kjønn og seksualitet i de nordiske kjønnsforskningstidsskriftene de siste årene, og er overrasket etter en gjennomgang av *Norsk tidsskrift for kjønnsforskning*: - Det er overraskende å se hvor mye norske intimitetsforskere har til felles. Tilsynelatende jobber man innenfor ulike leire, men utgangspunktet ser ut til å være det samme: løftet om intimiteten som en transformerende kraft. Stikkord er en rekonfigurering av fortellingen om den heteroseksuelle familien og den heteroseksuelle mannen, og en omorganisering av intimiteten i retning av et større mangfold av relasjoner, mener hun.

Når margin blir mainstream

PhD-stipendiat Unn Conradi Andersen undersøker hvorledes det pågår en kamp om den motoffentlige posisjonen i den norske offentligheten. Utgangspunktet for en av analysene (*Sosiologi i dag* 4/2010) er utdelingen av Fritt Ords Pris til Nina Karin Monsen 16. april 2009, og den massive debatten som oppsto i mediene. Nina Karin Monsen ble i denne debatten stadig referert til som representant for en marginalisert og opposisjonell stemme; en posisjon som sjelden får tilgang til mediene. Denne posisjonen har mye til felles med den motoffentlige posisjonen, som ofte står i et konfliktfylt forhold til mainstreammediene. Andersen stiller følgende

spørsmål: Har Monsen en slik motoffentlig rolle i debatten om felles ekteskapslov? Hvilke andre grupper inntar eventuelt de motoffentlige posisjonene i denne debatten? Analysen konkluderer med at det er vanskelig å få øye på en reell motoffentlig posisjon i debatten om ekteskapsinstitusjonen våren 2009. De ekteskapskritiske stemmene, som kunne inneha en reell motoffentlig posisjon, er brakt til taushet. Både homobevegelsen og Monsen trekker på den mektige offerdiskursen, en diskurs som kan synes å gi større retoriske og politiske gevinster enn den motoffentlige posisjonen.

Fra metro til retro

Fredrik Langeland holder også på med et PhD-prosjekt, med tittelen: *Fra metro til retro*. Maskuliniteter i norsk medieoffentlighet på 2000-tallet. Avhandlingen hans tematiserer representasjoner av hvite, heteroseksuelle maskuliniteter i norsk media og populærkultur. Han har et analytisk hovedfokus på tre diskursive felt som har vært sentrale for maskulinitetsidealer i denne aktuelle perioden: 'metroseksualitet, protestmaskulinitet, og en retro/militarisert maskulinitet'. Studien tar utgangspunkt i nærlesninger av spesifikke populærkulturelle fenomener, som leses inn i en bredere kulturell kontekst. Gjennom å analysere maskuliniteter i blant annet tv-programmer, magasiner og avisdebatter, antyder Langeland at idealene gjennom tiåret synes å ha endret karakter; fra det overskridende og potensielt destabiliserende, til det mer konservative og potensielt reaksjonære. Analysen av 'protestmaskulinitet' i den første episoden av Tv2 Zebras program *Manshow* (2006) blir av Langeland karakterisert som "maskulinitetens refleksive nostalgi", en smertefull lengsel etter fortidens maskulinitetsidealer, samtidig med en bevissthet om at dette bare kan uttrykkes gjennom ironi. *Manshow* blir analysert som et populærkulturelt fenomen med et innhold der tematikken lå tett opptil datidens kjønnspolitiske debatt.

Postdoktor Lin Prøitz skriver på en artikkel sammen med sosiolog Arnfinn Andersen om de stadig mer intime

forbindelsene mellom medieteknologier og selvet. Her oppstår det nye måter selvet kan iscenesette seg, og nye fortellinger om selvet. De nære forbindelsene mellom medieteknologiene og selvets teknologi innebærer også at den medierte offentligheten inngår nye og intime forbindelser med brukerne, subjektene eller borgerne. Denne utviklingen innebærer også økt ytringsfrihet og har ført til debatter om hvilke type ytringer som skal være tillatt i de nye digitale medieplattformene. Denne debatten knytter seg videre opp mot normative spørsmål omkring forskyvingene mellom det offentlige og det private. Diskusjonen og uenigheten gjelder særlig hvilke typer ytringer knyttet til intimt og seksuelt medborgerskap som er legitime.

Nye former for intimiteter

Prosjektlederne Jørgen Lorentzen og Wencke Mühleisen skriver for øyeblikket på en tekst som analyserer to nokså ulike samtidsromaner: Vigdis Hjorts *Hjulskift* (2006) og Geir Gullikssens *Tjuendedagen* (2009) som - alle åpenbare forskjeller til tross - begge kretser rundt sex og intimitet og det vi kan kalle for samtidens betingelser for nærhet og fellesskap. Hjorts roman legger til rette for en mulig utforskning av intimiteten *utenfor* seksualiteten. I romanen er det sex som leder til intimitet, intimitetsrefleksjoner og mulig kjærlighet og vennskap. Romanen følger altså ikke den romantiske tradisjon eller den moderne seksualitetsdiskursens konvensjonelle forløp, fra forelskelse, kjærlighet og intimitet til sex og samliv. De seksuelle handlingene er atskilt fra den tunge bær av å være essensiell og sannhetsbærende. På en interessant og paradoksal måte blir kjønnet både uviktig og vesentlig på samme tid. Kjønnet blir uviktig som en sosial forskjellskategori, men sentral som en erotisk, estetisk figur. Intimitet er ikke lenger kardinalveien til sex i denne romanen. Og intimitet er ikke først og fremst knyttet til det erotiske, men til det *sosiale og estetiske*.

Geir Gullikssens roman kan leses som et forsøk på å skrive frem en annerledes seksualitetsforståelse – en lystens generative kraft, som er infiltrert i, og likevel motsetter seg normaliseringsregimene i neoliberalismens samtid. Teksten ser ut til å utforske intimitet og seksualitet som ligger bortenfor det vi kan erfare med det språket vi har til rådighet i samtidens kultur. Sammenhengen mellom samfunnets styring og individets selvstyring som ett og samme prinsipp – og sammenhengen mellom det intime og det samfunnmessige – blir tydeliggjort i denne romanen. Tjuendedagen kan leses som en frustrasjon over de begrensningene en kultur fiksert

på binariteten mellom kjønn og mellom seksualiteter, utsetter individene for.

Et av spørsmålene som melder seg for oss under lesningen av Tjuendedagen og Hjulskift er hvorvidt individualiseringsteoretikerne (som f.eks Zygmunt Bauman, Ulrich Beck og Elisabeth Beck-Gernsheim) er blinde for at det foregår nyordninger og forhandlinger av fellesskap og former for intimitet, midt i neoliberalismens tid. Karakterene i både Hjulskift og Tjuendedagens har funnet former for tilhørighet og intimitet situert i hybride eller med Michel Foucaults term - "heterotope" rom - på terskler, midt mellom ulike og tilsynelatende motstridene imaginære og reelle rom og relasjonsformer.

Voila! Herved håper vi at vi har vekket lesernes interesse ved dette lille innblikk i et pågående prosjekts mangfoldige undersøkelser og spørsmål.

Forskningsprosjekter

- *Nye former for intimiteter*. Jørgen Lorentzen, STK, 2008-2012
- *Intimiteter: lykkens og mislykkelhetens estetikk*. Wencke Mühleisen, Universitetet i Stavanger 2008-2012
- *Seksualitet og intimitet i norsk/nordisk kjønns- og likestillingsforskning*. Anne Lorentzen, STK 2009-2012
- *Når margin blir mainstream. En studie av motoffentlighetens betydning og endringspotensial innenfor mainstream media*. Unn Conradi Andersen, STK 2009-2013
- *Gender, Sexuality and Intimacy in Autobiographical Digital Genres* Lin Prøitz, STK 2008-2012
- *Vennskap og parforhold i en heteronormativ kultur i endring*. Arnfinn Andersen, NKVTS, 2008-2012
- *Fra metro til retro. Maskuliniteter i norsk medieoffentlighet på 2000-tallet*. Fredrik Langeland, Universitetet i Stavanger 2008-2012

Veien videre

De foregående sidene gir et tverrsnitt av forskningen som for tiden pågår ved senteret. Men hva med fremtiden?

Av Jorunn Økland, senterleder, STK
jorunn.okland@stk.uio.no

Gamle og nye satsinger. I forbindelse med prosess faglig prioritering i 2008, måtte senteret redegjøre for hva som skulle være satsingsområdene og forskningstemaene de neste årene.¹ Det var begrensninger på hvor mange satsinger man kunne ha, derfor ble forskningen vår samlet rundt temaene: 1. Kjønn, minoriteter og medborgerskap 2. Kjønn og hverdagslivets modernisering 3. Kjønn og kanonkritikk 4. Likestillingsforskning.

I gjennomføringsplanen ble det redegjort for hvordan hver forskningsgruppe typisk ville ha en levetid på 4-5 år, og ville måtte fornyes i løpet av 2011-2012. Der er vi nå. STK har en god og solid organisasjon. Fra i høst har vi undervisningsprogrammer både på bachelor- og på master-nivå. Vi tilbyr dessuten doktorgradskurs i regi av den nyopprettede nasjonale forskerskolen i kjønnsforskning. Den største utfordringen for STK i årene som kommer er følgelig faglig fornyelse og en mer målrettet forskningsinnsats for at vi skal kunne beholde vår størrelse og slagkraft.

Hvorvidt fornyelsen vil innebære forlengelse av eksisterende satsinger eller etablering av nye satsinger vil komme an på hvor interessen og drivet finnes. Det vil også komme an på hvorvidt eksisterende forskningsgrupper greier å skaffe ny finansiering til prosjekter som ligger i forlengelsen av deres nåværende prosjekter.

I lys av våre ambisjoner, og ikke minst vårt mandat, som tilsier at vi skal være et tverrfaglig senter (det er jo begrunnelsen for at vi ligger utenfor fakultetsstrukturen) skulle vi jo ønske at vi dessuten fikk prosjekter innenfor fagfelt som i dag er dårligere representert ved senteret. Men det forutsetter selvsagt at det finnes forskere innen disse områdene som også ønsker å legge sine prosjekter til oss. Dette kan godt leses som en oppfordring og invitasjon.

I forbindelse med jubileet og dette nummeret av Bulletine har jeg kikket i en del gamle numre og i gamle dokumenter. Jeg ser da at STK i perioder har vært vertskap for ulike forskernetverk. Nettverksstrukturen gikk forut for etableringen av forskergrupper. En mulig modell er at vi i en periode går litt tilbake til nettverksmodellen for å knytte tettere kontakter til miljøer rundt på UiO, og for å utvikle nye prosjekter på litt lengre sikt. Det interessante er at vi det siste året har fått forespørsler om nettopp dette. Et nettverk for likestillingsforskning er allerede etablert, og vi har fått en forespørsel fra nettverket Gender, Body, Health² som fra og med 2012 sannsynligvis kommer til å flytte fra sentrum for genusstudier i Uppsala og få STK som hjem for en periode.

Teori vs. "materialitet". Mange har observert en ny vending fra teori til materialnærhet i kulturforskningen, inkludert kjønnsforskningen. Vi er alle "mikrohistorikere" nå, er det blitt sagt. Denne utviklingen passer STK godt: som Bjerrum Nielsen påpeker, har STK ikke vært utpreget teoridrivende, senteret har hatt sin styrke på andre områder. Men slik den nye vendingen ikke er en vending bort fra teori i og for seg, har heller ikke STK vært teorifjern: STK har neppe deltatt så sterkt innenfor en på forhånd definert internasjonal "feministisk teori"-diskurs. Men jeg tror at spennet som har vært ved senteret mellom queerforskere, mannsforskere og kvinneforskere i bredere forstand allikevel har vært teoriutviklende på nyere områder av kjønnsforskningen. Forskere ved STK har vært toneangivende innenfor det å introdusere maskulinitets- og queerteorier i Norge - samtidig som mangfoldet her har gjort det umulig å danne én "skole" på senteret.

Et senter for fremragende forskning?

I vår gjorde vi et forsøk på å samle krefter, ressurser og kunnskap med å utvikle en søknad om å få et senter for fremragende forskning (SFF) til STK. Allerede i evalueringsrapporten fra 2007 ble vi oppfordret til å utforske muligheten for å få en SFF, og 2011 var altså første mulighet.

I skrivende stund vet vi ikke en gang om vi går videre til neste runde. Men "samle og løfte" er en annen måte å tenke fornyelse på, enn kun videreføring av de enkelte satsingsområder og/eller etablering av nye områder. For STK som helhet har prosessen så langt nøret våre drømmer om hva vi kan få til om vi satser sammen som miljø. I likhet med hvordan Bjerrum Nielsen karakteriserer STKs drift generelt i sitt innlegg i dette Bulletines historiske del, har også SFF-prosessen så langt vært åpen for diskusjon og innspill, men hele tiden med en tydelighet på hvor valgene og beslutningene tas. Prosessen har forhåpentligvis en timeglassfasong: vid og bred i begynnelsen, en flaskehals midt på (der vi fortsatt er) der fokuset og søknadsteksten utarbeides, og så forhåpentligvis en utvidelse igjen hvis vi får tilslag.

Om vi ikke skulle gå videre, har uansett prosessen vært dannende, bevisstgjørende og formende: Det er blitt litt klarere hvor lista ligger, og litt tydeligere for flere hva som kreves om vi skal konkurrere på toppnivå. Dessuten har prosessen rundt SFF-søknaden forhåpentligvis hatt noen gevinster i seg selv i form av at forskere som har foreslått enkeltprosjekter inn i en felles pool har fått tenkt på hva de kan bidra med i større og bredere sammenhenger - kanskje til og med fått strekt sine innsikter videre. Undertegnede har i alle fall lært svært mye bare av første runde - både av teknisk og innholdsmessig art. Så får vi bare krysse fingrene.

Noter

- ¹ http://www.uio.no/for-ansatte/organisasjon/strategi/fagprioritering/gjennomforingsplan_stk.pdf
- ² <http://www.genna.gender.uu.se/themes/bodyembodiment/nordic-network-gender-body-and-health/>

Coming and Going - A Selection of Visiting Scholars

STK enjoys a large national and international network through the many highly qualified visiting scholars. They have come from all parts of the world. Here we have interviewed a small selection of our friends, asking what it is like to be a visiting scholar at STK.

By Ingeborg W. Ovesen, postdoc, STK
i.w.ovesen@stk.uio.no

Foto: Heidi Elisabeth Sandnes, Kilden.

Barrie Thorne, Professor of Gender Studies and Sociology at the University of California, Berkeley

1. When did you stay at STK and for how long?
2. Why did you come to STK?
3. What exactly did you do here?

I've been in residence at STK in two capacities: I spent the month of May 2003 at STK, thanks to Harriet Bjerrum Nielsen, who helped me apply for a Social Scientist Visiting Fellowship from the Norwegian Research Council. While at STK, I worked on articles based on collaborative ethnographic research in a

school in Oakland, California. I also gave a talk on immigration, social class, and varied ways of raising children in Oakland, at an STK conference on changing constructions of motherhood and fatherhood, comparing Nordic Countries and the U.S.

In 2009 and 2010 I served as a Professor II at STK, invited by Harriet Bjerrum Nielsen and funded through her research project on Growing Up in a Gender Equality Era. During a total of five visits of one to two weeks each, I gave workshops on ethnographic research practices and on processes of racialization in schools; and talks on children's experiences and management of family shame, and on the "7-Up" film series and different ways of inhabiting time. My main contribution was to work with Research Fellows, Ingunn Eriksen, Helene Godø, and Stian Overå, as they developed and carried through their ethnographic research with girls and boys in ethnically diverse schools in Oslo.

4. What was it like being here?

STK is one of the best work environments I have ever experienced. It's physically pleasant – even restful – with a wonderful staff and interesting colleagues; lunches and weekly group sharing, and other practices that sustain a sense of community; a rich program of intellectual events; and amenities like well-equipped offices, a fully outfitted kitchen, and journals available for browsing. STK provides a quality of daily life unusual in U.S. research centers!

5. Why do we need gender studies?

Because women's equality has not been fully realized, certainly not in the U.S., but also in Norway. And because social injustices related to gender are deeply entangled with other types of inequality related to sexuality, social class, racism, religion, homophobia, age, disability, and global divides. Current efforts to study these entanglements (or "intersectionalities"), from transnational perspectives have strengthened gender research and its relevance to political action. There is much to be done!

Alison M. Jaggar, College Professor of Distinction in Philosophy and Women and Gender Studies, University of Colorado

1. When did you stay at STK and for how long?

I stayed at UiO for six weeks in 1995.

2. Why did you come to STK?

I was invited by Drude von der Fehr and Fride Eeg-Henriksen. The invitation was a joint invitation from

the Philosophy Department (Phil Dept) and the Centre, so I stayed six weeks in Oslo, spending three weeks at the Phil Dept and three weeks at the Centre. At the Phil Dept I gave several lectures on feminist moral epistemology, developing feminist critiques of the methodologies of philosophers such as Rawls, Walzer, Habermas, Nussbaum, and also of the ethics of care. While staying at the Centre I had time to work with my own project.

3. What exactly did you do here?

I was working on a book, which at that time I imagined would be a feminist version of discourse ethics. I did not finish the book, partly because I lost confidence, worrying that my approach was too Eurocentric, and partly because my interests turned towards global gender justice. However, now I have picked up the project again, with fresh ideas inspired by the work of Theresa Tobin of University of Milwaukee. Theresa is my former student and now we are co-authoring a much improved version of the book with the tentative title, *Undisciplining Moral Epistemology*. Theresa Tobin and I have been coming to Oslo regularly the last years as guest-researchers at CSMN writing on this joint book project.

4. What was it like being here?

Well in 1995 there wasn't a lot going on at the Centre, perhaps partly because I came rather late in the year. However I enjoyed the space and very much appreciated the opportunity to concentrate on my research. I feel gratitude and was happy to be here. I also remember a nice party at Fride's house where I first met Vandana Shiva, who I think had been a regular visitor to the Centre in previous years.

5 In your book Just Methods (2008) you say that what today is called gender studies in your opinion is properly called feminist studies. Can you elaborate a bit on this?

All knowledge is from a perspective and incorporates values, though the values are often unrecognized or unacknowledged. If we call our discipline "women's" or "gender studies," this suggests that we have a distinct object of study, namely women and/or gender relations. But these "objects" can and often have been studied from perspectives that are not feminist, i.e., that do not investigate those aspects of gender relations or of writing about women and/or gender that may be unjust. Non-feminist scholarship may unwittingly or even deliberately legitimate or reinforce gender injustice. (Of course, gender injustice, may also include injustice to men or those culturally constructed as "masculine".)

Feminists are committed to ending gender injustice. This does not mean exhorting individuals to behave in more "politically correct" ways, though I agree that the so-called personal choices should be made responsible, because they often have some political aspects. However, feminism is primarily about social transformation. Ending gender injustice means changing the limited ranges of options socially available to those constructed as masculine and feminine. There are many ways of interrogating gendered social norms. It can be done even in a discipline as abstract as philosophy. In my view, calling our scholarship "feminist" describes it more aptly and does not restrict us to a limited range of objects of study. Feminist questions may be asked about all aspects of life and about most academic disciplines. I think feminist

perspectives should be at the heart of the universities, infusing all disciplines, such as philosophy, anthropology, physics. Feminist studies ought to be everywhere, not marginalized at the edges of campuses.

Foto: Beret Bråten

Anka Ryall, førsteamanuensis, KVINNFORSK, Universitetet i Tromsø

1. Når var du ved STK og hvor lenge var du her?

Jeg hadde kontor plass på STK (eller Senter for kvinne- og kjønnsforskning som det da het) i ett akademisk år, høsten 1997 og våren 1998.

2. Hvorfor kom du til STK?

Jeg hadde forskningstermin fra Universitetet i Tromsø og følte behov for et sted å arbeide mest mulig uavbrutt, men i en relevant kontekst, og uten å forlate landet.

3. Hva gjorde du her?

Jeg begynte på en bok om reiselitteratur av kvinner, *Odyssevs i skjort*. Det tok mange år å fullføre den, men perioden på Senteret la grunnlaget.

4. Hvordan var det å være her?

Det var et fantastisk sted å være! Til å begynne med vegret jeg meg fra å delta på daglige lunsjer og ukentlige lunsjmøter, men etter hvert ble fellesskapet og jevnlig diskusjoner med de andre på Senteret en ren nødvendighet. Returen til hverdagen i Tromsø og mer sporadisk og tilfeldig kontakt med kolleger var en nedtur.

5. Lærte du noe ved å være her?

Jeg lærte mest av de ukentlige lunsjmøtene. Sannsynligvis fikk jeg mange viktige faglige impulser, men i ettertid har jeg tenkt mest på betydningen av å både måtte rapportere om egen fremdrift og forholde meg til de andres rapporter. Tilbakemeldingene jeg fikk var av stor betydning, spesielt hvis jeg følte at jeg sto fast. I tillegg lærte jeg mye av å høre om hva andre strevde med, og hvordan de taklet ulike utfordringer.

6. Det synes som om interessen for feministiske klassikere som Mary Wollstonecraft, Virginia Woolf og Simone de Beauvoir er økende. Hva tror du er forklaringen på dette?

Disse tre tilhører de viktigste kildene vi har som kjønnsforskere. Ikke bare har de lagt grunnlaget for det vi holder på med i dag, de er også en kontinuerlig stimulans til nytenkning. Hver generasjon leser dem på sin egen måte. Jeg holder på å avslutte en bok om Wolfs forfatterskap og har blitt slått av hvor annerledes jeg oppfatter henne nå enn for over tretti år siden, da

jeg leste henne for første gang. Faktisk opplever jeg henne som *mer* relevant, og jeg har spesielt blitt opptatt av bøkene fra siste halvdel av 1930-tallet, *The Years*, *Three Guineas* og *Between the Acts*. De ble skrevet i forvisning om at mye av det hun og hennes samtidige hadde kjempet frem var i ferd med å bli utradert. Likevel holdt hun fast på nødvendigheten av å fortsette 'tankens kamp'.

Ingrid Fuglestad,
førsteamanuensis, IAKH,
Arkeologiseksjonen, Universitetet
i Oslo

1. Hvorfor kom du til STK?

Våren 2010 lyste Senteret ut gjestestipendiatstillinger som innebærer ett semesters opphold på STK. Alle fast vitenskapelig ansatte ved Det humanistiske fakultetet hadde adgang til å søke. Jeg har teoretisk interesse i kropp og kjønn, interesserer meg for kjønnsordninger i fortiden og har

dessuten utformet og undervist emnet "Kjønn og arkeologi" ved IAKH. Dette var bakgrunnen for at jeg søkte stipendet. Jeg ble utrolig glad da det viste seg at jeg var en av to utvalgte.

2. Hvilke forventninger hadde du?

Å bli tildelt dette semesteret oppfattet jeg som en gave, et stort privilegium. Jeg er arkeolog, og mange oppfatter arkeologi som sært og noe som har med en veldig fjern fortid å gjøre - hvilket det jo har. Men arkeologi er et humanistisk fag som henter relevans i alle livets fasetter. En ting er at fortiden vår representerer gitte oppfatninger og praksiser omkring kjønn, noe annet er at mennesket som sådan alltid vil danne bakgrunn for fortolkningene.

3. Hva gjorde du her?

Den viktigste oppgaven har vært å lage opplegg til et tverrfaglig forskerkurs for humanister omkring slektskap og kjønn i før-moderne samfunn. I forskerkurset skal vi ta utgangspunkt i Lévi-Strauss' teorier om slektskap og gavebytte. Innenfor gavebytte- og slektskapsteori er flyt av ekteskapspartnere mellom slekter et grunntema. Lévi-Strauss insisterer på at det alltid er menn som bytter kvinner seg i mellom, og dette uavhengig av hvorvidt det er snakk om patrilineær eller matrilineær arverekkefølge. Hans teoretiske byggverk er dypt facinerende og har en enorm forklaringskraft enten vi diskuterer steinaldersamfunn, europeiske kongehus eller giftemål og slektskap i vårt flerkulturelle samfunn. Men Lévi-Strauss' insistering på at det alltid er kvinner som 'gis bort' eller 'mottas' på vegne av mannlige slektsmedlemmer er også provoserende og direkte feil, sett både fra et nyere sosialantropologisk perspektiv, såvel

som et feministisk. På kurset vil vi diskutere Lévi-Strauss' forklaringskraft, den senere kritikken, og hvordan han eventuelt vil kunne anvendes.

4. Hvordan er det å være på STK?

Det er selvsagt veldig hyggelig. Her opplever jeg en blanding av faglig seriøsitet med menneskelig raushet.

5. Lærte du noe her?

Selvsagt! Jeg lærer først og fremst noe om bredden innen kjønnsforskning i og med at STK er et tverrfaglig senter. En måte å lære på er å spørre folk om deres forskning. En annen vei til læring er internseminarene på torsdager, hvor ansatte presenterer prosjektene sine. Alle bidrag har vært engasjerende. Og igjen opplever jeg at STK-miljøet er et åpent miljø, og et sted med gode rammer for både kommunikasjon, konsensus, men også uenighet.

6. Hvilken rolle spiller kjønnsforskning innen arkeologi?

Kjønn har en forholdsvis stor plass i arkeologifaget. Interessen for kjønn kom til på slutten av 70- og begynnelsen av 80-tallet og handlet om kvinnelige forskeres posisjon i faget, men like mye om et første fokus på at forhistorien også besto av kvinner. Forskere hadde til da forholdt seg til en forhistorie bestående av menn. Nå ble man opptatt av å løfte fram at fortiden også var befolket av kvinner, og dessuten også av barn. Dette 'add-women-and-stir'-perspektivet har senere blitt kritisert som overflattisk, men var helt klart en viktig inngang til studiet av kjønn, og med dette et fokus på at mannen også er og var et kjønn vesen. Kjønn i arkeologi handler nå om å avdekke kjønnsordninger i forhistorien - dvs. hvordan kjønn inngår i arbeidsdeling og sosial identitet, og

om hvordan kjønn ideologisk sett kan være et grunnleggende kategoriserende prinsipp. Ellers avspeiler arkeologers tilnærming til kjønn de allmenne strømningene, som for eksempel fokuset på kropp og seksualitet i tillegg til forståelsen kjønn som noe man først og fremst gjør, og mindre som noe man er. I dag er kjønn i arkeologi - det som på engelsk omtales som "gender archaeology" eller "archaeologies of gender" - en mer eller mindre etablert gren av faget. Noen vil mene at kjønnspektivet nå utgjør mainstream arkeologi. Men akkurat hvor etablert og selvfølgelig kjønnspektivet er, er det svært delte meninger om.

Michael Kimmel, SUNY Distinguished Professor, Department of Sociology, SUNY at Stony Brook, New York

1. When did you stay at STK and for how long?

Summer, 2005, various one-month stays in 2004, 2006, and 2010.

2. Why did you come to STK?

To participate in cross-cultural exchange, to present my work, to work with various scholars and supervise some PhD student research.

3. What exactly did you do here?

Wrote a book chapter, delivered a seminar, delivered some lectures in classes, met with students and supervised several projects.

4. What was it like being here?

Amazingly congenial, very supportive. The biggest surprise was how collegial and congenial the atmosphere is.

5. As you say in your book Guyland (2008) the study of men and masculinities is a relatively new subfield of the study of "gender". According to you, how has this changed the field of gender studies?

I think it is now the case that "gender" is no longer synonymous with "women". The success of "masculinity studies" means that we really are discussing gender, and that men have to be part of that conversation. Supporting men as investigators and researchers, and supporting research on masculinity, places STK in the forefront of that project.

Postdoc fellow Vera Tripodi
visiting from Rome Italy. Presently
at Facultat de Filosofia, Universtat
de Barcelona, Spain.

1. When did you stay at STK and for how long?

I had the opportunity of visiting the STK Group as Post-Doctoral Research Fellow

– Yggdrasil (young guest and doctoral researchers' annual scholarship for investigation and learning in Norway) from September 2009 to June 2010.

2. *Why did you come to STK?*

Because STK is a leader in the European Research Area thanks to the competencies of its research scientists, who study a wide range of phenomena, and play a central role in increasing knowledge. Furthermore, as it is known, gender research in Norway has traditionally been strong on subjects such as the gender equality and is considered to be one of the most gender equal countries in the world. Therefore, working in a significantly geographical different environment from one in which I have worked before (Italy,) was for me also an intercultural working experience.

3. *What exactly did you do here?*

Mostly I've focused on my interests in the metaphysics of gender (and in the metaphysical underpinnings of biological and social categories broadly understood), developing a project dealing with the question: do gender categories exist because we recognize real distinctions in the world or because we agree to use gender terms while assigning to their categorical force? This work led to some papers which I presented at several conferences and a book on philosophy and sexuality (published in January 2011). Also, I took part in the regular meetings of the "Gender-critical Engagements with Canonicity" seminar. I regularly met with Professor Økland's Group, to discuss my work and to present and discuss relevant articles taken from the most recent literature. Moreover, I took part in all the activities and events organized by STK, such as seminars and

workshops. These activities represented an opportunity to confront my own ideas and opinions with young or the more experienced researchers at an international dimension and in an interdisciplinary perspective.

4. *What was it like being here?*

I moved to Norway in September 2009 and I had a warm welcome at STK. They offered me help with local administration, supported me to obtain permits and accommodation. At the beginning of my stay in Oslo, I had some difficulties with the dark and cold Norwegian weather that did not suit me at all. But, fortunately, my colleagues were very friendly and sociable. In particular, I had very good memories of the time spent with the wonderful colleague I was sharing the office with, Greta Gober. Her welcoming attitude towards people contributed a lot to make my work at STK comfortable. Also, what I appreciated most at STK was the possibility of working in a very women-friendly context. This was quite important to me. Actually, my previous work-experience in academia was in very unfair-gender departments where I often felt unable to speak in a workshop or not "made" for philosophy and had troubles participating in a philosophical discussion or performing well in a talk.

5. *Did you learn something here?*

I had the opportunity to get acquainted with more philosophical ways of studying gender. At STK, I've improved my capacities in analyzing and managing with literature taken from different fields of research. More specifically, it was quite important to discuss both with philosophers and sociologists and creating correspond-

and interactions among the two fields. This gave me the opportunity to pursue my results from a more empirical perspective and to provide my own explanation and framework for the use of gender categories in language and communication. Indeed, the training provided by STK and by its connections with other European departments has contributed to add empirical and complementary scientific competencies to my career.

6. *What is the status of gender studies in Italy?*

There is still a huge debate in Italy about the opportunity to introduce specific gender studies curricula and to achieve some kind of institutionalization. I did not have a direct experience in this field in Italy since I worked only in Philosophy Departments when I was living there and I left my country seven years ago. But, it seems to me that an increasing number of students and researchers are currently interested in developing a women and gender studies approach within the university. Also, important public universities are trying to offer to students, in addition to the normal curriculum, interdisciplinary initiatives, seminars, conferences on gender and sexuality. Actually, several women and gender studies centers were created. There are some strongly interdisciplinary centers, like the CIRSD (Women and Gender Studies Interdisciplinary Centre) founded in 1990 at the University of Torino, or the research group of historians, anthropologists and sociologists that organize a PhD program on the "history of women and of gender identity" at the 'Università Orientale' of Napoli. Also, there are

permanent seminars and groups, such as "Diotima" at the University of Verona. Of course, the situation in Italy is complicated by the political-institutional framework and women are seriously under-represented in academia. So, *there's still lots of work to do*. But, indeed, the gender perspective is increasingly present in Italy, especially

**Christel Stormhøj,
førsteamanuensis, Institutt for
samfund og globalisering, køn,
kropp og hverdagsliv, Roskilde
Universitet, Danmark.**

1. *Når var du ved STK og hva gjorde du her?*

Mit første bekendtskab med Senter for tverrfaglig kjønnsforskning (STK) stiftede jeg for 22 år siden. I 1989 havde jeg i en seks måneders periode kontorplads ved det daværende Senter for kvindeforskning, der havde til huse i en villa tæt på Blindern. Samtidigt var jeg tilknyttet Institut for Pedagogik, hvor jeg fulgte et teoriseminar om køn, ungdom og modernitet. Under mit ophold arbejdede jeg på min magisterafhandling, der drejede sig om identitetsskabelse i krydsningsfeltet mellem køn, klasse og alder, og som anlagde dels et modernitetsteoretisk, dels et psykodynamisk perspektiv på identitet. Medens danske kvindeforskningsmiljøer i slutningen af 1980'erne/begyndelsen af 1990'erne var optaget af næsten rene teoretiske problemstillinger, blev jeg på Senteret i Oslo vedvarende spurgt om de politiske implikationer af min forskning. Her ville man have bud på potentielle politiske tiltag til forbedring af kvinders og pigers samfundsmæssige position, medens

jeg interesserede mig for at undersøge 'esoteriske' fænomener som identitet, kultur og modernitet. Trods denne forskningspolitiske og -kulturelle forskel - der såvel dengang som nu kan ses i sammenhæng med nationale forskelle - er en stærkere kobling mellem kvinde-/kønnsforskning, statsfeminisme og venstrebevægelse i Norge end tilfældet er i Danmark - er bekendtskabsforholdet mellem STK og mig ikke blevet kølnet med årene. Snarere tværtimod. Personlige og faglige bånd er blevet vedligeholdt og til stadighed udbygget. Med jævne mellemrum har jeg været på Senteret for at deltage i seminarer og forskningsnetværk samt været inviteret som keynote speaker på nationale forskerkurser i kønsforskning. Ligeledes er forskere fra STK blevet inddraget i seminarer og publikationer i Danmark på min foranledning.

2. *Hvordan var det å være på STK?*

Igen i 2008 var jeg tilbage på STK som gæsteforsker i en måned, hvor jeg arbejdede med problemstillinger i relation til køn, religion, medborgerskab og social retfærdighed. Arbejdet har senere resulteret i flere artikler. STK er med sin tværdisciplinære orientering, mange paraplyprojekter og involvering i international forskning et ganske inspirerende og stimulerende forskningsmiljø at være i. I en tværfaglig sammenhæng bliver man konstant udfordret på sin egen vante faglighed, stillet til regnskab for dens indforståetheder, blinde pletter og evidente begrebsvokabularium. Man må forklare sig og begrunde samtidig med at man får en masse forærende: indsigt i alternative måder at anskue et forskningsproblem på og dermed nye perspektiver på egen forskning.

Bedømt fra en ekstern position er STK et inkluderende forskningsmiljø. Der er ugentlige frokost-/husmøder, hvor alle informerer om igangværende aktiviteter, drøfter fælles anliggender, lader publikationer cirkulere til gensidig information og indbyrdes anerkendelse samt livlig snak henover frokostbordet. Litteratur er let tilgængelig fra såvel det lokale som det centrale bibliotek, og om end alle har travlt, er der mulighed for at arrangere informelle samtaler med centerets forskere. Jeg regner bestemt med at vende tilbage.

3. *Kan du fortelle litt om hvordan det står til med kjønnsforskningen i Danmark, eventuelt forskjellen mellom norsk og dansk kjønnsforskning?*

Der er slående forskelle mellem norsk og dansk kønsforskning. Det, i sammenligning med Danmark, stærkere statsfeministiske projekt i Norge, har utvivlsomt bidraget til at kønsforskning samt ligestillingsforskning har langt højere forskningspolitisk prioritet i Norge, og at der som følger heraf tilflyder kønsforskere betydeligt flere økonomisk midler samt anerkendelse end tilfældet er i Danmark. At dansk kønsforskning er under-prioriteret og -finansieret, og at danske kønsforskere ikke i nævneværdig grad er politisk dagsordensættende betyder omvendt også, at vi ikke har oplevet et backlash og en mediehetz af den kaliber, som norske kønsforskere har været vidner til gennem den seneste tid.

En smak av Blindern - slik det bør være

Vi, KA, Frida, Malin og Ane, har som verdens heldigste masterstudenter, hatt kontor plass på Senter for tverrfaglige kjønnsforskning studieåret 2010/2011. Det var her vi skulle avslutte våre lange og tidvis krokete ”studieløp”; dypt begravd i masteroppgaver i sosiologi, medievitenskap og statsvitenskap, der temaet er kjønn, likestilling og feminisme.

STK skulle vise seg å være den perfekte avrundingen på Blinderns studenttilværelse. Da vi kom hit gikk vi fra å være en av tusenvis studenter på Humanistisk og Samfunnsvitenskapelig fakultet, til å bli en del av et svært berikende forskningsmiljø.

Det har vært viktig og lærerikt å dele kontor med andre studenter som er interessert i temaer relatert til kjønn. Her har vi funnet mye støtte for vårt eget interessefelt og gode råd på vanskelige dager. På STK har vi ikke bare fått tilgang til egne store skrivebord med tilhørende stasjonære pc-er – vi har også fått lov til å delta i et levende og hektisk forskningsmiljø. Det er nok ikke flust av steder hvor ”kjønn” i en eller annen form er i sentrum. Vi har derfor opplevd STK som et mekka for kjønnsforskning, hvor det bugner over av kunnskap om, og entusiasme for, vårt spesifikke interesseområde.

Et inspirerende arbeidsmiljø

Veien til en ferdigskrevet masteroppgave er preget av tvil, usikkerhet, makrell-i-tomat, skrivesperre og pulverkaffe. Men for oss har prosessen like mye vært preget av inspirerende diskusjoner og lett tilgjengelig fagkompetanse (i form av bøker, tidsskrifter og samtaler med STKs ansatte). Mens våre studiekamerater har sittet i trange lesesaler med egenfinansierte laptopper og lite kontakt med de faglige ansatte, har vi blitt inkludert i det faglige og sosiale miljøet. Torsdagslunsjene, der forskere ved STK presenterer og diskuterer sin nyeste forskning, har vært vårt ansvarsområde. Dette har gitt oss god erfaring i presentasjonsteknikk, organisering og ordstyrerrollen – både på norsk og engelsk. Gjennom torsdagslunsjene har vi også lært mye om forskningsprosesser, dilemmaer og metodiske overveielser. Vi har samtidig erfart at selv de dyktigste forskere er mennesker, som både kan kjenne på høye prestasjonsforventninger, og som tidvis er virrete og ukoordinerte. Det er godt å se at selv ”de beste i blant oss” er mennesker på godt og vondt, og som vet at de da kan lene seg på verdens beste administrative stab.

Som masterstudenter på STK har vi også fått den unike muligheten til å være en del av en forskningsgruppe bestående av professorer, forskere og stipendiater. Her har

vi blitt behandlet som likeverdige ved at våre synspunkter har blitt lyttet til og tatt alvorlig. Vi har også fått en unik mulighet til å presentere vårt eget arbeid for gruppen, og fått seriøse tilbakemeldinger som har kommet godt med i vår egen skriveprosess. Muligheten til å være en del av en slik forskningsgruppe har også økt vår innsikt knyttet til hvordan forskning foregår. Og det har styrket vår kunnskap om kjønnsforskning, både teoretisk, metodologisk og empirisk.

Flat struktur

En av de aller beste opplevelsene fra dette året, er å få være del av en flat struktur (i akademia!). Akademiske tituleringer blir i det sosiale fellesskapet på STK skjøvet i bakgrunnen for et menneskesyn der alle er like viktige. Derfor mistet vi, som de halvstuderte røverne vi er, kjapt den engstelige magesfølelsen som ofte kommer i akademiske sirkler. Våre meninger, synspunkter og faglige problemstillinger blir ansett som relevante og viktige – kanskje nettopp fordi vi representerer noe annet enn den erfarne forskerstemmen (noe vi velger å tolke som epistemologi i praksis?)

Har vi blitt hjernevaska?

I motsetning til det inntrykket media har forfektet, er ikke ”STKere” en ensrettet gruppe hvor alle har samme visjoner og oppfatninger. Sjelden har vi sett at det forventes så mye selvrefleksjon og forklaring til forskningsmessige avveininger. STK er også en svært seriøs arbeidsplass, som både står rakrygget når det stormer, men som også går seg selv etter i sømmene for å bli enda bedre. Spørsmål som *hvorfor? hvordan? hva om?* er dagligdags kost i forskningssammenheng. Dette har våre masteroppgaver hatt godt av. Ved å hele tiden ettergå avveininger og konfrontere ”tatt-for-gitt-heter” har vi blitt bedre kjent med oss selv som vitenskapelige fortolkere.

Takk for oss!

MASTERSTUDINENE 2010/20121
Karen Amdam, Ane Lindholt, Malin Vik
og Frida Nemi Sterner Orupabo

Om Churchill og bachelor i tverrfaglige kjønnsstudier

I sin tid som britisk statsminister fikk Winston Churchill en noe uvanlig beskjed da han tok sitt daglige bad. En urolig assistent kunne fortelle at en av de mer kjente parlamentsmedlemmene for det konservative partiet hadde blitt tatt med buksene nede. Saken var nå å lese på trykk i alle de store avisene. Parlamentsmedlemmet hadde kvelden før hatt samkvem med en av de mannlige parlamentsvaktene ute i buskene.

I går kveld? spurte Churchill.

Ja, statsminister. I går kveld, svarte assistenten.

Det var veldig kaldt i går, var det ikke det? undret Churchill.

Assistenten ble litt overrasket over spørsmålet, men svarte pliktskyldig.

Ja, det stemmer. Jeg tror det til og med det var minusgrader.

Churchill tenkte seg om før han sa:

Det gjør meg stolt av å være britisk!

Denne gjengivelsen illustrerer overraskende nok noe av det jeg har lært som bachelorstudent ved STK. Jeg kan se historien i sammenheng med forskjellige kjønnsuttrykk, maskulinitetsidealer og brytningspunkter mellom kjønn og klasse. Jeg tror det er få andre studier som gir en slik innføring i spennende teoretiske tilnæringer til hverdagsituasjoner.

Når jeg forteller folk hva jeg har studert er det generelt to måter jeg blir møtt på. Den ene er litt forsiktig. Flere lurar på hva disse rare kjønnsgeiene er, som attpåtil er tverrfaglige. Noen få tror det er en retning innenfor medisin. De fleste blir likevel interessert. De lurar på hva jeg har lært.

Det er litt vanskelig å forklare. De mange feministiske teoriene som du lærer om gjennom å være student på STK er ikke det letteste å snakke om på fest. Begreper som det heteronormative tokjønnsystemet kan være litt uhåndterlige i dagligtalen. Men jeg synes jeg har funnet en fin måte å forklare det på. Det tre år med tverrfaglige kjønnsstudier har gitt meg er en ny måte å se verden på.

Jeg har fått kjønns-, seksualitets- og maktbriller som jeg kan bruke til å se samfunnet rundt meg.

Du får en unik kompetanse av å studere tverrfaglige kjønnsstudier. Selv hadde jeg fagfordypning i sosiologi. Jeg er sikker på at ingen av de jeg studerte sosiologi med har fått et så godt innblikk i andre disipliner som det jeg har fått gjennom gruppearbeid med blant annet antropologi-, filosofi- og pedagogikkstudenter.

Det er mange som åpner øynene for nye ideer og perspektiver gjennom å ta fag ved STK. En person jeg tok et emne sammen med ble etterhvert overbevist om

at det heterofile samlivet per definisjon var kvinneundertrykkende. Det eneste svaret på dette var å leve skeivt. Slike omdefinierende øyeblikk i livet får man ikke på en økonomiforelesning, for å si det sånn.

Selv er jeg ferdig med bachelorgraden min ved STK. I løpet av tre år har jeg fått nye perspektiver, impulser og ideer. Når noen spør meg om jeg kan anbefale tverrfaglige kjønnsstudier snubler jeg nesten i ordene for å få dem ut fort nok. Selvfølgelig kan jeg det! Av og til forteller noen meg at de har tenkt å starte, eller allerede har begynt. Da blunker jeg og smiler lurt.

Gabriel Steinsbekk,TKS bachelor

Sir Winston Churchill her sammen med David Lloyd George i London.

Scenpix: Topfoto

Do we need a Feminist Society at the UiO?

Les Féministes is a new political student society at the University of Oslo. Brought to life by both regular and exchange students as an attempt to fill up the feminist gap in the student environment at Blindern. The fundamental aim of the society is to construct an arena for public debates and sharing experiences and thoughts on feminism.

By Barbara Trojanowska and Beate H. Mikkelsen, Les Féministes

The frightening exam on feminist theories...

The idea to start up a feminist society came from students at one of the STK courses. We felt extremely unprepared for the exam on feminist theories and therefore decided to study together. There were just five of us from different countries. No Norwegians at all at the time! We had lots of heated debates over the few evenings we spent together, and there were some frustrations as well as we were trying to understand Lucy Irigaray, Julia Kristeva and other postmodern feminist authors. But after all, we enjoyed the discussions a lot, and surprisingly most of us did very well at the exam!

Not just "hen parties"

This was in the autumn of 2010. After the exam we managed to meet two or three times, but it was fairly difficult as some of us finished our exchange programmes and left Oslo. Those who stayed on had part-time jobs beside the studies and were too busy for "hen parties". We definitely needed a more organized structure.

Looking for a platform on which feminist themes could be raised, we checked out different student societies at the UiO. To our surprise, it turned out that there was no society dealing primarily with feminism! (Not to mention a political society working in English...) It was really strange. Some of us came to Oslo to study gender courses because our home universities did not offer the variety of them. And then it turned out that at the biggest university in Norway there was no organized place where you could talk about feminism after hours... Feminism seemed to be rather weak in the student environment. We decided to fill the gap.

Les Féministes

The work to establish a feminist society started at the end of January 2011. Some people were ignoring our e-mails, but

in general we got a lot of support and some enthusiasm too, which was extremely important in the beginning (many thanks to the Center for Gender Research and especially to Jorunn Økland and madeleine kennedy-macfoy). In March we already got a name Les Féministes, and statues, and were formally registered at the UiO. Also, some Norwegians joined our group. We spent the rest of the spring semester trying to find "our way", which was not easy as we differed very much in our ideas, backgrounds and plans regarding the society.

Taking a step further – coming out!

Finally, we recognized great assets in our differences. We decided to work both internally and externally. The regular meetings of the society are held twice a month (usually on Thursday evenings). At times the meetings are more formal and take place at the university. But we also go to the cinema or to art exhibitions from time to time and afterwards we discuss what we have seen in the context of feminism, bearing up at the same time. Last semester we even had a feminist picnic!

Apart from these meetings we still feel a need to articulate feminism more broadly at Blindern. Therefore, we are currently working on our first external project and campaign "Coming out" which aims to encourage young people to come out as feminists. The project got financial support from both the European Commission and the University and will involve three events: a screening of the controversial film by Catherine Breillat, *Anatomy of Hell*, a lecture on queerstudies and a concert with girls' bands.

We need your voice

We invite all the people interested in feminist and queer issues to join us – both at our external events, but first and foremost at our regular meetings. We need more feminist voices!

Klipp fra Bulletine

Bulletine ble startet som et "informasjonsbrev" fra det nye Senter for kvinneforskning og kom med sitt første nummer i 1987. At det ble hetende Bulletine var et resultat av en navnekonkurranse, vunnet av Jan Brage Gundersen, opplyses det i nummer 1/1987. Og han blir "som seg hør og bør belønnet med bokpremien *Høyfjell og villmark*". Premievalget begrunnes ikke.

Samtidig opplyses at Iris er valgt til "vårt nye emblem". Iris er en gresk kvinneskikkelse; "budbringeren mellom himmel og jord". Forslagsstiller var Grete Starheim. Det opplyses ikke hvorvidt hun ble premiært. Men Iris "den fotrappet gudinnen" er visualisert av Finn Graff (se forsiden).

Bulletine hadde de første årene en smule problemer med finansieringen. I nummer 1/1988 tas det tak i problemet, ved iverksetting av "frivillig kronerulling": "Bidrar alle våre 800 abonnenter med kr. 50 hver, får vi dekket produksjonsutgiftene til 2. nummer av bladet."

"Det er kanskje banalt å si det – men vi legger stor vekt på at folk med kontor plass ved Senteret spiser lunsj sammen til daglig. Den daglige småprat er viktig!"
Daglig leder Fride Eeg-Henriksen i en artikkel der hovedfokus er arbeidsmiljø og arbeidsforhold på Universitetet, nr. 1/1989.

"Den første kvinnesaken var en damesak, og de første kvinnene til å innta universitetet var damer."
Britt Berggreen om den første kvinnesaksbølgen, i nummer 2/1992.

"Senter for kvinneforskning planlegger å holde et seminar til høsten om 'Kroppen som informasjonssystem – en vei til ny kunnskap om kvinners helse'. Det er ment som et tverrfaglig tankeverksted."

Drude van der Fehr og Ulla-Britt Lillaas om Senterets seminarprogram i nummer 1/1993. "Tverrfaglig tankeverksted" er muligens et begrep for norske ordbøker?

"(...) vi har ikke kapasitet til å administrere abonnementsordning." om Bulletine i nummer 1/1993.

"Fride har sørget for at vi har fått opplæring og hun har tatt alle tilløp til maskinangst ved vingebenet." Professor og faglig leder Harriet Bjerrum Nielsen om daglig leder Fride Eeg-Henriksen som "freaker på nett" i nummer 1/1995.

"Haavind provoserte særleg dei mannlege frammøtte med sin tese om maktaspektet i kjønnskjerleiken. Til dette foredraget hadde nemleg ein del gutar funne vegen. Dei helsar me sjølvsagt velkomen, i det dialog mellom kjønna er fundamentalt viktig i forhold til endring av kjønnsideologi og -praksis. Det ein bare må hugsa på her, er at spørsmålsrunden og diskusjonen etter fordraget blir nøyare overvåka enn kva me ellers er vande med. Gutar tar nemleg ordet, dei – ofte utan å be om å få det fyrst, sjølv når dei kjønnsmessig er i mindretal, sjølv overfor kjende kvinneforskarar. Slik kan ein få den ironiske situasjonen at fleire jenter blir sittande å høfleg lytta til ein gut som fyller rommet og tida med å terpa på sitt poeng om at kjønn ikkje har noko med makt å gjera." Anne Kalvig refererer fra et arrangement i regi av Studentfeministene i nummer 1/1995.

"Meritokratisk sentralisme i norsk forskningspolitikk – hvor er kvinneforskningen?" Assisterende faglig leder, Elisabeth Rogg, skriver artikkel om forskningspolitikk under nevnte overskrift i nummer 1/1997.

"Endringer i eksisterende kjønnsrelasjoner kan med andre ord være et møysommelig arbeid; som å trække opp nye stier med sirup under beina." Anne Werner har skrevet hovedoppgave i sosiologi om kvinner i forsvaret. Noe hun reflekterer over i nummer 1/1997.

"(...) vi kan ikke dele opp hva som er sex og hva som er gender når vi møter et menneske. Og dette mennesket er dessuten mer enn sex og gender – selv når mennesket er en kvinne." Presentasjon av kommende forelesning med Toril Moi; "Kropp i feministisk teori" i Bulletine nummer 2/1997.

"Ingen omsorgs-dvaskinger takk!" Stipendiat Wencke Mühleisen skriver om mannsseminar i regi av statsminister Kjell Magne Bondevik i nummer 1/1999.

"Ideen om et utviskende skille mellom natur og kultur manifesteres i tradisjonen om å holde feministisk teoriseminar sammen med mose, bregner, berg og daler." Stipendiatene Marit Haldar og Kari Nyheim Solbrekke referer fra "Vatnahalsen – tur/retur".

"Etter seks år med intensiv tverrvitenskapelig innsats i forskning på menn og maskuliniteter legger mannsforskningsparaplyen inn sine årer." Paraplyen har bidratt vesentlig til å gjøre menn til et kunnskapsområde innen kjønnsforskning og likestillingsarbeidet i Norge. Oppsummerer forsker Jørgen Lorentzen i nummer 2/2008.

"Noen tanker om 'Kjønn og samfunn' av deltakerne uten livmor". Studentene Marius Presterud og Thomas Hoel refererer og diskuterer semesteremnet "Kjønn og samfunn" i nummer 2/2002.

"(...) pornodebatten er på mange måter en umulig debatt." Student Kjersti Instefjord innleder omtale fra debatt om pornografi i nummer 2/2003.

"Akademias svar på Madonna..." Student Suzanne Ingeborg Børretzen

referer fra forelesning med Toril Moi i nummer 2/2002.

"... og han fant et sted der visjonene var uendelige", student Rolf Tore Thomassen oppsummerer sin første høst på KFL-programmet og SKK.

"Et sted å være trengtes, det måtte skaffes plass. På Adamstuen lå det et knøttesmått palass. Med seks, sju rom og kjøkken og loft med krypekott, med egen port og parasoll, og gulv som var for skrått."

"Det måtte skaffes utstyr, nå ynglet det med skriv. Det manglet alt fra stillinger, til faks og dopapir. Men daglig leder visste hvor Mac'en skulle stå, og ble en evig pådriver, og fikk kjøpt en server og."

To vers fra sangen som daglig leder, Sidsel Platou Aarseth, skrev til Senterets 10-års jubileum, gjengitt i BULLETINE 1/1997.

Hva skjedde i 1986?

Et lite innblikk i hva som skjedde i verden det året Senter for kvinneforskning så dagens lys.

Sveriges statsminister Olof Palme blir skutt og drept

Diana Ross og Arne Næss gifter seg

Romfergen "Challenger" eksploderer rett etter oppskytning

Elie Wiesel får Nobels fredspris

100 år siden Frihetsstatuen i New York ble innviet

The Oprah Winfrey Show går på luften for første gang

Lillestrøm blir seriemester i fotball for menn

Kjetil Stokkan vinner den norske finalen i Melodi Grand Prix med "Romeo"

deLillos utgir albumet "Suser av gårde"

A-ha utgir "Scoundrel Days"

Toril Moi redigerer "The Kristeva Reader"

Første lottotrekning

100 år siden Coca Cola ble funnet opp

Prins Andrew gifter seg med Sarah Ferguson

Samantha Fox: "Touch me" topper hitlistene

Foto: © Per-Anders Rosenkvist / Samfoto

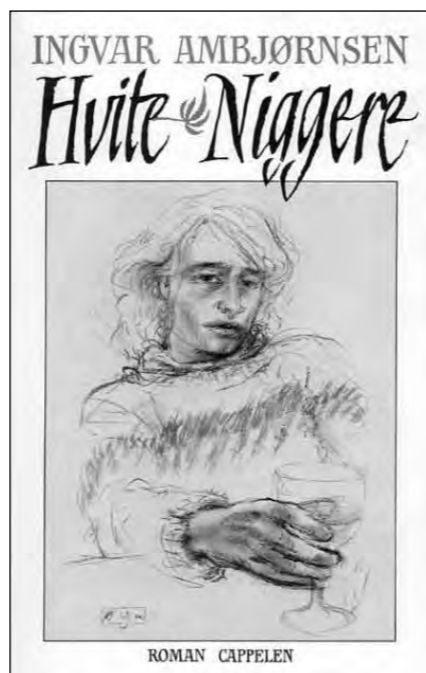
Gro Harlem Brundtland blir statsminister for andre gang og danner "kvinneregjering" der 8 av 18 statsråder er kvinner

IBM presenterer deres første bærbare datamaskin med printer

Reaktor eksploderer i Tsjernobyl - forårsaker alvorlig atomkraftulykke

Ingvar Ambjørnsen utgir "Hvite niggere"

Sissel Kyrkjebø debutterer med albumet "Sissel"

Langrennsloper Petter Northug blir født

Steffen Tangstad blir europamester i tungvektsboksing

Scampix: Sigurdson, Bjørn

Simone de Beauvoir 1908-1986

Oslo Sentralstasjon åpnes - ikke lenger Oslo Ø og Oslo V - bare Oslo S

Cary Grant dør

Michael Jacksons "We are the World" tildeles Grammyprisen "Song of the Year"

Fotball VM i Mexico. Argentina slo Vest Tyskland 3-2

Sandra Harding utgir "The Science Question in Feminism2"

Bergen får Europas første bompengering

250 år siden konfirmasjonen ble innført i Danmark-Norge

Norges Banks nybygg i Oslo åpner

Herbjørg Wassmo utgir "Hudløs himmel"

Jens Stoltenberg leder Norges første mannsrolleutvalg

Oscar for beste film gikk til "Platoon", fra krigen i Vietnam

Åse Kleveland leder internasjonal finale i Melodi Grand Prix fra Bergen

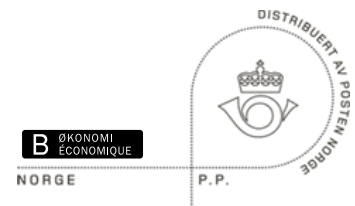
Ved en folkeavstemning i Irland stemmer et stort flertall mot å tillate skilsmisse.

Det er i overkant av 103 100 studenter ved universiteter og høyskoler.

En nyfødt gutt kan i 1986 forvente å bli 73 år, en nyfødt jente 80 år.

Returadresse:
Senter for tverrfaglig
kjønnsforskning
Universitetet i Oslo
Postboks 1040 Blindern
NO-0315 OSLO

Jorunn Økland: Avskjedsbrev til Iris

Kjære Iris, regnbuens gudinne og gudenes budbringer, takk for følget!

Du har vært senterets kjennemerke fra begynnelsen av, nå er det slutt. Ved vårt 25-årsjubileum blir du ofret til fordel for moderniseringen, standardiseringen og digitaliseringen. Ut med Iris, inn med UiOs universelle grafiske profil. Apollon får bli, men du må ut. Har det også noe med kjønn å gjøre? Uansett: Du var stilig i din tid. Men du passer ikke inn på den nye, strømlinjeformede UiO-webben.

UiO : **Senter for tverrfaglig kjønnsforskning**
Universitetet i Oslo

Senterets trofaste logo

Kort etter oppstarten av Senter for kvinneforskning ble du ble foreslått som logo av Grete Starheim, en av universitetets fil-hellenister og en støttespiller for det nye senteret. Ideen var at også senteret burde ha sin høye beskytter blant de greske guder. Apollon var og er jo universitetets offisielle logo, og dessuten navnet på universitetets forskningsmagasin. Finn Graff tegnet deg på en måte som gjorde at du ble Apollons perfekte match! Junn Paasche Aasen gav deg den grafiske utformingen. I en Prolog til Senterets ettårsbursdag i 1987 ble du behørig presentert av Grete Starheim.

Hva har du så representert for oss i disse 25 årene?

Iris var de olympiske gudenes, og særlig Heras, budbringer. Hera var jo opprinnelig en nærmest allmechtig modergudinne som i klassisk tid ble degradert og gjort til en kranglevoren og vanskelig hustru for Zeus. Hvordan dette hermeneutisk kan tilrettelegges på universitetet i Oslo i moderne tid skal vi ikke spekulere i, men du har nå stått som den symbolske formidleren av vårt meldingsblad *Bulletine*, fra kjønnsforskningens høyder og ut til folket.

Slik regnbuen spenner fra hav til skyer og tilbake igjen, var Iris datter av en skynymfe og en havgud, Elektra og Thaumias. Med Iris i logoen har senteret ikke bare ønsket å formidle trangen til å formidle, men også det brede spennet i farger og nyanser som vi har ønsket å ha ved senteret i det vi forsker på, og i det vi formidler. Regnbuen har vel blitt et viktigere og viktigere symbol for alle som forholder seg kritisk til kjønn.

Takk for følget!

Iris, du lever videre som blomst, som grunnstoff (Iridium), som asteroide, og som navn på mange store kvinner. Men som 'poster-girl' for kjønnsforskningen er det slutt for deg for denne gang. Men vi husker din rappe fot, dine store, gylne vinger, og historiene om alle gangene da du ble sendt ut for å formidle vanskelige budskap.

STK-prisen 2011

Nå har du mulighet til å nominere en av dine studenter til prisen 2011 for beste masteroppgave med kjønnsperspektiv ved Universitetet i Oslo. Dette er en utmerket måte å løfte fram arbeidet til dyktige studenter. Nominasjonsfrist 10. desember. Nominasjonsprosedyrer og informasjon om prisen finner du på våre nettsider. <http://www.stk.uio.no>